

**ΑΝΟΙΚΤΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΥΠΡΟΥ**

**ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ**

**ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
«Διοίκηση επιχειρήσεων»**

ΔΙΑΤΡΙΒΗ ΕΠΙΠΕΔΟΥ ΜΑΣΤΕΡ

**Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΩΝ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ
ΜΙΑ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΗ ΚΑΙ ΙΔΙΑΙΤΕΡΗ
ΠΡΟΤΑΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ**

Πένογλου Μακάριος

Επιβλέπων Καθηγητής
Πέτρος Δημητρίου

Ιούνιος 2018

Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου
Σχολή Οικονομικών Επιστημών
και Διοίκησης

Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών

Διοίκηση Επιχειρήσεων

Μεταπτυχιακή Διατριβή

**Η Λειτουργία των Αγροτικών Συνεταιρισμών
Μια Εναλλακτική και Ιδιαίτερη Πρόταση
Επιχειρηματικότητας**

Πένογλου Μακάριος

**Επιβλέπων Καθηγητής
Πέτρος Δημήτριου**

Ιούνιος 2018

Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου
Σχολή Οικονομικών Επιστημών
και Διοίκησης

**Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών Διοίκηση
Επιχειρήσεων**

Μεταπτυχιακή Διατριβή

**Η Λειτουργία των Αγροτικών Συνεταιρισμών
Μια Εναλλακτική και Ιδιαίτερη Πρόταση
Επιχειρηματικότητας**

Πένογλου Μακάριος

**Επιβλέπων Καθηγητής
Πέτρος Δημήτριου**

Η παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή υποβλήθηκε προς μερική εκπλήρωση των απαιτήσεων για απόκτηση μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών στη Διοίκηση Επιχειρήσεων από τη Σχολή Οικονομικών Επιστημών και Διοίκησης του Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου.

Ιούνιος 2018

Περίληψη

Διαβάζοντας την διατριβή αυτή θα αντιληφθεί κανείς τα αίτια, θα κατανοήσει βαθιά την έννοια, το ρόλο, τους στόχους αλλά περισσότερο τις αξίες στις οποίες στηρίζεται ένας Αγροτικός Συνεταιρισμός καθώς και τις αρχές λειτουργίας του. Όσοι ασχολούνται με τους συνεταιρισμούς (μέλη-εργαζόμενοι-παραγωγοί-πελάτες-προμηθευτές) θα είναι σημαντικό γιατί θα κατανοήσουν πρώτα τη φύση των Αγροτικών Συνεταιρισμών αλλά και βασικά θέματα και έννοιες που έχουν να κάνουν με την διοίκηση, την στρατηγική και τις ιδιαιτερότητες έναντι των άλλων μορφών επιχείρησης. Θα εξοικειωθεί με τις οικονομικές καταστάσεις που αποτελούν βασικά εργαλεία των αγροτικών συνεταιρισμών.

Όταν υπάρχει αναγνώριση των προβλημάτων στη λειτουργία των συνεταιρισμών, τότε μόνο θα ενισχυθεί η πίστη και των μελών και της διοίκησης στο συνεταιρισμό και όλοι θα δραστηριοποιηθούν και θα παλέψουν για την αναγέννηση και την καταξίωση του.

Summary

By reading this dissertation, they will deeply understand the meaning, role, objectives and values on which a rural cooperative is founded, as well as its principles of operation. Employees working with cooperatives will be important because they will first understand the nature of rural cooperatives, but also key issues and concepts that have to do with administration, strategy and peculiarities over other forms of enterprise. It will familiarize itself with the financial statements that are the basic tools of the agricultural cooperatives.

When there is recognition of the operating problems of cooperatives, then only faith and members and management in the cooperative will be strengthened and everyone will be active and will fight for its rebirth and certification.

Ευχαριστίες

Ευχαριστώ ιδιαίτερα τα ιδρυτικά μέλη του Αγροτικού Συνεταιρισμού Πέλλας για το χρόνο που διαθέσανε στην συμπλήρωση του ερωτηματολογίου καθώς και ένα μεγάλο ευχαριστώ στο Πρόεδρο, τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου και την Διεύθυνση του Α.Σ. Πέλλας για την συγκατάθεση τους, όταν τους ζήτησα την βοήθεια τους για την υλοποίηση της συγγραφής μου. Οφείλω και ένα μεγάλο ευχαριστώ στους εργαζομένους και συναδέλφους μου για τις χρήσιμες υποδείξεις τους.

Επίσης θερμά ευχαριστώ την Ελισάβετ Ζαμπάογλου, Νικόλαο Ιορδανίδη, Κλημεντίνη Αρετάκη και Γιώργο Νούρη για την αμέριστη ηθική και ενθαρρυντική συμπαράσταση που μου παρείχαν για την ολοκλήρωση του έργου μου.

Ιδιαίτερα θα ήθελα να ευχαριστήσω εκ βαθέων τον Καθηγητή κ. Πέτρο Δημητρίου για τις πολύτιμες συμβουλές και για την χαρά που μου έδωσε, όταν απεγνωσμένα και τελευταία στιγμή για την επιλογή θέματος /επιβλέποντα καθηγητή, έλαβα email στις 22/10/2016 - 1:29 μ.μ. να μου λέει « Έχω βρει το θέμα σου ενδιαφέρον. Μπορείς να προχωρήσεις.»

Θα ήταν παράλειψη μου να μην ευχαριστήσω την οικογένεια μου για την υπομονή της.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	10
Κεφάλαιο 1.....	11
Εισαγωγή	11
1.1. Ο προσδιορισμός του προβλήματος	11
1.2. Σκοποί και ερευνητικά ερωτήματα της έρευνας.....	13
1.3. Διάρθρωση της Πτυχιακής.....	15
Κεφάλαιο 2.....	16
Η λειτουργία των αγροτικών συνεταιρισμών.....	16
2.1. Αγροτικοί συνεταιρισμοί - Ορισμός	16
2.2. Συνεταιρισμοί και αγροτική ανάπτυξη	19
2.3. Ιστορική αναδρομή Ελλάδα – απελευθέρωση της κοινότητας και συνεταιριστικό κίνημα (από το 18ο αιώνα μέχρι σήμερα) και συμβολή τους στην τοπική απασχόληση	21
2.4. Η Ιστορική Εξέλιξη της Συνεταιριστικής Νομοθεσίας.....	24
Κεφάλαιο 3.....	36
Δομή και διοίκηση αγροτικών συνεταιρισμών: Ανάπτυξη Ελληνικής γεωργίας	36
3.1. Δομή Αγροτικών Συνεταιρισμών.....	36
3.1.1. Οι Πρωτοβάθμιες Αγροτικές Συνεταιριστικές Οργανώσεις (ΑΣΟ).....	38
3.1.2 Οι Δευτεροβάθμιες αγροτικές συνεταιριστικές οργανώσεις (ΕΑΣ).....	40
3.1.3. Οι Τριτοβάθμιες Συνεταιριστικές Ενώσεις.....	41
3.1.4. Συνεταιριστικές Εταιρίες	41
3.1.5. Πανελλήνια Συνομοσπονδία Ενώσεων Γεωργικών Συνεταιρισμών (ΠΑ.Σ.Ε.Γ.Ε.Σ)- (ΝΕΑ ΠΑΣΕΓΕΣ).	43
3.2. Αλλαγή δομής συνεταιρισμών με το νόμο 4015/2011	46

3.3. Διοίκηση Αγροτικών Συνεταιρισμών	49
3.3.1. Συστήματα Διοίκησης Αγροτικών Συνεταιρισμών.....	49
3.3.2. Διοίκηση Αγροτικών Συνεταιρισμών στην Ελλάδα	50
Κεφάλαιο 4.....	54
Αποτελεσματική επιχειρηματική δράση των αγροτικών συνεταιρισμών.	54
4.1. Εισαγωγή.....	54
4.2. Στρατηγικές των Ενώσεων Αγροτικών Συνεταιρισμών στην Ελλάδα για την Αύξηση της Ανταγωνιστικότητάς τους.....	55
4.3. Παράγοντες αποτελεσματικής επιχειρηματικής δράσης των αγροτικών συνεταιρισμών	56
Κεφάλαιο 5.....	59
Χρηματοοικονομική ανάλυση με τη χρήση αριθμοδεικτών	59
5.1. Χρηματοοικονομική Ανάλυση.....	59
5.2. Ισολογισμός	60
5.3. Καταστάσεις Αποτελεσμάτων Χρήσης	61
5.4. Χρηματοοικονομικοί Αριθμοδείκτες.....	61
5.5. Αριθμοδείκτες Αποδοτικότητας.....	63
5.5.1. Δείκτης Αποδοτικότητας Μεικτού Κέρδους	63
5.5.2. Αριθμοδείκτης Καθαρού Κέρδους.....	64
5.5.3. Αριθμοδείκτης Αποδοτικότητας Ενεργητικού.....	65
5.5.4. Αριθμοδείκτης Αποδοτικότητας Ιδίων Κεφαλαίων.....	66
5.6. Αριθμοδείκτες Διάρθρωσης Κεφαλαίων & Βιωσιμότητας.....	67
5.6.1. Αριθμοδείκτης Ιδίων προς Συνολικά Κεφάλαια.....	67
5.6.2. Αριθμοδείκτης Κυκλοφοριακού Ενεργητικού προς Συνολικές Υποχρεώσεις.....	68
5.6.3. Αριθμοδείκτης Φερεγγυότητας ή Ολικής Ικανότητας Δανεισμού	69
5.6.4. Αριθμοδείκτης Δανειακής Επιβάρυνσης	70
5.6.5. Αριθμοδείκτης Δανειακών Κεφαλαίων	71

5.7. Αριθμοδείκτες Ρευστότητας (Liquidity ratios).....	71
5.7.1 Αριθμοδείκτης Γενικής Ρευστότητας	72
5.7.2. Αριθμοδείκτης Ειδικής Ρευστότητας.....	73
5.8. Αριθμοδείκτες Δραστηριότητας (ή Κυκλοφοριακής Ταχύτητας) (Activity Ratios).....	74
5.8.1. Αριθμοδείκτης Ταχύτητας Είσπραξης Απαιτήσεων	74
5.8.2. Αριθμοδείκτης Μέσης Διάρκειας Απαιτήσεων	75
5.8.3 Αριθμοδείκτης Ταχύτητας Κυκλοφορίας Αποθεμάτων.....	76
5.8.4. Αριθμοδείκτης Μέσης Διάρκειας Αποθεμάτων	77
5.8.5. Αριθμοδείκτης Ταχύτητας Κυκλοφορίας Παγίων	78
5.8.6. Αριθμοδείκτης Ταχύτητας Κυκλοφορίας Ενεργητικού.....	79
Κεφάλαιο 6.....	80
Σκοπός και μεθοδολογία της έρευνας.....	80
6.1 Σκοπός της έρευνας.....	80
6.2 Μεθοδολογία της έρευνας.....	80
6.3. Χρόνος διεξαγωγής έρευνας και αριθμός δείγματος	81
6.4. Ανάλυση δεδομένων	81
Κεφάλαιο 7.....	83
Αποτελέσματα έρευνας	83
7.1. Δημογραφικά Χαρακτηριστικά.....	83
7.2. Εκπαιδευτικά Προγράμματα.....	89
7.3. Παροχές συνεταιρισμού και βαθμός ικανοποίησης.....	92
7.4. Κριτήριο καλής προσαρμογής ή καταλληλότητας - Chi-square (Κριτήριο χ^2)	100
7.5. Γραμμική συσχέτιση – συντελεστής συσχέτισης	108
Κεφάλαιο 8.....	111
Συμπεράσματα.....	111
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	114

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Αγροτικός Συνεταιρισμός είναι: «Μια επιχείρηση, ιδρυθείσα οικειοθελώς, που ανήκει σε μια ομάδα προσώπων και ελέγχεται από αυτήν με σκοπό να παρέχει στα ίδια αυτά πρόσωπα αμοιβαία οφέλη, σε ισότιμη βάση, τα οποία αποκτώνται από τις δραστηριότητες της επιχείρησης και όχι κατά κύριο λόγο από επενδύσεις σ' αυτή.» (Edgar Parnell, 1995). Για να γίνει αντιληπτός όμως ο ορισμός θα πρέπει να αναλυθούν τα βασικά στοιχεία λειτουργίας των αγροτικών συνεταιρισμών από άποψη οργάνωσης, δομής και διοίκησης καθώς και ποιες οι αρχές και οι αξίες του που το κάνουν ιδιαίτερο και σημαντικό για την ανάπτυξη της ελληνικής γεωργίας. Στόχος λοιπόν του αγροτικού συνεταιρισμού είναι η βελτιστοποίηση της οικονομικής και κοινωνικής κατάστασης των μελών μέσα από συγκεκριμένες αξίες και αρχές. Επειδή όμως σήμερα παρατηρείται να μην ενδιαφέρονται τα μέλη για το δημιούργημα τους. Θα εστιάσουμε στην έρευνα αυτής της συμπεριφοράς των μελών, όπου θα γίνει αναφορά στον Αγροτικό Συνεταιρισμό Πέλλας πάνω σε θέματα διοίκησης και οργάνωσης, ένας πρωτοβάθμιος συνεταιρισμός με πάνω από 1000 ενεργά μέλη. Ένας πραγματικός συνεταιρισμός για την οργανωσιακή συμπεριφορά των μελών του. Στη παρούσα διατριβή θα παραστεί ανάλυση και έρευνα των χρηματοοικονομικών καταστάσεων ενός συνεταιρισμού με την χρήση αριθμοδεικτών πριν και μετά του Ν.4015/2011 για την μετατροπή σε πρωτοβάθμιους συνεταιρισμούς και πόσο έχει βοηθήσει ο νόμος για την βιωσιμότητα τους.

Κεφάλαιο 1

Εισαγωγή

1.1. Ο προσδιορισμός του προβλήματος

Οι συνεταιρισμοί αντανακλούν την ευρύτερη πορεία μιας κοινωνίας. Οι αγροτικοί συνεταιρισμοί αποτελούν μεν ένα οικονομικό σύστημα αλλά με κοινωνικό χαρακτήρα. Το γεγονός ότι εξασφαλίζει την παρουσία στην αγορά των μικρών οικονομικών μονάδων(αγροτών) που θα είχαν εξαφανιστεί από την ανταγωνιστική δύναμη των μεγάλων. Διασφαλίζουν την απασχόληση και το εισόδημα των μελών του αλλά και την ουσιαστική λειτουργία του ανταγωνισμού στην αγορά προς όφελος του κοινωνικού συνόλου. Έτσι θα γίνει μία ανάλυση της πολυπλοκότητας και της πολυδραστηριότητας του. Τα μέλη και καθοδηγητές ενός συνεταιρισμού δεν μπορούν να αντιληφθούν έναν συνεταιρισμό εάν δεν αντιληφθούν την ευρύτερη οικονομία και κοινωνία της οποίας ο συνεταιρισμός αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι (Merret and Walzer, 2004).

Οι σύγχρονοι συνεταιρισμοί τηρούν την παράδοση του πρώτου σύγχρονου συνεταιρισμού του Rochdale, ο οποίος αφιέρωνε το 3% του πλεονάσματός του στην συνεταιριστική εκπαίδευση. Σύμφωνα με την Διεθνή Συνεταιριστική Ένωση (International Cooperative Alliance - ICA), οι συνεταιρισμοί αποτελούν μια αυτόνομη ένωση προσώπων η οποία συγκροτείται εθελοντικά από τους γεωργούς – μέλη, και στοχεύει στην αντιμετώπιση κοινών οικονομικών και κοινωνικών αναγκών μέσα από μια συνιδιόκτητη και δημοκρατικά διοικούμενη επιχείρηση (ICA News 5/6 1995). Το επιχειρηματικό προφίλ των αγροτικών συνεταιρισμών αποτελεί βασικό πυλώνα της στρατηγικής ανάπτυξης της υπαίθρου και της αύξησης της ανταγωνιστικότητάς των παραγωγών. Γι αυτό το λόγο γίνονται προσπάθειες κατανόησης των συστατικών επιτυχίας και των αιτιών αποτυχίας της επιχειρηματικότητας ενός συνεταιρισμού.

Η ανάγκη της επιβίωσης οδήγησε τους αγρότες στη συνένωση προκειμένου να αποκτήσουν διαπραγματευτική δύναμη, γεγονός που αποτελεί και την κύρια αιτία για τη δημιουργία των συνεταιρισμών. Το πνεύμα συνεργασίας που χαρακτηρίζει τους συνεταιρισμούς προσδιορίζει το βαθμό αξιοποίησης των σχέσεων συμπληρωματικότητας (Harris et all, 1998).

Ως εθελοντικές οργανώσεις οι αγροτικοί συνεταιρισμοί προϋποθέτουν την αυτοτελή ύπαρξη των γεωργών – μέλη οι οποίοι έχουν δικά τους μέσα παραγωγής και αυτοδιάθεσης των προϊόντων. Έχουν δηλαδή το δικαίωμα της ελευθερίας να αποφασίζουν για το αν θα συμμετάσχουν στις διάφορες συλλογικές δραστηριότητες του συνεταιρισμού. Βέβαια, οι συνεταιρισμοί έχουν υιοθετήσει κάποιους κανόνες που χωρίς να παρεμποδίζουν την ελευθερία, διασφαλίζουν τη βιωσιμότητα του συνεταιρισμού. Οι κανόνες αυτοί αναφέρονται σε περιπτώσεις κατά τις οποίες υπάρχουν αντικειμενικά εμπόδια για την είσοδο νέων μελών ή την έξοδο των υπαρχόντων και διαφέρουν ανάλογα με τη φύση του συνεταιρισμού. Οι συνεταιριστικές κανόνες πρέπει να έχουν συνεχή και συνεπή εφαρμογή στην καθημερινή δραστηριότητα του συνεταιρισμού και αναπόσπαστο κομμάτι της συνεταιριστικής παιδείας. Επειδή οι πρώτοι κανόνες πρωτοδημιουργήθηκαν από τους σκαπανείς του Rochdale και μεταλαμπαδεύτηκαν στους επόμενους συνεταιρισμούς, οι κανόνες αυτοί δεν θα πρέπει να μένουν σταθεροί από γενεές σε γενεές αλλά να αλλάζουν ώστε να ανταποκρίνονται στις νέες καταστάσεις.. Κάθε συνεταιρισμός πρέπει να εξετάσει τις ανάγκες των οργανώσεων του σήμερα και κατόπιν να συντάξει κανόνες που μαζί με την κάθε εθνική νομοθεσία να εξασφαλίζουν την επίτευξη του σκοπού και των στόχων του. Σημαντικό από τις παρούσες και μέλλουσες γενεές να καταλάβουν τις ανάγκες των καιρών τους για τους συνεταιρισμούς του σήμερα και του αύριο.

Οι συνεταιρισμοί αποτελούν ιστορικά τον κύριο κορμό κοινωνικής οικονομίας στην Ελλάδα και λειτουργούν κυρίως ως επιχειρήσεις, με την έννοια ότι παράγουν και διαθέτουν στην αγορά προϊόντα και υπηρεσίες. Αυτό που κάνει όμως ένα συνεταιρισμό και συγκεκριμένα ένα αγροτικό συνεταιρισμό να διαφέρει από μια κερδοσκοπική επιχείρηση, είναι ότι ο συνεταιρισμός είναι υποχρεωμένος να παρέχει υπηρεσίες με σκοπό το όφελος των μελών του. Προσπαθεί να προμηθεύεται τους συντελεστές παραγωγής (εργασία, έδαφος, κεφάλαιο) στις χαμηλότερες τιμές και να προωθεί το προϊόν στην υψηλότερη δυνατή τιμή έτσι ώστε να μεγιστοποιεί τα κέρδη των μελών. Βέβαια, αν και ο γενικός και ουσιώδης σκοπός του συνεταιρισμού είναι η

βελτίωση της οικονομικής κατάστασης των μελών του, επιπλέον, τα προϊόντα που παράγονται συνεισφέρουν ουσιαστικά στην τοπική ανάπτυξη.

Επομένως τα μέλη των συνεταιρισμών και των συνεταιριστικών επιχειρήσεων έχουν τριπλή ιδιότητα: την ιδιότητα του ιδιοκτήτη, δεδομένου ότι συμμετέχει στο κεφάλαιο της συνεταιριστικής επιχείρησης, την ιδιότητα ως αρμόδιου να ασκεί έλεγχο στη διοίκηση και να εγκρίνει ή να απορρίπτει τις πράξεις της και την ιδιότητά του ως πελάτης ή προμηθευτής. Αυτό είναι που κάνει έναν αγροτικό συνεταιρισμό πολύπλοκο και πολυσύνθετο αλλά συνάμα και ενδιαφέρον. Ως εκ τούτου ο συνεταιρισμός αποτελεί μια επιχείρηση – οργάνωση η οποία ανήκει στους χρήστες της και ελέγχεται από αυτούς. Ο συνεταιρισμός διαφέρει σε θέματα διοίκησης και οργάνωσης από τις άλλες μορφές επιχειρήσεων, γιατί λειτουργεί προς όφελος των μελών του, αντί να επιδιώκει τη δημιουργία κερδών σε όσους έχουν επενδύσει σε αυτόν. Τα οφέλη προς τα μέλη σε συνδυασμό με τις αρχές και αξίες στις οποίες στηρίζεται η λειτουργία των συνεταιρισμών είναι αυτό που καθιστά τους συνεταιρισμούς μια εναλλακτική και ιδιαίτερη πρόταση επιχειρηματικότητας (Κοντογεώργος & Σεργάκη, 2015).

1.2. Σκοποί και ερευνητικά ερωτήματα της έρευνας

Σκοπός της διατριβής είναι να παρουσιάσει: α) τα βασικά στοιχεία της λειτουργίας των Αγροτικών Συνεταιρισμών όπως είναι η οργάνωση, η δομή και η διοίκηση των Αγροτικών Συνεταιρισμών καθώς και την σπουδαιότητα των Αγροτικών Συνεταιρισμών για την ανάπτυξη της ελληνικής γεωργίας, β) την πολυπλοκότητα των οργάνων διοικήσεων αλλά και της πολυδραστηριότητας που αναλαμβάνουν για την ανάπτυξη και επιβίωση τους και γ) τους τρόπους ελέγχου της αποτελεσματικής επιχειρηματικής δράσης των Αγροτικών Συνεταιρισμών.

Αντικειμενικός σκοπός εργασίας είναι η κατανόηση με όσο το δυνατόν απλούστερο τρόπο, από όσους ασχολούνται με τους συνεταιρισμούς (μέλη - εργαζόμενοι - παραγωγοί - πελάτες - προμηθευτές) της φύσης των Αγροτικών Συνεταιρισμών καθώς και των βασικών θεμάτων και εννοιών που έχουν να κάνουν με την διοίκηση, την στρατηγική και τις ιδιαιτερότητες έναντι των άλλων μορφών επιχείρησης. Να πειστούν όσοι εμπλέκονται άμεσα σε συνεταιρισμούς να τους επανεξετάσουν και να τους επαναφέρουν ως μια δυναμική συνιστώσα στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη. Να κατανοήσουν οι αγρότες, μέλη των συνεταιρισμών ότι οι συνεταιρισμοί υπάρχουν για να εξυπηρετούν αυτούς και να τους παρέχουν υπηρεσίες.

Να αντιληφθεί ένας αγρότης πως μόνο μέσα από μια ομαδική εμπορία προϊόντος μέσω ενός συνεταιρισμού, θα φέρει υψηλότερες τιμές και για τα δικά τους προϊόντα. Αν τα κατανοηθούν όλα τα παραπάνω τότε ένας αγροτικός συνεταιρισμός από πολύπλοκος και πολυσύνθετος θα γίνει απλός και λειτουργικός.

Επιπλέον θα εξοικειωθούν με τις οικονομικές καταστάσεις που αποτελούν βασικά εργαλεία των αγροτικών συνεταιρισμών. Αναγνώριση των προβλημάτων στη λειτουργία των συνεταιρισμών. Ο πιο σημαντικός σκοπός στο γράψιμο αυτών των σελίδων , είναι με σύντομο και απλό τρόπο να μεταδώσουμε στους αγρότες την ιδέα ότι υπάρχει μια και μοναδική αλήθεια του συνεργατισμού, ότι δηλαδή το να κάνεις κάτι συλλογικά ως ομάδα υπάρχει μεγαλύτερο όφελος παρά να δρας ατομικά και μόνος σου. Ο συνεργατισμός είναι κατανοητός μόνο όταν του δίνεται με απλό τρόπο ,μόνο όταν εκφέρεται με απλές λέξεις και με ευθύ τρόπο.

Τα βασικά ερευνητικά ερωτήματα της πτυχιακής είναι:

1. Ο σκοπός δημιουργίας ενός αγροτικού συνεταιρισμού και πως επιτυγχάνεται.
2. Ανάλυση αρχών και αξιών με τις οποίες λειτουργούν οι συνεταιρισμοί.
3. Προβλήματα που εμφανίζει η διοίκηση λόγω της πολυσυνθετικότητας αλλά και της σχέσεις με τα μέλη τους.
4. Ποια η σημασία που έχει η συμπεριφορά των μελών απέναντί στο συνεταιρισμό τους, πόσο καθοριστικό ρόλο παίζουν τα μέλη για την καλή πορεία του και πως μπορούν να κινητοποιηθούν και να συμμετέχουν ενεργά.
5. Ανάλυση και έρευνα των χρηματοοικονομικών καταστάσεων ενός συνεταιρισμού με την χρήση αριθμοδεικτών πριν και μετά του Ν.4015/2011 για την μετατροπή σε πρωτοβάθμιους συνεταιρισμούς και πόσο έχει βοηθήσει ο νόμος για την βιωσιμότητα τους.
6. Έρευνα με τη μορφή ερωτηματολογίου στα μέλη ενός Αγροτικού συνεταιρισμού πάνω σε θέματα διοίκησης και οργάνωσης, για τη σχέση μελών και διοίκησης, μελών μεταξύ τους, για τη πορεία, λειτουργία και προβλήματα του συνεταιρισμού.

1.3. Διάρθρωση της Πτυχιακής

Στο δεύτερο κεφάλαιο της διατριβής ορίζονται οι έννοιες του συνεταιρισμού, γίνεται αναφορά στη συμβολή των συνεταιρισμών στην αγροτική ανάπτυξη καθώς στην ιστορική αναδρομή του θεσμού στην Ελλάδα. Επιπλέον γίνεται εκτενής αναφορά του νομοθετικού πλαισίου των συνεταιρισμών στην Ελλάδα με περιγραφή των νόμων και ιδιαίτερα του τελευταίου νόμου Ν.4015/2011.

Στο τρίτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στις συνεταιριστικές αξίες και αρχές, των βασικών στοιχείων της λειτουργίας των Αγροτικών Συνεταιρισμών όπως η οργάνωση, η δομή και η διοίκηση των Αγροτικών Συνεταιρισμών με σκοπό την ανάδειξη της σπουδαιότητας των Αγροτικών Συνεταιρισμών για την ανάπτυξη της ελληνικής γεωργίας. Αναδεικνύεται η πολυπλοκότητα και η πολυδραστηριότητα των οργάνων διοίκηση που αναλαμβάνουν για την ανάπτυξη και επιβίωση τους.

Στο τέταρτο κεφάλαιο αναλύονται οι τρόποι ελέγχου της αποτελεσματικής επιχειρηματικής δράσης των Αγροτικών Συνεταιρισμών.

Στο πέμπτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε και γίνεται μία εισαγωγή στη Θεωρία Ανάλυσης της Οικονομικής Κατάστασης ενός Αγροτικού Συνεταιρισμού και στους Αριθμοδείκτες του. Παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της χρηματοοικονομικής ανάλυσης με τη μεθοδολογία ανάλυσης οικονομικών δεδομένων μέσω των αριθμοδεικτών.

Στο έκτο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της ποσοτικής έρευνας με τη χρήση του ερωτηματολογίου και στο τελευταίο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα συμπεράσματα της έρευνας και προτάσεις.

Τέλος, παρατίθεται η βιβλιογραφία.

Κεφάλαιο 2

Η λειτουργία των αγροτικών συνεταιρισμών

2.1. Αγροτικοί συνεταιρισμοί - Ορισμός

Οι αγροτικοί συνεταιρισμοί χρησιμοποιούνται για διάφορα είδη καλλιεργειών. Σκοπός τους είναι το όφελος των μελών τους και η ικανοποίηση των αναγκών τους.

Ο όρος συμπεριλαμβάνει επιχειρήσεις καλλιέργειας όπου όλα τα μέσα παραγωγής ανήκουν στον συνεταιρισμό όπως ήταν τα κολχόζ¹.

Περιλαμβάνει επίσης άλλους τύπους καλλιεργητικών συστημάτων όπου οι αγρότες καλλιεργούν τη γη τους ξεχωριστά και στη συνέχεια συνεργάζονται για συγκεκριμένες αγροτικές υπηρεσίες.

Δεν υπάρχει σαφής ορισμός για τους συνεταιρισμούς. Ο Naghizadeh (1984) υποστήριξε ότι ανάλογα με τη φύση και το εύρος των συνεταιρισμών, οι συνεταιρισμοί μπορούν να ταξινομηθούν σε συνεταιρισμούς μερικής υπηρεσίας σε συνεταιρισμούς περίπλοκης και ολοκληρωμένης καλλιέργειας. Ο τύπος του συνεταιρισμού εξαρτάται από το εύρος των πόρων που συγκεντρώνονται και καθορίζονται από συγκεκριμένες περιστάσεις, ανάγκες και συστήματα αξιών της κάθε κοινωνίας. Οι συνεταιρισμοί βοηθούν στο να αθροίσουν οι άνθρωποι τη δύναμή τους στην αγορά γιατί μόνοι τους θα επιτύγχαναν λίγα πράγματα ή τίποτα (Valentinov, 2007).

Σύμφωνα με τη Διεθνή Συνεταιριστική Ένωση (International Cooperative Alliance - ICA), «Συνεταιρισμός είναι μια αυτόνομη ένωση προσώπων που συγκροτείται εθελοντικά για την αντιμετώπιση των κοινών οικονομικών, κοινωνικών και

---

¹ Συνεταιριστικό αγρόκτημα στη πρώην Σοβιετική Ένωση

πολιτιστικών αναγκών και επιδιώξεών τους δια μέσου μιας συνιδιόκτητης και δημοκρατικά διοικούμενης επιχείρησης».

Μικρή παραλλαγή του ορισμού που υιοθετήθηκε από την ICA αποτελεί η διατύπωση του Νόμου 2810/2000 για τις «Αγροτικές Συνεταιριστικές Οργανώσεις» (ΦΕΚ 61 Α /9.3.2000). Στο άρθρο 1 αναφέρεται ότι «Η Αγροτική Συνεταιριστική Οργάνωση είναι αυτόνομη ένωση προσώπων, η οποία συγκροτείται εθελοντικά και επιδιώκει, με την αμοιβαία βοήθεια των μελών της, την οικονομική, κοινωνική, πολιτιστική ανάπτυξη και προαγωγή τους, μέσω μιας συνιδιόκτητης και δημοκρατικά διοικούμενης επιχείρησης»².

Τέλος, σύμφωνα με την αμερικανική βιβλιογραφία, ως συνεταιρισμός δύναται να οριστεί ένας οργανισμός ο οποίος ανήκει στους χρήστες του, ελέγχεται από αυτούς, προωθεί τα συμφέροντά τους και διανέμει τα κέρδη τους με βάση τη χρήση του (Barton, 1989, Cook, 1997, USDA, 1997).

Λόγοι που βοηθούν στη δημιουργία των συνεταιρισμών

Υπάρχουν διάφοροι λόγοι που βοηθούν στη δημιουργία αγροτικών συνεταιρισμών. Ένας από αυτούς είναι η αποτυχία της αγοράς (Valentinov, 2007). Ως αποτυχία στην αγορά ορίζεται (Harris & Carman, 1983) οι περιστάσεις όπου δεν υφίστανται οι ιδανικές συνθήκες για την επιτυχία της αγοράς. Είδη αποτυχίας της αγοράς είναι ο ατελής ανταγωνισμός λόγω των λιγότερων αγοραστών ή πωλητών, η μη ανταγωνιστική συμπεριφορά (π.χ. συμπαιγνία) και η ατελής πληροφόρηση η οποία μπορεί να οφείλεται στην έλλειψη πληροφόρησης και στην ασυμμετρία πληροφόρησης αλλά και στο κόστος πληροφόρησης.

Ο Hausman (1988) ορίζει το ολιγοπώλιο ως μία κατάσταση που υπάρχουν πολλοί πωλητές και λίγοι αγοραστές κάτι που υφίσταται στον αγροτικό τομέα όπου υπάρχουν λίγοι αγοραστές του προϊόντος και πολλοί πωλητές. Ένα επίσης μεγάλο πρόβλημα που έχουν οι παραγωγοί σχετίζεται με τη δυσκολία στην πρόσβαση στην πληροφόρηση της αγοράς αλλά και στην ποιότητα της πληροφόρησης.

Η ασύμμετρη πληροφόρηση αποτελεί στοιχείο της αποτυχίας της αγοράς. Υπάρχουν δύο τύποι ασύμμετρης πληροφόρησης – οι ηθικοί κίνδυνοι και το “πρόβλημα των λεμονιών”. Σύμφωνα με τον Centner (1988) το πρόβλημα των λεμονιών είναι όταν ο

---

² Στο παρόν κείμενο χρησιμοποιείται συχνά ο όρος Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις (ΣΕ), αντί της συνεταιριστικής οργάνωσης, προκειμένου να τονιστεί ο επιχειρηματικός χαρακτήρας που θα πρέπει να έχει ένας αγροτικός συνε-ταιρισμός.

αγοραστής δεν μπορεί να διαχωρίσει τα ποιοτικά και μη ποιοτικά προϊόντα και ως αποτέλεσμα οι πωλητές δεν έχουν το κίνητρο να παράγουν ποιοτικά προϊόντα. Ο ηθικός κίνδυνος είναι όταν ένα άτομο δεν τηρεί τις υποχρεώσεις του για τη διατήρηση κάποιων προτύπων ποιότητας ενώ κάποιος άλλος επιβαρύνεται με το κόστος.

Ένας τρίτος τύπος αποτυχίας της αγοράς είναι η περιορισμένη διαπραγματέυση. Οι αγοραστές θα πρέπει να εκμεταλλευθούν την περίοδο παραγωγής στη γεωργία και να «απειλούν» τους παραγωγούς να χαμηλώσουν τις τιμές τους διαφορετικά θα σταματήσουν να αγοράζουν τα προϊόντα τους. Κατ'αυτό τον τρόπο, ο παραγωγός αναγκάζεται να χαμηλώσει τις τιμές του (Centner, 1988). Σε αυτή την περίπτωση, οι συνεταιρισμοί μπορούν να παρέχουν μία ισορροπία στις δυνάμεις της αγοράς (Torgerson et al., 1998).

Η αποτυχία της αγοράς όμως μπορεί να οφείλεται στην έλλειψη υποδομών και στη γεωγραφική απομόνωση λόγω του κακού οδικού και τηλεπικοινωνιακού δικτύου. Ως εκ τούτου, το κόστος παραγωγής αυξάνεται σημαντικά (Shireraw, Obare & Muricho, 2006).

Ένας άλλος λόγος για τη δημιουργία συνεταιρισμών είναι ότι οι ατομικοί παραγωγοί χρειάζονται ένα θεσμικό μηχανισμό προκειμένου η οικονομική ισορροπία να είναι υπό τον έλεγχό τους (Cook & Iliopoulos, 1999).

Οι συνεταιρισμοί αυξάνουν τη διαπραγματευτική δύναμη των παραγωγών με τους προμηθευτές πρώτων υλών και των αγοραστών αγροτικών προϊόντων.

Πολλές φορές η δημιουργία συνεταιρισμών αποσκοπεί στο να είναι αυτοβοηθούμενοι οργανισμοί που εξυπηρετούν κοινωνικές και ανθρώπινες ανάγκες. Ο Christy (1987) υποστήριξε ότι η ιδεολογία αυτή τονίζει την κοινωνική πλευρά της ανάπτυξης (ανθρώπινης και της κοινότητας). Ο ίδιος ερευνητής ανέφερε τρεις λόγους που οι συνεταιρισμοί αυτοί διαφέρουν από τους άλλους συνεταιρισμούς: ο ένας λόγος είναι ότι το κάθε μέλος συνεισφέρει με την εργασία του. Τα μέλη είναι κυρίως φτωχοί αγρότες και ενώ ο συνεταιρισμός δημιουργείται για οικονομικούς στόχους, η πλειοψηφία τείνει να έχει και κοινωνικούς στόχους.

Οι σχετικά πρόσφατες έρευνες (Onumah, 2007) ότι τα μεγάλα κόστη συναλλαγών, η μεροληπτική μεταχείριση των ενοικιαστών παραγωγών και το αυξανόμενο

μονοπώλιο των αγοραστών αποτελούν συνθήκες που οδηγούν στη λήψη ομαδικών δράσεων από τους παραγωγούς.

2.2. Συνεταιρισμοί και αγροτική ανάπτυξη

Αγροτική ανάπτυξη σημαίνει ότι πραγματοποιούνται τόσο αυξήσεις στην αγροτική παραγωγή όσο και δικαιοσύνη στη διανομή (με άλλα λόγια μεγέθυνση με ισότητα). Αυτό που είναι δύσκολο να επιτευχθεί είναι η ισότητα. Η αποτυχία των διάφορων στρατηγικών ανάπτυξης για την επίτευξη της ισότητας οδηγεί σε μία προσέγγιση βασικών αναγκών όπου η κυβέρνηση άμεσα παρέχει στοιχεία ευημερίας στους ανθρώπους της. Κάτι τέτοιο θα οδηγήσει στην επίτευξη ενός στόχου υψηλής προτεραιότητας σε συντομότερο χρόνο και με λιγότερους πόρους (de Janvry, 1981).

Ειδικότερα για τις αναπτυσσόμενες χώρες, το κύριο πρόβλημα της αγροτικής ανάπτυξης είναι ότι τα προγράμματα ανάπτυξης δεν έφθαναν στους φτωχούς αγρότες και έτσι δεν μειώνονταν η εισοδηματική ανισότητα μεταξύ πλουσίων και φτωχών αγροτών.

Οι περισσότεροι ακαδημαϊκοί της ανάπτυξης έχουν εκφράσει ανησυχίες για το ότι τα προγράμματα ανάπτυξης απευθύνονται κυρίως στους σχετικά πλούσιους, μορφωμένους και «προοδευτικούς» αγρότες και ότι κατηγορούνται τα θύματα αυτών των προγραμμάτων (οι φτωχοί) ως μη καινοτόμοι, παραδοσιακοί και βραδυκίνητοι (Moulik et al., 1966 Stanfield & Whiting, 1972; Chambers, 1983; Gartrell & Gartrell, 1985).

Σε παγκόσμιο επίπεδο, οι συνεταιρισμοί έχουν περίπου 800 εκατομμύρια μέλη σε πάνω από 100 χώρες και εκτιμάται ότι έχει δημιουργήσει 100 εκατομμύρια θέσεις εργασίας σε παγκόσμια κλίμακα που είναι 20% περισσότερες από τις θέσεις εργασίας που δημιουργούν οι πολυεθνικές επιχειρήσεις (ICA, 2007).

Οι συνεταιρισμοί αποτελούν μία σημαντική οργανωτική δομή σε πολλές αγροτικές αγορές. Στην Ευρωπαϊκή Ένωση, οι συνεταιρισμοί αντιστοιχούν στο 60% του θερισμού, του χειρισμού και του μάρκετινγκ των αγροτικών προϊόντων με ένα κύκλο εργασιών που ανέρχεται σε περίπου 210.000 εκατομμύρια Ευρώ (Galdeano, Cespedes και Rodriguez, 2005). Το 50% του παγκόσμιου αγροτικού προϊόντος εμπορεύεται μέσω των συνεταιρισμών (Bibby και Shaw, 2005). Ο Clegg (2006) υποστήριξε ότι οι συνεταιρισμοί μπορούν να βελτιώσουν σημαντικά τις συνθήκες διαβίωσης των φτωχών αρκεί να μπορούν να αποκτήσουν δύναμη στην πώληση των προϊόντων τους.

Τα οφέλη που αποκτούν οι αγρότες με τη συμμετοχή τους στους αγροτικούς συνεταιρισμούς είναι τα ακόλουθα:

Πρόσβαση στις αγορές

Οι συνεταιρισμοί βοηθούν στο να ξεπεραστούν τα εμπόδια πρόσβασης σε περιουσιακά στοιχεία, πληροφόρηση, υπηρεσίες και αγορές τόσο πρώτων υλών όσο και καταναλωτών. Οι αγροτικοί συνεταιρισμοί έχουν παίξει σημαντικό ρόλο και έχουν βοηθήσει τους μικρούς αγρότες να αντιμετωπίσουν τις ανταγωνιστικές και κυμαινόμενες αγορές καθώς και τα υψηλά κόστη συναλλαγών και να επιτύχουν οικονομίες κλίμακας μέσω της πώλησης μεγάλου όγκου προϊόντων έτσι ώστε να μπορούν να ανταποκριθούν στη μεγάλη ζήτηση (Clegg, 2006).

Πέραν αυτού, οι αγροτικοί συνεταιρισμοί βοηθούν τους αγρότες να βρίσκουν εύκολα εμπόρους και έτσι τα κόστη έρευνας αγοράς έχουν μειωθεί γιατί η σύνδεσή τους με τους εμπόρους είναι πλέον πιο εύκολη (Holloway et al., 2000). Σύμφωνα με τους Holloway et al. (2000), οι αγροτικοί συνεταιρισμοί βοηθούν τους αγρότες να ξεπερνούν τα εμπόδια πρόσβασης όσον αφορά το μάρκετινγκ προϊόντων μεγάλης αξίας και μεγάλων ποσοτήτων. Πολλές επιχειρήσεις προτιμούν να αγοράζουν από μεγάλους αγρότες γιατί οι μικροί αγρότες δεν είναι αξιόπιστοι όσον αφορά την παραγωγή των σωστών ποσοτήτων (Kirsten & Sartorius, 2002). Αυτό συνιστά πλεονέκτημα για τους αγρότες που συμμετέχουν σε συνεταιρισμούς γιατί μπορούν, κατ'αυτό τον τρόπο, να συμμετέχουν στην αλυσίδα προμηθειών και μπορούν επίσης να ανταγωνίζονται τους μεγαλύτερους αγρότες όσον αφορά στην εκμετάλλευση των ευκαιριών που παρουσιάζονται στην αγορά.

Διαπραγματευτική δύναμη

Η διαπραγματευτική δύναμη των αγροτών αυξήθηκε με τους συνεταιρισμούς γιατί αποκτήθηκε «ισχύς εν τη ενώσει» (Gideon Onumah, 2007). Λόγω των οικονομικών κλίμακας ή άλλων παραγόντων που περιορίζουν τον ανταγωνισμό, ο συνεταιρισμός αποκτά δύναμη κι αυτό θα μπορούσε να αποτελεί κίνητρο για τους αγρότες για να γίνουν μέλη του συνεταιρισμού και έτσι να αποφύγουν την εκμετάλλευση στις τιμές.

Ως στρατηγική για τη μείωση της φτώχειας

Ως στοιχείο της κοινωνικής πλευράς της ανάπτυξης, οι συνεταιρισμοί αποτελούν μία ιδανική λύση για την επίλυση του προβλήματος του κοινωνικού αποκλεισμού των φτωχών οι οποίοι δεν έχουν πρόσβαση στην ελεύθερη οικονομία (Birchall, 2004). Οι

συνεταιρισμοί προϋποθέτουν τη συμμετοχή των μελών τους κάτι που θεωρείται ιδιαίτερα σημαντικό για τη μείωση της φτώχειας.

2.3. Ιστορική αναδρομή Ελλάδα – απελευθέρωση της κοινότητας και συνεταιριστικό κίνημα (από το 18ο αιώνα μέχρι σήμερα) και συμβολή τους στην τοπική απασχόληση

Στην Ελλάδα υπάρχει μακρά παράδοση στις εξεγέρσεις και στην αυτοοργάνωση (Lambos, 2012). Τον 18ο αιώνα υπήρχαν οι πρώτες συνεργατικές μορφές στη Θράκη, στους σφουγγαράδες της Αίγινας, στα Αμπελάκια – Τύρναβο – Αγιά – Ζαγορά καθώς και ναυτικοί συνεταιρισμοί στα νησιά Ύδρα, Σπέτσες, Ψαρά, Σύμη, Σαντορίνη καθώς και σε ναυτικές πόλεις όπως είναι οι : Μεσημβρία, Γαλαξίδι και Κρανίδι.

Πολλοί συνεταιρισμοί βασίζονταν στην αρχή της ίσης συμμετοχής ενώ άλλοι όχι (η συμμετοχή βασίζονταν στην ατομική οικονομική συμμετοχή). Ωστόσο, οι τελευταίοι δεν μπορούν να θεωρηθούν ως συνεταιρισμοί της κοινωνικής – αλληλέγγυας οικονομίας.

Ο συνεταιρισμός των Αμπελακίων αποτελούνταν από 22 μικρά χωριά (6.000 μέλη με ίση συμμετοχή). Ένα άλλο παράδειγμα είναι η Ένωση Αγροτικών Συνεταιρισμών της Νάξου που ιδρύθηκε το 1926 από μία ομάδα μικρών παραγωγών που παρήγαγαν τυρί από μικρές ποσότητες γάλακτος και οι οποίοι ήθελαν να συνασπίσουν τους μικρούς παραγωγούς έναντι των μεγάλων. Ο Αγροτικός Συνεταιρισμός Πέλλας (πρώην Ένωση Αγροτικών Συνεταιρισμών Γιαννιτσών) με συνεχή παρουσία εδώ και 90 χρόνια, έτος ίδρυσης 1928.

Παρά την απαγόρευση της πολιτικής τους δράσης, οι συνεταιρισμοί άνθισαν ειδικότερα τη δεκαετία του 1930 συνεπικουρούμενοι από την προστατευτική πολιτική που ασκούνταν στα τοπικά προϊόντα εξαιτίας της παγκόσμιας κρίσης. Ως εκ τούτου, αναπτύχθηκε μία σειρά εξειδικευμένων αγροτικών συνεταιρισμών κυρίως προϊόντικών αλλά οι συνεταιρισμοί αυτοί εξαναγκάστηκαν να χρεωθούν υποθηκεύοντας τις εκτάσεις τους. Την ίδια περίοδο, ιδρύθηκαν συνεταιρισμοί όπως είναι «Η Ένωση Μαστιχοπαραγωγών» (1938). Τέλος, η δικτατορία του Μεταξά της

4ης Αυγούστου 1936 διέλυσε το μεγαλύτερο μέρος του προοδευτικού συνεργατικού κινήματος παρά την αντίθεση που υπήρξε. Αργότερα, κατά τη διάρκεια της Γερμανικής κατοχής και μέσω των Εθνικών και Αγροτικών Τραπεζών, πολλοί συνεταιρισμοί χρησιμοποιήθηκαν για τη λεηλάτηση της υπαίθρου (Gavrielides, 1944/1981). Την ίδια περίοδο, εκείνοι οι συνεταιρισμοί που προσπάθησαν να διατηρήσουν την αυτονομία τους, βοήθησαν στην αντιμετώπιση του λιμού του Δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου (Tsouparopoulos, 1989).

Μεταξύ του 1941 και 1946, το ΕΑΜ (Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο) διαδραμάτισε ηγετικό ρόλο σε μία μεγάλη εκστρατεία κοινωνικής εργασίας που είχε γίνει από οργανισμούς υπό πολεμικές συνθήκες εντός ή εκτός θεσμικού πλαισίου.

Στην μεταπολεμική Ελλάδα, οι συνεταιρισμοί εξακολούθησαν να είναι ένας τρόπος συλλογικής οργάνωσης των μικρών παραγωγών έναντι των μεγάλων. Ωστόσο, λόγω της βαθμιαίας μεταβολής της οικονομίας της Ελλάδας σε πιο καταναλωτικά μοντέλα, η πολιτική σημασία των συνεταιρισμών χαλάρωσε.

Η συνδεδεμένη με τον συνεταιρισμό έντονη νομοθετική δραστηριότητα του περασμένου αιώνα (1.176 νομοσχέδια ψηφίστηκαν μεταξύ 1915 και 1994) συνέβαλε στον κατακερματισμό της κοινωνικής οικονομίας και την επιβράδυνση της ανάπτυξης της (Lambropoulou - Demetriadou, 1995, Tsobanoglou, 2012).

Την ίδια περίοδο, υπήρχε ωστόσο, μια σοβαρή παράδοση ανταρσίας από τις λεγόμενες επικίνδυνες τάξεις, όπως ήταν οι κλέφτες, οι ρεμπέτες κλπ (Damianakos, 2003), η οποία - όπως φαίνεται από διάφορες περιγραφές - ασκούσε πρακτικές αλληλέγγυας συνεταιριστικής οικονομίας. Ταυτόχρονα, η κοινωνική οικονομία άνθισε ως ένα κοινωνικό δίκτυο μεταξύ οικογενειών και φίλων σε πολλές παραδοσιακά (ορεινές ή νησιωτικές) κοινότητες. Το ίδιο συνέβηκε και στις πρώτες δημοφιλείς αυτοσχέδιες γειτονιές στις μεγάλες πόλεις από την ίδρυση του κράτους - έθνους της Ελλάδας (Leontidou, 2010). Πολλές δομές της αλληλέγγυας και συνεργατικής οικονομίας φαίνεται ότι έχουν δημιουργηθεί στα προάστια των μεγάλων πόλεων, τα επονομαζόμενα και φτωχά όπως είναι : η συλλογική δημοφιλής αυτό-κατασκευή στο Πέραμα και στη Χρυσούπολη στην Αθήνα (Leontidou 2010; Petropoulou, 2011) - ή τα Μετέωρα στη Θεσσαλονίκη (Chastaoglou, 2008), η αλληλέγγυα οικονομία μεταξύ των κατοίκων αστικών και αγροτικών περιοχών στην Ελλάδα (περιοχές από τις οποίες προέρχονται πολλές οικογένειες που εγκαταστάθηκαν μετέπειτα στις μεγάλες πόλεις), και κάποιοι τύποι εργασίας

οικογενειακού πλαισίου και άτυπης οικονομίας τα οποία διατηρούσαν χαρακτηριστικά συλλογικής διαχείρισης και αλληλεγγύης.

Η συνεργατική προσέγγιση, η έννοια της αλληλεγγύης και της συλλογικότητας, η αυτοδιαχείριση και η αλληλέγγυα – συνεργατική οικονομία έχουν, ως εκ τούτου, μεγάλη ιστορία στην Ελλάδα που δεν περιορίζεται μόνο σε ότι έχει εδραιωθεί θεσμικά. Η θεσμική τους εδραίωση μπορεί να έχει αφομοιώσει τις δράσεις των συνεταιρισμών. Όταν οι συνεταιρισμοί δημιουργήθηκαν το 1980, οι περισσότεροι από αυτούς γρήγορα ενσωματώθηκαν σε πελατειακές σχέσεις και τελικά διαλύθηκαν. Δεν είχαν πραγματική υποστήριξη και οι περισσότεροι δεν βασίζονταν στη συμμετοχική αλλά στην αντιπροσωπευτική δημοκρατία. Στις μέρες μας, πολλοί από αυτούς τους συνεταιρισμούς εξαναγκάστηκαν (για άλλη μια φορά) να χρεοκοπήσουν λόγω της δανειακής τους εξάρτησης από το τραπεζικό σύστημα. Ωστόσο, υπάρχουν ορισμένοι πολλοί δυναμικοί συνεταιρισμοί σε τομείς όπου η υποχρεωτική συμμετοχή των παραγωγών συγκεκριμένων προϊόντων (όπως είναι ο κρόκος Κοζάνης κτλ.) θεσπίστηκε τη δεκαετία του 1990. Υπάρχουν επίσης τέτοιοι δυναμικοί συνεταιρισμοί σε περιοχές όπου το σύνολο των κατοίκων αποφάσισαν να επικεντρωθούν σε μία συγκεκριμένη δραστηριότητα όπως ο συνεταιρισμός Αθηνά στην Κοζάνη, συνεταιρισμοί στη Λέσβο στη Νάξο κτλ αλλά και ένας μεγάλος αριθμός γυναικείων συνεταιρισμών που συνέβαλλαν σε μεγάλο βαθμό στην χειραφέτηση των γυναικών. Όπως επισημαίνει η Vavritsa (2010), οι υποχρεωτικοί σύνδεσμοι φαίνεται ότι είναι περισσότερο ρωμαλέοι από άλλους. Θα πρέπει, ωστόσο, να επισημανθεί ότι μεγάλο μέρος του συνεταιριστικού κινήματος έτυχε εκμετάλλευσης από τα κυρίαρχα πολιτικά κόμματα τα οποία και χρησιμοποίησαν τους συνεταιρισμούς για πελατειακές σχέσεις. Σε πολλές περιπτώσεις, οι σχέσεις μεταξύ των κομμάτων και των συνεταιρισμών δημιούργησαν χρηματοοικονομικές ανωμαλίες που οδήγησαν στην κατάρρευση αρκετούς συνεταιρισμούς. Ορισμένες φορές, η κατάρρευση αυτή έτυχε εκμετάλλευσης από κάποια πρώην συνεταιριστικά μέλη και τα οποία δημιούργησαν μεγάλες επιχειρήσεις, οι οποίες και αντικατέστησαν τους συνεταιρισμούς. Ως εκ τούτου, η μνήμη πολλών μοντέρνων αγροτών διάκειται αρνητικά στην ιδέα του συνεταιρισμού. Ομοίως, στις πόλεις, το επονομαζόμενο καταναλωτικό κίνημα φαίνεται ότι καλύπτει κυρίως τη μεσαία τάξη (δηλ. γιατρούς, δικηγόρους, τραπεζίτες κτλ.) αντί να υποστηρίζει την καθημερινή ζωή ευρύτερων στρωμάτων του πληθυσμού (Petrovouli, 2011). Σε αντίθεση, στα φτωχά προάστια, έχουν δημιουργηθεί πολλές δομές αλληλέγγυας και συνεργατικής οικονομίας . Όπως

επισημαίνει η Tsobanoglou (2012) «Το πεδίο της κοινωνικής οικονομίας παραμένει κρυμμένο και σχετίζεται με την παραοικονομία των αναγκών γιατί η επίσημη (οικονομία) για κερδοσκοπικές υπηρεσίες φαίνεται να έχει το πρώτο πρόσταγμα».

Τα τελευταία χρόνια, έχουν αναπτυχθεί πολλοί σύγχρονοι συνεταιρισμοί και κολλεκτίβες της αλληλέγγυας – συνεργατικής οικονομίας που είναι προσανατολισμένοι στο ευρύτερο κοινό (υγεία, εκπαίδευση, διατροφή, κοινωνική πρόνοια κτλ.) χωρίς να λαμβάνουν επιχορηγήσεις από ιδιωτικούς ή δημόσιους οργανισμούς ωστόσο, κάποιοι από αυτούς λαμβάνουν επιχορηγήσεις από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Πολλοί αγροτικοί συνεταιρισμοί συνεχίζουν να λειτουργούν χωρίς όμως να αντιπροσωπεύουν ένα μεγάλο τμήμα της αγροτικής παραγωγής.

2.4. Η Ιστορική Εξέλιξη της Συνεταιριστικής Νομοθεσίας

Η ειδική συνεταιριστική νομοθεσία αρχίζει από το 1915. Υπάρχουν οχτώ συνεταιριστικοί νόμοι από τους οποίους ένας αφορά και τα δύο είδη (αγροτικούς και αστικούς), έξι αναφέρονται στους αγροτικούς συνεταιρισμούς και ένας μόνο στους αστικούς συνεταιρισμούς. Οι νόμοι αυτοί είναι:

- 602/1915 (αγροτικούς & αστικούς)
- 921/1979 (αγροτικούς)
- 1541/1985 (αγροτικούς)
- 1667/1986 (αστικούς)
- 2169/1993 (αγροτικούς)
- 2810/2000 (αγροτικούς)
- 4015/2011 (αγροτικούς)
- 4384/2016 (αγροτικούς)

Ο Συνεταιριστικός Νόμος 602/1915

Ο πρώτος νόμος του Ελληνικού κράτους που καθόριζε τους κανόνες λειτουργίας των συνεταιρισμών και κατ' επέκταση και των αγροτικών, ήταν ο Ν.602/1915. Το σχετικό

νομοσχέδιο κατατέθηκε στη βουλή στις 30 Σεπτεμβρίου 1914, (από τον τότε Υπουργό Εθνικής Οικονομίας Ανδρέα Μιχαλακόπουλο). Ο νόμος ψηφίστηκε στις 31 Δεκεμβρίου 1914 γι' αυτό αναφέρεται και σαν νόμος 602/1914. Δημοσιεύτηκε όμως στην εφημερίδα της Κυβέρνησης το 1915 γι' αυτό και άλλου αναφέρεται και ως νόμος 602/1915. Συντάκτης του νόμου αυτού ήταν ο Γεωπόνος Σωκράτης Ιασεμίδης και είχε σαν βάση τον πρώτο Γερμανικό συνεταιριστικό νόμο του 1889 και τον Αυστριακό νόμο, με τις απαραίτητες προσαρμογές που απαιτούσε η ελληνική πραγματικότητα. Περιείχε 95 άρθρα και θεωρείται προοδευτικός νόμος. Τα κυριότερα χαρακτηριστικά του ήταν τα εξής:

1. Οι συνεταιρισμοί είχαν περιορισμούς στις δραστηριότητές τους πραγματοποιώντας μόνο δραστηριότητες που προβλέπονταν από το καταστατικό τους και μόνο μέχρι του ποσού που δηλώνονταν από τους παραγωγούς (θεωρείται μειονέκτημα του νόμου).
2. Για τη σύσταση ενός συνεταιρισμού απαιτούνταν επτά (7) τουλάχιστον άτομα.
3. Επιτρέπονταν δύο ή περισσότεροι συνεταιρισμοί στον ίδιο Δήμο ή Κοινότητα, αλλά για τη σύσταση δεύτερου και τρίτου συνεταιρισμού απαιτούνταν 25 άτομα.
4. Μέλη του συνεταιρισμού μπορούσαν να γίνουν φυσικά πρόσωπα άνω των 18 ετών που κατοικούσαν μόνιμα στην έδρα του συνεταιρισμού ή είχαν ακίνητα στην περιφέρεια του συνεταιρισμού.
5. Τα μέλη του συνεταιρισμού έπρεπε να κατοικούν μόνιμα στην έδρα του συνεταιρισμού ή να είχαν ακίνητα στην περιφέρεια του συνεταιρισμού.
6. Το Δ.Σ. και το Ε.Σ. εκλέγονταν από τη Γ.Σ. μέσα από ενιαίο ψηφοδέλτιο.
7. Η θέση του Δ.Σ. ήταν τιμητική χωρίς καμιά αμοιβή για τις υπηρεσίες που πρόσφεραν.
8. Το Δ.Σ. μπορούσε να παραχωρεί αρμοδιότητες και σε υπηρεσιακά όργανα του συνεταιρισμού.
9. Η λειτουργία του Δ.Σ. και Ε.Σ. ήταν καθαρά υπόθεση του καταστατικού του συνεταιρισμού.

Ο Συνεταιριστικός Νόμος 921/1979

Αφορούσε μόνο αγροτικούς συνεταιρισμούς, αποτελούμενος από 71 άρθρα, ψηφίστηκε τον Ιούνιο του 1979. Τα κύρια χαρακτηριστικά του νόμου ήταν:

1. Επέτρεπε την ανάληψη κάθε δραστηριότητας στους συνεταιρισμούς στα πλαίσια του καταστατικού, για την εξυπηρέτηση και προαγωγή της ιδιωτικής οικονομίας και την εξύψωση του κοινωνικού, επαγγελματικού και πολιτιστικού επιπέδου των γεωργών-μελών τους, όπως π.χ.:
  - συγκέντρωση, συσκευασία, τυποποίηση, αποθήκευση, συντήρηση, μεταφορά και πώληση των γεωργικών προϊόντων,
  - προμήθεια γεωργικών εφοδίων ή καταναλωτικών αγαθών,
  - ίδρυση και διαχείριση βιοτεχνιών και βιομηχανιών γεωργικών προϊόντων και η διάθεσή τους,
  - κατασκευή εγγειοβελτιωτικών έργων, και
  - παροχή τεχνικής και συνεταιριστικής εκπαίδευσης ή επιμόρφωση των μελών κλπ.
2. Για τη σύσταση αγροτικού συνεταιρισμού απαιτούνταν 10 άτομα, ενώ για δεύτερο συνεταιρισμό στο ίδιο χωριό απαιτούνταν 100 άτομα.
3. Δεν απαγόρευε την ύπαρξη και άλλων συνεταιρισμών στο ίδιο χωριό ή περισσότερων της μιας ένωσης στο νομό.
4. Μέλη του συνεταιρισμού μπορούσαν να γίνουν φυσικά πρόσωπα ηλικίας 18 ετών και άνω που ασκούσαν τη γεωργία σαν πρωτεύον ή δευτερεύον επάγγελμα καθώς και νομικά πρόσωπα.
5. Το ύψος της συνεταιριστικής μερίδας ήταν 5.000 δραχμές τουλάχιστον, ενώ για τα νησιά και ορεινές περιοχές μέχρι μπορούσε να μειωθεί μέχρι και 2.500 δραχμές.
6. Χρησιμοποιούνταν ενιαίο ψηφοδέλτιο για την ανάδειξη των μελών του Δ.Σ. και Ε.Σ. και εκλέγονταν όσοι πλειοψηφούσαν.
7. Δικαίωμα εκλογής στο Δ.Σ. και Ε.Σ. είχε κάθε μέλος του συνεταιρισμού ανεξάρτητα αν ασκούσε τη γεωργία σαν πρωτεύον ή δευτερεύον επάγγελμα.

8. Έδινε το δικαίωμα στα μέλη του συνεταιρισμού για μη αυτοπρόσωπη συμμετοχή τους σε Γ.Σ. με εξουσιοδότηση σε άλλο μέλος.
9. Αντιπρόσωποι στη Γ.Σ. της ΠΑΣΕΓΕΣ εκλέγονταν από τις ενώσεις των συνεταιρισμών, τις κεντρικές ενώσεις, τις κοινοπραξίες και τις συνεταιριστικές εταιρίες που έχουν ως μέλη τους τις ενώσεις συνεταιρισμών.
10. Η εποπτεία των γεωργικών συνεταιρισμών γινόταν από ειδικούς υπαλλήλους της ΑΤΕ που ονομαζόταν Επόπτες γεωργικών συνεταιρισμών.
11. Η ΠΑΣΕΓΕΣ εκπροσωπούσε τους συνεταιρισμούς και τους αγροτικούς συλλόγους.

Ο νόμος αυτός τροποποιήθηκε το 1982, με το νόμο 1257/82 αλλά μόνο σε ότι αφορούσε στην εκλογική διαδικασία ανάδειξης Δ.Σ. και Ε.Σ.

Ο Συνεταιριστικός Νόμος 1541/1985

Αφορούσε μόνο τους αγροτικούς συνεταιρισμούς και αποτελούνταν από 79 άρθρα. Κύρια χαρακτηριστικά του ήταν τα εξής:

1. Οι αγροτικοί συνεταιρισμοί μπορούσαν να αναλάβουν οποιαδήποτε δραστηριότητα που αποσκοπούσε στην οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική ανάπτυξη όπως:
  - συλλογική καλλιέργεια και εκμετάλλευση γεωργικών εκτάσεων,
  - κατασκευή, συντήρηση, αγορά ή ενοικίαση αγροτικών μηχανημάτων και εργαλείων για εξυπηρέτηση των μελών και του συνεταιρισμού
  - ίδρυση και λειτουργία μονάδων για τη συσκευασία, επεξεργασία, μεταποίηση και γενικά την αξιοποίηση της αγροτικής παραγωγής,
  - εμπορία αγροτικών προϊόντων των μελών και τρίτων,
  - άσκηση αγροτικής πίστης,
  - εκτέλεση εγγειοβελτιωτικών έργων,
  - παροχή συνεταιριστικής εκπαίδευσης κ.α.

2. Για τη σύσταση αγροτικού συνεταιρισμού απαιτούνταν τουλάχιστον 50 άτομα, μόνο για τη σύσταση συνεταιρισμού ειδικού σκοπού ο αριθμός ήταν 20.
3. Δεν επιτρεπόταν η ίδρυση δεύτερου αγροτικού συνεταιρισμού στο ίδιο χωριό ή δεύτερης ένωσης στον ίδιο Νομό. Όπου υπήρχαν δύο συγχωνεύονται σε ένα συνεταιρισμό ή ένωση, εκτός αν υπήρχαν ειδικοί λόγοι.
4. Μέλη του συνεταιρισμού γίνονται μόνο φυσικά πρόσωπα τα οποία διακρίνονταν σε:
  - Τακτικά μέλη όσοι ασχολούνταν με τη γεωργία αυτοπρόσωπα, επαγγελματικά ή μη.
  - Ειδικά μέλη όσοι διαθέτουν αγροτική περιουσία στην περιφέρεια του συνεταιρισμού, αλλά δεν ασχολούνταν αυτοπρόσωπα και επαγγελματικά με την παραγωγή αγροτικών προϊόντων.
5. Το ύψος της συνεταιριστικής μερίδας ήταν τουλάχιστον 25.000 δραχμές, εκτός από τα νησιά και τις ορεινές περιοχές που μπορούσε να μειωθεί στις 10.000 δραχμές.
6. Για την ανάδειξη των μελών του Δ.Σ. και Ε.Σ. ίσχυε το σύστημα των συνδυασμών και όχι το ενιαίο ψηφοδέλτιο.
7. Δικαίωμα εκλογής στο Δ.Σ. και Ε.Σ. είχαν μόνο τα τακτικά μέλη.
8. Η εκπροσώπηση των μελών στις Γ.Σ. ήταν μόνο αυτοπρόσωπη.
9. Αντιπρόσωποι στη Γ.Σ. της ΠΑΣΕΓΕΣ εκλέγονταν μόνο από τις ενώσεις αγροτικών συνεταιρισμών.
10. Η εποπτεία των αγροτικών συνεταιρισμών ασκούνταν από ένα ειδικό συνεταιριστικό όργανο που ονομάζονταν Σώμα Ελεγκτών Συνεταιριστικών Οργανώσεων, το οποίο όμως δεν λειτούργησε ποτέ.
11. Οι αγροτικοί σύλλογοι δεν επιτρέπονταν να εκπροσωπούνται πλέον από την ΠΑΣΕΓΕΣ αλλά από το συνδικαλιστικό τους όργανο τη ΓΕΣΑΣΕ (Γενική Συνομοσπονδία Αγροτικών Συλλόγων Ελλάδας).
12. Θέσπιζε ένα νέο θεσμό, την Κλαδική Οργάνωση Παραγωγής Αγροτικού Συνεταιρισμού (ΚΟΠΑΣ), που λειτουργούσε εντός των συνεταιρισμών για κάθε

ένα κλάδο παραγωγής, π.χ. ΚΟΠΑΣ βαμβακιού, ΚΟΠΑΣ καπνού κλπ. δηλαδή τόσες ΚΟΠΑ όσοι και οι κυριότεροι κλάδοι παραγωγής. Κάθε μέλος μπορούσε να συμμετέχει σε όσες ΚΟΠΑ αντιστοιχούσαν τα προϊόντα που καλλιεργούσε.

Ο Συνεταιριστικός Νόμος 1667/1986

Είναι ο πρώτος και μοναδικός νόμος που αναφέρεται αποκλειστικά και μόνο στους αστικούς συνεταιρισμούς, οι οποίοι μέχρι τότε διέπονταν από το νόμο 602/1915.

Σύμφωνα με το νόμο αυτό, «Αστικός συνεταιρισμός είναι εκούσια ένωση προσώπων με οικονομικό σκοπό, η οποία, χωρίς να αναπτύσσει δραστηριότητες αγροτικής οικονομίας, αποβλέπει ιδίως με τη συνεργασία των μελών του στην οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική ανάπτυξη των μελών του και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής τους γενικά μέσα σε μια επιχείρηση». Αστικοί συνεταιρισμοί είναι κυρίως οι εξής: παραγωγικοί (π.χ. βιοτεχνικοί, μεταποιητικοί, κατασκευαστικοί κλπ), καταναλωτικοί, προμηθευτικοί, πιστωτικοί, μεταφορικοί και τουριστικοί.

Ο Συνεταιριστικός Νόμος 2169/1993

Ο τρίτος νόμος που αφορά αποκλειστικά και μόνο αγροτικούς συνεταιρισμούς και αποτελείται από 56 άρθρα. Τα κύρια χαρακτηριστικά του νόμου είναι τα εξής:

1. Οι αγροτικές συνεταιριστικές οργανώσεις μπορούν να αναλάβουν οποιαδήποτε δράση για την επίτευξη του σκοπού τους, δηλαδή:

- παραγωγή, μεταποίηση και εμπορία αγροτικών προϊόντων,
- παραγωγή και προμήθεια γεωργικών εφοδίων,
- κατασκευή και προμήθεια των μέσων αγροτικής παραγωγής και βιοτικής ανάγκης.

2. Για τη σύσταση του αγροτικού συνεταιρισμού απαιτούνται 20 άτομα, αλλά και λιγότερα σε περιοχές με ειδικές συνθήκες.

3. Το ύψος της συνεταιριστικής μερίδας είναι 50.000 δραχμές, το οποίο μπορεί να καταβληθεί μέσα σε τρία χρόνια, και

4. Οι εκλογές για Δ.Σ. και Ε.Σ. γίνονται με ενιαίο ψηφοδέλτιο.

Ο Συνεταιριστικός Νόμος 2810/2000

Ο τέταρτος κατά σειρά νόμος που αφορά αποκλειστικά και μόνο αγροτικούς συνεταιρισμούς. Είναι ένας νόμος πλαίσιο αφού πολλά συνεταιριστικά θέματα ρυθμίζονται από το καταστατικό των συνεταιρισμών. Ο νόμος αυτός επαναφέρει αρκετές ρυθμίσεις από το νόμο 602/1915, λαμβάνοντας υπόψη τις εμπειρίες του παρελθόντος και τη σύγχρονη πραγματικότητα. Τα κύρια χαρακτηριστικά του νόμου είναι τα εξής:

1. Για τη σύσταση ενός αγροτικού συνεταιρισμού απαιτούνται επτά (7) άτομα, όπως και με το νόμο 602/1915.
2. Μέλη του συνεταιρισμού μπορεί να είναι φυσικά και νομικά πρόσωπα, τα οποία ασκούν επιχειρηματικές δραστηριότητες, που εξυπηρετούνται από τις δραστηριότητες του συνεταιρισμού.
3. Η περιφέρεια συνεταιρισμού ορίζεται από το καταστατικό και δεν έχει περιορισμό.
4. Το κάθε μέλος του συνεταιρισμού μπορεί να έχει διαφορετικό αριθμό υποχρεωτικών συνεταιριστικών μερίδων, ανάλογα με το ύψος των συναλλαγών του με το συνεταιρισμό, γεγονός που δημιουργεί κάποια αντιστοίχιση μεταξύ της συμμετοχής στο κεφάλαιο και στη χρήση του εξοπλισμού και των υπηρεσιών των συνεταιρισμών.
5. Το ύψος της συνεταιριστικής μερίδας ορίζεται από το καταστατικό του κάθε συνεταιρισμού, που μπορεί να είναι διαφορετικό, αφού οι δραστηριότητες και τα κεφάλαια που απαιτούνται σε κάθε συνεταιρισμό είναι διαφορετικά.
6. Οι υποχρεωτικές μερίδες μπορεί να είναι έντοκες, σύμφωνα με το καταστατικό του συνεταιρισμού, για ενθάρρυνση της συμμετοχής στο συνεταιρισμό, όταν μάλιστα το επιτόκιο είναι σε ικανοποιητικό επίπεδο.
7. Προαιρετικές μερίδες μπορούν να αποκτήσουν τα μέλη, οι εργαζόμενοι στο συνεταιρισμό και τρίτοι, με σκοπό την αύξηση του κεφαλαίου του συνεταιρισμού, αλλά το επιτόκιο τους είναι υψηλότερο των υποχρεωτικών.
8. Επιτρέπεται η μεταβίβαση της συνεταιριστικής μερίδας σε κληρονόμους, με απόφαση του Δ.Σ. του συνεταιρισμού, εφόσον έχουν τις απαραίτητες προϋποθέσεις.
9. Η ημερομηνία εκλογής των Δ.Σ. των συνεταιρισμών ορίζεται από το καταστατικό τους και μπορεί να διαφέρει μεταξύ τους, ώστε να μην μπορεί να γίνεται

οργανωμένος αγώνας εκλογής Δ.Σ. των συνεταιρισμών για περιορισμό των κομματικών παρεμβάσεων.

10. Η εκλογή του Δ.Σ. γίνεται με ενιαίο ψηφοδέλτιο, αλλά ο μέγιστος επιτρεπόμενος αριθμός σταυροδοσίας είναι ο μισός αριθμός του συνόλου των μελών του Δ.Σ. στρογγυλεμένος προς τα πάνω. Έτσι εξασφαλίζεται η αντιπροσώπευση των παρατάξεων και η εκλογή των καλύτερων.

11. Το κάθε μέλος μπορεί να έχει διαφορετικό αριθμό ψήφων (μέχρι 3 το πολύ), ανάλογα με τον αριθμό των υποχρεωτικών μερίδων.

12. Το εποπτικό συμβούλιο καταργείται, λόγω αδυναμίας ουσιαστικού ελέγχου και η εποπτεία γίνεται από τον Υπουργό Γεωργίας ή εξουσιοδοτημένα όργανα του Υπουργείου Γεωργίας, ή ορκωτούς λογιστές που ορίζονται με απόφαση του Υπουργού Γεωργίας.

Ο Συνεταιριστικός Νόμος 4015/2011

Ο 5ος κατά σειρά νόμος που αφορά αποκλειστικά και μόνο αγροτικούς συνεταιρισμούς στην Ελλάδα, ο οποίος και διέπει μέχρι σήμερα τη λειτουργία τους. Αφορμή για την κατάθεση του νόμου ήταν η αναγνώριση των προβλημάτων στη λειτουργία των συνεταιρισμών, τα συσσωρευμένα χρέη και η ύπαρξη συνεταιρισμών «σφραγίδων» που υπήρχαν μόνο στα χαρτιά. Είναι ενδεικτικό ότι τα αποτελέσματα μετά την υποχρεωτική απογραφή έδειξαν πως ο αριθμός των συνεταιρισμών που δεν ενεγράφησαν, έφτασε τους 2.750 (Τα Νέα, 9/10/2012) επί συνόλου 6.330 (ποσοστό 43%).

Ο τελευταίος νόμος προβλέπει την ύπαρξη μόνο πρωτοβάθμιων συνεταιρισμών. Οι υφιστάμενες Ενώσεις Αγροτικών Συνεταιρισμών (ΕΑΣ) όφειλαν να μετατραπούν υποχρεωτικά σε πρωτοβάθμιους αγροτικούς συνεταιρισμούς (ΑΣ) ή σε Αγροτικές Εταιρικές Συμπράξεις (ΑΕΣ), που έχουν τη νομική μορφή των ανωνύμων εταιρειών.

Επίσης, καταργήθηκαν οι Ενώσεις και οι Κοινοπραξίες Αγροτικών Συνεταιρισμών και μετατρέπονται σε Συλλογικές Αγροτικές Οργανώσεις (ΣΑΟ). Σύμφωνα με τη νομοθεσία, συλλογικές Αγροτικές Οργανώσεις μπορεί να έχουν την ακόλουθη μορφή (οι ορισμοί βρίσκονται στο άρθρο 1 κεφ. Α. του νόμου):

- Αγροτικός Συνεταιρισμός (ΑΣ) είναι κάθε πρωτοβάθμιος αγροτικός συνεταιρισμός, ο οποίος λειτουργεί σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν. 2810/2000 (Α' 61) και έχει ως μέλη φυσικά πρόσωπα.
- Ομάδα Παραγωγών (ΟΠ) είναι κάθε ένωση που συγκροτούν παραγωγοί αγροτικών προϊόντων, η οποία έχει νομική οντότητα ή αποτελεί σαφώς οριζόμενο μέρος νομικής οντότητας, όπως για παράδειγμα ΑΣ ή μέρος ΑΣ, με αντικείμενο δραστηριότητας ένα συγκεκριμένο προϊόν ή μια ομάδα ομοειδών προϊόντων και ανταποκρίνεται στις σχετικές διατάξεις του εθνικού και κοινοτικού δικαίου. Η ΟΠ α) οργανώνει την παραγωγή συγκεκριμένων κατά περίπτωση αγροτικών προϊόντων, ιδίως του αγροδιατροφικού τομέα, β) αναλαμβάνει την προμήθεια εισροών και εφοδίων, γ) παρέχει υπηρεσίες τυποποίησης, αποθήκευσης και διάθεσης αγροτικών προϊόντων.
- Αγροτικές Εταιρικές Συμπράξεις (ΑΕΣ) είναι οι ανώνυμες εταιρείες (ΑΕ), οι οποίες συγκροτούνται κατά πλειοψηφία από ΑΣ και έχουν διατομεακό και διακλαδικό αντικείμενο, στο πλαίσιο του οποίου: α) αναλαμβάνουν επιχειρηματική δραστηριότητα σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο αναφορικά με την παραγωγή, τυποποίηση, αποθήκευση, βιομηχανική επεξεργασία πρώτου και δεύτερου βαθμού και εμπορία αγροτικών προϊόντων, β) αναλαμβάνουν την παραγωγή και προμήθεια εισροών και εφοδίων και γ) συνάπτουν για τους ανωτέρω σκοπούς διεθνικές συνεργασίες και συμπράξεις με φορείς παρόμοιου σκοπού.

Ένας συνεταιρισμός για να χαρακτηριστεί ενεργός πρέπει να έχει συνεταιριστικό κεφάλαιο τουλάχιστον 30.000 ευρώ. Τα μέλη του συνεταιρισμού θα πρέπει να έχουν καταβάλει το σύνολο της αξίας των συνεταιριστικών μερίδων που τους αντιστοιχούν. Αν υπάρχουν μέλη που δεν έχουν καταβάλει την αξία των συνεταιριστικών μερίδων τους δεν μπορούν να πάρουν μέρος στις εκλογές. Οι ενώσεις Αγροτικών Συνεταιρισμών μπορούν να μετατραπούν αν επιθυμούν και σε Αγροτικές Εταιρικές Συμπράξεις, συνοδεία υποχρεωτικά σχεδίου εξυγίανσης και αναδιάρθρωσης (Κοντογεώργος & Σεργάκη, 2015)

Οι εργαζόμενοι με συμβάσεις εξαρτημένης εργασίας στους Αγροτικούς Συνεταιρισμούς, στις ΕΑΣ, στις ΚΕ.Σ.Ε., στις Κ.Α.Σ.Ο και στις Συνεταιριστικές Εταιρείες, οι οποίες είναι σε ισχύ κατά τη δημοσίευση του νόμου αυτού, μεταφέρονται αυτοδίκαια στις Συλλογικές Αγροτικές Οργανώσεις που θα προκύψουν

Ο Ν.4015/2011, εξαιτίας των προβλημάτων και των ατελειών που εμφανίζει υπέστη αρκετές διορθώσεις. Από την περίοδο που πρωτοπαρουσιάστηκε, μέχρι το τέλος Αυγούστου 2014 (λιγότερο από 3 χρόνια) έγιναν 10 τροποποιήσεις. Οι πλέον ουσιαστικές διορθώσεις είναι εκείνες του Ν.4277/2014, οι οποίες επαναφέρουν την έννοια του πλεονάσματος, του οποίου η φορολόγηση στους συνεταιρισμούς δεν νοείται (Παπαγεωργίου & Κλήμη-Καμινάρη, 2014), ο περιορισμός του αρχικού κεφαλαίου στις 10.000 € (από 30.000) και η μείωση του ελάχιστου αριθμού μελών σε 10 (από 20). Σημαντική διόρθωση, που δεν έχει γίνει ακόμη, αποτελεί η επαναφορά της δυνατότητας των συνεταιρισμών να ιδρύουν ενώσεις συνεταιρισμών.

Ο Συνεταιριστικός Νόμος 4384/2016

Οι κυριότερες αλλαγές με το τελευταίο νόμο είναι οι παρακάτω:

Σκοπός

Για την εκπλήρωση των σκοπών του, ο ΑΣ μπορεί να συνιστά νομικά πρόσωπα, να συμπράττει με καταναλωτικούς ή άλλους συνεταιρισμούς, με νομικά πρόσωπα του δημόσιου ή ιδιωτικού τομέα, με κοινωφελείς οργανισμούς, με επιχειρήσεις οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ), με συνεταιριστικές οργανώσεις άλλων χωρών και με φυσικά ή νομικά πρόσωπα στο πλαίσιο της διακρατικής ή και διεπαγγελματικής συνεργασίας. Ο ΑΣ μπορεί, επίσης, να ιδρύει υποκαταστήματα, παραρτήματα ή γραφεία στο εσωτερικό και το εξωτερικό. (ΦΕΚ Α'78, κεφ. Α', άρθρο 1)

Εποπτεία

Με το Ν. 4384/2016 (ΦΕΚ Α'78 κεφ ΣΤ', αρθ.18-19) «Αγροτικοί Συνεταιρισμοί, μορφές συλλογικής οργάνωσης του αγροτικού χώρου και άλλες διατάξεις», που ισχύει από τις 26 Απριλίου 2016, η εποπτεία επί των ΑΣ ασκείται από το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, δια της Διεύθυνσης Οικονομικών Ελέγχων και Επιθεώρησης (Αρμόδια Αρχή). Το βασικό εργαλείο της Αρμόδιας Αρχής για να ανταποκριθεί όσον το δυνατόν πληρέστερα στην υλοποίηση των σκοπών της είναι το Εθνικό Μητρώο Αγροτικών Συνεταιρισμών και άλλων Συλλογικών Φορέων (στο

εξής Μητρώο) του άρθρου 19 του Ν. 4384/2016, που αποτελεί συνέχεια του Εθνικού Μητρώου Αγροτικών Συνεταιριστικών Οργανώσεων και Διεπαγγελματικών Οργανώσεων, που συστάθηκε με το άρθρο 2 του 4015/2011, στο πλαίσιο άσκησης της κρατικής εποπτείας επί των Α.Σ. και αποτελεί μια ηλεκτρονική βάση δεδομένων και πληροφοριών. Πως λειτουργεί το Μητρώο, αναλύεται στο κεφάλαιο 3.2. «Αλλαγή δομής συνεταιρισμών με το νόμο 4015/2011»

Επωνυμία

Η επωνυμία του ΑΣ, εκφράζει υποχρεωτικά τον κύριο σκοπό ή τα αντικείμενα δραστηριότητάς του και περιλαμβάνει την ιδιότητά του ως αγροτικού, καθώς και την έδρα του. (ΦΕΚ Α'78, κεφ. Α', άρθρο 3)

Μέλος ΑΣ

Εφόσον προβλέπεται στο καταστατικό του ΑΣ, μέλος του μπορεί να γίνει και άλλος ΑΣ και άλλο νομικό πρόσωπο που η δραστηριότητά του είναι αποκλειστικά αγροτική σε έναν τουλάχιστον από τους κλάδους της αγροτικής οικονομίας και εξυπηρετείται από τις δραστηριότητες του ΑΣ. Το ποσοστό συμμετοχής των νομικών προσώπων μελών καθορίζεται από το καταστατικό.(ΦΕΚ Α'78, κεφ. Γ', άρθρο 6)

Δικαιώματα και υποχρεώσεις μελών

Στο καταστατικό του ΑΣ προβλέπεται το ποσοστό της παραγωγής που το κάθε μέλος υποχρεούται να παραδίδει στον ΑΣ, το οποίο δεν μπορεί να είναι κατώτερο του ογδόντα τοις εκατό (80%) της ετήσιας παραγωγής του μέλους. Επίσης στο καταστατικό του ΑΣ προβλέπεται το ποσοστό κάθε είδους εφοδίων, απαραίτητων για τις ανάγκες των εκμεταλλεύσεων ή της οικιακής τους οικονομίας, που το μέλος υποχρεούται να προμηθεύεται από τον ΑΣ. Η μη παράδοση της παραγωγής στον ΑΣ ή η μη προμήθεια των εφοδίων από αυτόν, συνεπάγεται τη διαγραφή του μέλους αυτού παράλληλα με κάθε άλλη κύρωση που τυχόν προβλέπεται από το καταστατικό του. (ΦΕΚ Α'78, κεφ. Γ', άρθρο 8)

Συνεταιριστική μερίδα μελών

Το πενήντα τοις εκατό (50%) τουλάχιστον της ονομαστικής αξίας της υποχρεωτικής συνεταιρικής μερίδας, καταβάλλεται με την εγγραφή του μέλους. Το υπόλοιπο

ποσοστό καταβάλλεται το αργότερο μέσα σε ένα χρόνο από την εγγραφή του, εκτός αν το καταστατικό προβλέπει βραχύτερο διάστημα. (ΦΕΚ Α'78, κεφ. Δ', άρθρο 9)

Ταμείο αγροτικής συνεταιριστικής εκπαίδευσης και κατάρτισης:

Σύμφωνα με το άρθρο 39 συνιστάται νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα με την επωνυμία «Ταμείο αγροτικής συνεταιριστικής εκπαίδευσης και κατάρτισης». Σκοπός του Ταμείου είναι η χρηματοδότηση, ο συντονισμός και η παρακολούθηση εφαρμογής επιμορφωτικών προγραμμάτων συνεταιριστικής εκπαίδευσης και κατάρτισης. Το Ταμείο εκπαίδευσης θα επαναφέρει κάτι που έλειπε εδώ και πολλά χρόνια: τη συνεταιριστική κατάρτιση και εκπαίδευση. Στόχος του ταμείου είναι να μην υπάρξουν στο μέλλον διοικητικά και εποπτικά συμβούλια με άγνοια των αρχών λειτουργίας των συνεταιρισμών. (ΦΕΚ Α'78, κεφ. Γ', άρθρο 39)

Ενιαία ψηφιακή βάση για την ιχνηλασιμότητα των συνεταιριστικών αγροτικών προϊόντων:

Μία καινοτόμα έννοια που εμφανίστηκε με το νόμο Ν. 4384/2016 άρθρο 40 είναι η ψηφιακή βάση για την ιχνηλασιμότητα. «Ιχνηλασιμότητα» είναι η δυνατότητα παρακολούθησης και ανίχνευσης της προέλευσης και της πορείας παραγωγής ενός (1) προϊόντος σε όλα τα στάδια παραγωγής, μεταποίησης και διανομής τους. Η ψηφιακή βάση έχει σκοπό την καταγραφή της διαδρομής που ακολουθούν τα πάσης φύσεως συνεταιριστικά προϊόντα του αγροτικού τομέα, αυτούσια ή μεταποιημένα, από την παραγωγή στην κατανάλωση. Η ψηφιακή βάση θα ενημερώνεται από τους ΑΣ και θα αποστέλλεται στην Διεύθυνση Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης του Υπουργείου Αγροτικής ανάπτυξης. (ΦΕΚ Α'78, κεφ. Γ', άρθρο 40)

Τα άρθρα 39 και 40 έχουν μείνει αδρανείς και μέχρι σήμερα δεν έχουν ενεργοποιηθεί. Μικρά βήματα προόδου έχουν σημειωθεί μόνο στο θέμα της ιχνηλασιμότητας και μόνο σε θεωρητικό επίπεδο.

Κεφάλαιο 3

Δομή και διοίκηση αγροτικών συνεταιρισμών: Ανάπτυξη Ελληνικής γεωργίας

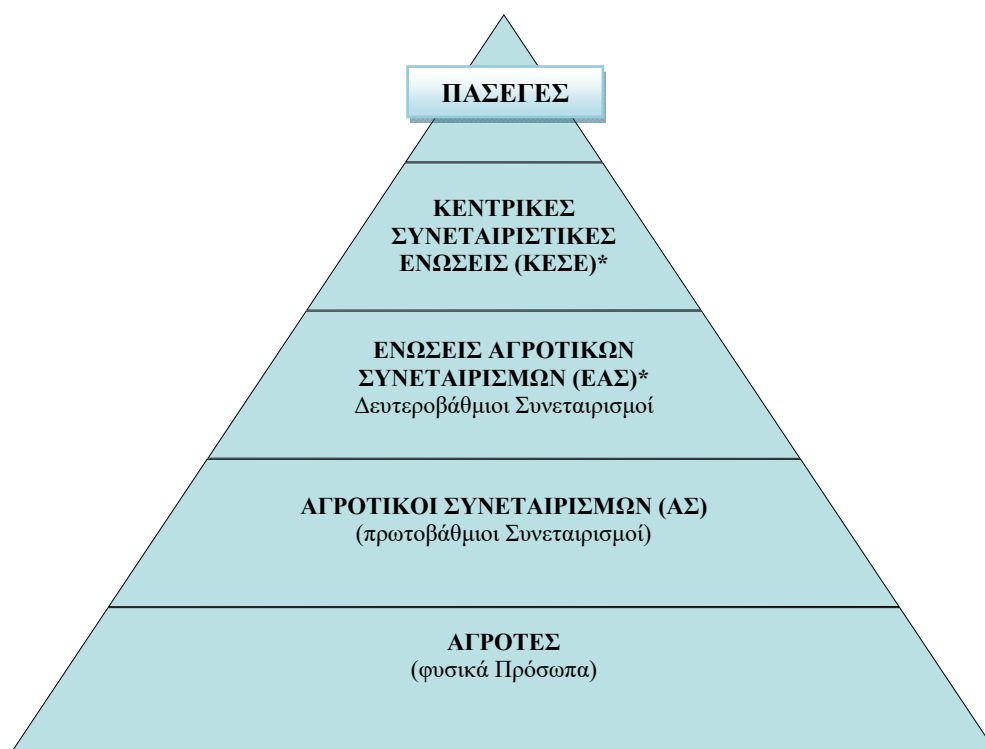
3.1. Δομή Αγροτικών Συνεταιρισμών

Δομή ή διάρθρωση των συνεταιρισμών είναι ο τρόπος με τον οποίο είναι οργανωμένοι σε όλο το φάσμα εργασιών τους. Η δομή των συνεταιρισμών περιλαμβάνει τόσο την ένωση των φυσικών προσώπων σε πρωτοβάθμιους συνεταιρισμούς, όσο και την ένωση των πρωτοβάθμιων, δευτεροβάθμιων και τριτοβάθμιων συνεταιρισμών προς την αμέσως ανώτερη συνεταιριστική βαθμίδα (Καμενίδης, 2001).

Η δομή των συνεταιρισμών έχει κατά κανόνα μορφή πυραμίδας. Στη βάση της πυραμίδας βρίσκονται τα φυσικά πρόσωπα (γεωργοί, καταναλωτές κλπ.) μέλη του συνεταιρισμού, σε μεγάλο αριθμό. Πιο πάνω είναι οι πρωτοβάθμιοι συνεταιρισμοί, που αποτελούν ενώσεις φυσικών προσώπων. Στην επόμενη βαθμίδα βρίσκονται οι δευτεροβάθμιοι συνεταιρισμοί, που είναι γνωστοί και ως Ενώσεις (πρωτοβάθμιων) συνεταιρισμών. Στη συνέχεια είναι οι τριτοβάθμιοι συνεταιρισμοί, που είναι γνωστοί με το όνομα Ομοσπονδίες, οι οποίες είναι ενώσεις δευτεροβάθμιων συνεταιρισμών. Τέλος, στην κορυφή της πυραμίδας βρίσκεται η κορυφαία συνεταιριστική οργάνωση, γνωστή ως Συνομοσπονδία συνεταιρισμών, που είναι ένωση τριτοβάθμιων συνεταιριστικών οργάνωσεων (Κιτσοπανίδης & Καμενίδης, 2003).

Η δομή των συνεταιρισμών είναι:

- Οι Πρωτοβάθμιες αγροτικές συνεταιριστικές οργανώσεις
- Οι Δευτεροβάθμιες αγροτικές συνεταιριστικές οργανώσεις
- Οι Κοινοπραξίες αγροτικών συνεταιριστικών οργανώσεων
- Οι Τριτοβάθμιες συνεταιριστικές ενώσεις
- Οι Συνεταιριστικές εταιρίες
- Η ΠΑνελλήνια Συνομοσπονδία Ενώσεων Γεωργικών Συνεταιρισμών (ΠΑΣΕΓΕΣ)

*Με το νόμο 4015/2011 έχουν καταργηθεί οι δευτεροβάθμιοι και τριτοβάθμιοι συνεταιρισμοί και όλοι έχουν αναγκαστικά μετασχηματιστεί σε πρωτοβάθμιους συνεταιρισμούς (ή Αγροτικές Εταιρικές Συμπράξεις)

Εικόνα 3.1. Η Δομή των ελληνικών αγροτικών συνεταιριστικών οργανώσεων. Πηγή: Κοντογεώργος, 2015

3.1.1. Οι Πρωτοβάθμιες Αγροτικές Συνεταιριστικές Οργανώσεις (ΑΣΟ)

Οι αγροτικοί συνεταιρισμοί (ΑΣ), συνιστούν την πρώτη βαθμίδα της αγροτικής συνεταιριστικής οργάνωσης. Τα μέλη τους είναι φυσικά πρόσωπα, (και νομικά στο Ν.2180/2000, εφόσον το προβλέπει το καταστατικό τους και εφόσον ασκούν τις ίδιες δραστηριότητες με τα φυσικά πρόσωπα).

Ο αριθμός των μελών σε έναν πρωτοβάθμιο συνεταιρισμό ποικίλει ανάλογα με τον πληθυσμό της περιφέρειάς του, την ομοιογένεια και τη συνεργασία των κατοίκων, κ.α. Περιφέρεια του αγροτικού συνεταιρισμού είναι ένα χωριό, μια κοινότητα, ένα δημοτικό διαμέρισμα ή μια πόλη. Έδρα του συνεταιρισμού είναι το χωριό ή η πόλη όπου είναι εγκαταστημένη η Διοίκησή του.

Οι πρωτοβάθμιοι αγροτικοί συνεταιρισμοί, ανάλογα με τη φύση της κύριας ή αποκλειστικής δραστηριότητά τους, διακρίνονται στις παρακάτω κατηγορίες:

1. Προμηθευτικοί συνεταιρισμοί, όπου το κύριο ή αποκλειστικό έργο τους είναι η προμήθεια γεωργικών εφοδίων (λιπασμάτων, φυτοφαρμάκων, ζωοτροφών κλπ.) στους αγρότες-μέλη τους.
2. Παραγωγικοί συνεταιρισμοί, στους οποίους οι παραγωγοί-μέλη τους επιδίδονται στην από κοινού παραγωγή αγροτικών προϊόντων.
3. Πιστωτικοί συνεταιρισμοί, οι οποίοι αναλαμβάνουν το έργο της παροχής δανείων (καλλιεργητικών, συλλεκτικών κλπ.) στα μέλη τους.
4. Μεταποιητικοί συνεταιρισμοί, οι οποίοι με τις υποδομές που διαθέτουν μεταποιούν τα πρωτογενή αγροτικά προϊόντα των μελών τους, γι' αυτό και ονομάζονται πολλές φορές αγροτοβιομηχανικοί ή γεωργοβιομηχανικοί συνεταιρισμοί.
5. Εμπορικοί συνεταιρισμοί, οι οποίοι αναλαμβάνουν τη διάθεση των αγροτικών προϊόντων των μελών τους.
6. Συνεταιρισμοί πολλαπλού σκοπού, που είναι οι συνεταιρισμοί που ασχολούνται ταυτόχρονα με περισσότερες από μια δραστηριότητες, όπως π.χ. προμηθευτικές, μεταποιητικές κλπ. δραστηριότητες.

Πίνακας 3.1. Η Κατανομή των μελών των ΑΣ στην Ελλάδα. Πηγή: ΠΑΣΕΓΕΣ, 2006

Γεωγραφικό Διαμέρισμα	Πρωτοβάθμιοι Αγροτικοί Συν/σμοί	Αγρότες Μέλη
Στερεά Ελλάδα & Εύβοια	866	135.635
Πελοπόννησος	1.066	106.060
Νησιά Ιονίου	197	21.620
Ήπειρος	463	53.683
Θεσσαλία	705	85.427
Μακεδονία	1.713	174.774
Θράκη	328	30.690
Νησιά Αιγαίου	302	46.145
Κρήτη	710	92.778
Σύνολα	6.350	746.812

Πίνακας 3.2. Δραστηριότητες των αγροτικών συνεταιρισμών την περίοδο 1971-91.

Πηγή: Κοντογεώργος, 2015

Κατηγορία	1971		1981		1991	
	Αριθμός	Μέλη	Αριθμός	Μέλη	Αριθμός	Μέλη
Πολλαπλού σκοπού	5.257	495.155	4.877	469.175	4.210	489.120
Πωλήσεως	154	13.963	256	23.299	465	80.227
Παραγωγικοί	1.539	147.792	1.509	149.125	1.944	265.802
Διάφοροι	86	5.486	110	7.686	144	12.024
Αλιευτικοί	58	2.002	79	2.588	110	4.314
Αναγκαστικοί	297	64.116	278	61.708	264	60.981
Σύνολο	7.391	728.514	7.109	713.581	7.137	912.468

Ο μεγάλος αριθμός μικρών συνεταιρισμών στην ελληνική περιφέρεια οφείλεται κυρίως στη:

- Διασπορά των αγροτικών κοινοτήτων, τις
- Δυσκολίες στις συγκοινωνίες και στις
- Δυσκολίες στις επικοινωνίες λόγω της ορεινής και νησιωτικής φύσης της χώρας.

Επιπλέον, τα παραπάνω δημιούργησαν προβλήματα συντονισμού και αποδοτικότητας στις δραστηριότητες των συνεταιρισμών καθώς και στη διάδοση του συνεργατισμού

μεταξύ των Ελλήνων αγροτών. Επίσης, ο μεγάλος αριθμός ΑΣ οδήγησε στην ανάληψη πολλών δραστηριοτήτων από μέρους των ΑΣ

3.1.2 Οι Δευτεροβάθμιες αγροτικές συνεταιριστικές οργανώσεις (ΕΑΣ)

Δευτεροβάθμιες συνεταιριστικές οργανώσεις είναι οι Ενώσεις Αγροτικών Συνεταιρισμών (ΕΑΣ) και οι Κοινοπραξίες Αγροτικών Συνεταιριστικών Οργανώσεων (Κ.Α.Σ.Ο.)

α) Ενώσεις Αγροτικών Συνεταιρισμών

Οι Ενώσεις Αγροτικών Συνεταιρισμών (ΕΑΣ), έχουν ως μέλη τους πρωτοβάθμιους αγροτικούς συνεταιρισμούς της περιφέρειας-νομού, στον οποίον ανήκουν οι συνεταιρισμοί.

Πίνακας 3.3. Η Κατανομή των ΕΑΣ στην Ελλάδα. Πηγή: ΠΑΣΕΓΕΣ, 2006

Γεωγραφικό Διαμέρισμα	Ε.Α.Σ.	Κόκλος Εργασιών (€)	Θέσεις Εργασίας
Στερεά Ελλάδα & Εύβοια	16	83.875.000	938
Πελοπόννησος	18	139.079.000	1.242
Νησιά Ιονίου	4	7.810.000	163
Ήπειρος	6	57.081.000	499
Θεσσαλία	10	144.867.000	1.186
Μακεδονία	27	208.893.000	3.365
Θράκη	5	91.882.500	597
Νησιά Αιγαίου	11	57.584.000	622
Κρήτη	15	152.003.000	1.170
Σύνολα	112	943.074.500	9.782

β) Κοινοπραξίες Αγροτικών Συνεταιριστικών Οργανώσεων (Κ.Α.Σ.Ο.)

Οι κοινοπραξίες Αγροτικών Συνεταιριστικών Οργανώσεων (Κ.Α.Σ.Ο.), είναι μια άλλη μορφή συνεταιριστικής οργάνωσης, η οποία καθορίστηκε για πρώτη φορά με τον νόμο 479/43.

Με το Ν.Δ.3874/58 επιτράπηκε η σύσταση Κοινοπραξιών μεταξύ συνεταιριστικών οργανώσεων και της ΑΤΕ με σκοπό την ίδρυση γεωργικών βιομηχανιών και άλλων εγκαταστάσεων. Από το 1958 συστάθηκαν αρκετές τέτοιες Κοινοπραξίες, ενώ ελάχιστες έχουν απομείνει σήμερα όπως: ΚΣΟΣ (Σουλτανίνα), Κοινοπραξία Ενώσεως Αγροτικών Συνεταιρισμών Τρικάλων–Καρδίτσας ΤΡΙΚΚΗ, Κοινοπραξία Συνεταιρισμών Η ΜΑΝΩΛΑΔΑ (Πρατήριο γεωργικών φαρμάκων).

3.1.3. Οι Τριτοβάθμιες Συνεταιριστικές Ενώσεις

Οι Κεντρικές Συνεταιριστικές Ενώσεις (ΚΕ.Σ.Ε.) είναι τριτοβάθμιες συνεταιριστικές οργανώσεις που έχουν ως μέλη τους ενώσεις αγροτικών συνεταιρισμών. Έχουν ως περιφέρειες συνήθως, ολόκληρη την Επικράτεια η οποία μαζί με την έδρα ορίζεται στο καταστατικό. Σκοπός των κεντρικών συνεταιριστικών ενώσεων είναι, σύμφωνα με το άρθρο 29 του Ν.2810/2000, «ο συντονισμός και η ενίσχυση της συνεταιριστικής δράσης των μελών του, η ανάληψη εργασιών και η παροχή υπηρεσιών σε ευρύτερη κλίμακα». Κάθε κλάδος παραγωγής ή βασικό προϊόν, μπορεί να έχει μόνο μία κεντρική συνεταιριστική ένωση, όπως π.χ. του καπνού, του βαμβακιού, της σταφίδας, των δημητριακών, των οπωροκηπευτικών, των ελαιοκομικών, των κτηνοτροφικών, κ.α. προϊόντων.

Κάθε ένωση αγροτικών συνεταιρισμών μπορεί να συμμετέχει σε περισσότερες από μια κεντρικές συνεταιριστικές ενώσεις, αν υπάρχουν περισσότερα από ένα βασικά προϊόντα ή κλάδοι παραγωγής στο νομό.

Οι κύριες δραστηριότητες των Κεντρικών Συνεταιριστικών Ενώσεων είναι:

1. Ο εφοδιασμός των μελών τους με αγαθά που είναι απαραίτητα για την πρωτογενή ή δευτερογενή παραγωγή τους.
2. Η μεταποίηση των αγροτικών προϊόντων, στα σχετικά εργοστάσια των συνεργαζομένων μελών-ενώσεων αγροτικών συνεταιρισμών.
3. Η εμπορία των αγροτικών προϊόντων των μελών τους.

Πιο γνωστή η ΣΥΚΙΚΗ στην Καλαματα

3.1.4. Συνεταιριστικές Εταιρίες

Οι συνεταιριστικές εταιρίες/ επιχειρήσεις συστάθηκαν για να αναλάβουν δραστηριότητες που απαιτούν πολλά κεφάλαια, εξειδικευμένο και υψηλής στάθμης προσωπικό και άμεση λήψη αποφάσεων που αφορούν στη μεταποίηση, εμπορία αγροτικών προϊόντων, αγροτική πίστη, ασφαλιστικές εργασίες κ.α. Οι μέτοχοι είναι αποκλειστικά συνεταιριστικές οργανώσεις ή έχουν την πλειοψηφία των μετοχών, οι δε μετοχές είναι πάντοτε ονομαστικές.

Ο νόμος 2810/2000 ορίζει ως Συνεταιριστικές Εταιρίες όλες εκείνες που το 50% του κεφαλαίου ανήκει σε συνεταιριστικές οργανώσεις ή εταιρίες τους. Οι

συνεταιριστικές εταιρείες λειτουργούν σύμφωνα με τους σχετικούς νόμους περί Α.Ε. και Ε.Π.Ε. Ωστόσο, διατηρούν μερικά βασικά χαρακτηριστικά των αρχών του συνεργατισμού, όπως π.χ. η μη κερδοσκοπική λειτουργία τους, οι μετοχές τους ανήκουν σε οργανώσεις και όχι σε πρόσωπα και είναι πάντοτε ονομαστικές.

Οι πιο γνωστές συνεταιριστικές εταιρίες της Ελλάδας είναι η Σ.Ε.Κ.Ε. (Συνεταιριστική Ένωση Καπνοπαραγωγών Ελλάδας), και η ΣΕΚΑΠ.

Οι λόγοι που οδήγησαν τους συνεταιρισμούς από την προπολεμική ακόμη περίοδο να επιδιώκουν την ίδρυση ανωνύμων εταιριών ήταν:

- Οι συχνές παρεμβάσεις στη συνεταιριστική νομοθεσία σε αντίθεση με τη σταθερότητα της νομοθεσίας για τις ανώνυμες εταιρείες και τις Ε.Π.Ε. Πολλές από τις παρεμβάσεις αυτές ήταν περιοριστικές για τις συνεταιριστικές δραστηριότητες.
- Η επιδίωξη των συνεταιριστικών οργανώσεων να συνεργαστούν με μη συνεταιριστικούς φορείς, όπως η Α.Τ.Ε., αλλά και με ιδιωτικές επιχειρήσεις. (εξεύρεση Κεφαλαίων)
- Ο περιορισμός των επιχειρηματικών κινδύνων στο ύψος του εταιρικού κεφαλαίου, σε περιπτώσεις ανάληψης επιχειρηματικών δραστηριοτήτων αυξημένου επιχειρηματικού κινδύνου.
- Η επιχειρηματική ευελιξία, όπου επιδίωξη ήταν ο ανταγωνισμός με τις ιδιωτικές επιχειρήσεις κεφαλαίου με ίσους όρους. Ο διευρυμένος ρόλος του μανάτζμεντ στις επιχειρήσεις κεφαλαίου τους προσδίδει ευελιξία και ταχύτητα στη λήψη επιχειρηματικών αποφάσεων.
- Περιορισμοί που έθετε στους συνεταιρισμούς η ελληνική νομοθεσία, που δεν επέτρεπαν την ανάληψη ορισμένων δραστηριοτήτων ή τη συμμετοχή σε αυτές (π.χ. στις συνεταιριστικές οργανώσεις δεν επιτρεπόταν να αναλαμβάνουν ασφαλιστικές εργασίες ούτε να μετέχουν σε ασφαλιστικές εταιρείες μέχρι το 1979).
- Ορισμένοι συγκυριακοί περιορισμοί προς τις συνεταιριστικές οργανώσεις όπως Π.χ. στην ανάληψη εξαγωγικών δραστηριοτήτων κατά την περίοδο της δικτατορίας του 1967.

3.1.5. Πανελλήνια Συνομοσπονδία Ενώσεων Γεωργικών Συνεταιρισμών (ΠΑ.Σ.Ε.ΓΕ.Σ)- (ΝΕΑ ΠΑΣΕΓΕΣ).

Η ΠΑΣΕΓΕΣ συνιστά την κορυφαία αγροτική συνεταιριστική οργάνωση και συντονιστικός φορέας όλων των αγροτοσυνεταιριστικών οργάνωσεων της Ελλάδας, χωρίς καμιά οικονομική δραστηριότητα. Αποτελείται από όλες τις Ενώσεις Αγροτικών Συνεταιρισμών με περιφέρεια την Ελληνική επικράτεια.

Η ΠΑΣΕΓΕΣ αναγνωρίζεται ως ο Εθνικός Εκπρόσωπος των συνεταιρισμών, σε εθνικό και σε διεθνές επίπεδο. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι η πλειοψηφία των αγροτών είναι (έμμεσα) μέλη της ΠΑΣΕΓΕΣ, αυτή εκπροσωπεί το σύνολο των γεωργών και εκφράζει τις απόψεις τους σε όλους τους εθνικούς αγροτικούς φορείς, όπως Α.Τ.Ε., Ο.Γ.Α., ΕΛ.Γ.Α.

Ως θεσμικός εκπρόσωπος των συνεταιρισμένων αγροτών και των οργάνωσών τους η ΠΑΣΕΓΕΣ υποστηρίζει τις θέσεις τους στο εξωτερικό, μετέχοντας σε ευρωπαϊκούς και διεθνείς οργανισμούς, όπως η Επιτροπή των Γεωργικών Επαγγελματικών Οργάνωσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (COPA), η Γενική Επιτροπή Αγροτικού Συνεργατισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης (COGECA), η Διεθνής Ένωση Καπνοπαραγωγών (UNITAB), η Διεθνής Συνομοσπονδία Ευρωπαίων Τευτλοκαλλιεργητών (CIBE), οι Συμβουλευτικές Επιτροπές της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε οριζόντια και κλαδικά θέματα του αγροτικού τομέα και η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΟΚΕ), ενώ παρακολουθεί στενά τις εξελίξεις στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου (ΠΟΕ).

Σε εθνικό επίπεδο η ΠΑΣΕΓΕΣ μετέχει σε Διοικητικά Συμβούλια οργανισμών και φορέων, όπως ο Οργανισμός Ελληνικών Γεωργικών Ασφαλίσεων (ΕΛΓΑ), ο Οργανισμός Γεωργικών Ασφαλίσεων (ΟΓΑ), το Εθνικό Ίδρυμα Αγροτικής Έρευνας (ΕΘΙΑΓΕ), ο Οργανισμός Γεωργικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (ΟΓΕΕΚΑ), το Εθνικό Συμβούλιο Παιδείας (ΕΣΥΠ), ο Ελληνικός Οργανισμός Γάλακτος (ΕΛΟΓ) κ.α. Μετέχει επίσης στην Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (ΟΚΕ), σε εθνικές επιτροπές και συμβούλια, όπως οι Επιτροπές Παρακολούθησης Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης, οι Επιτροπές Επιχειρησιακών Προγραμμάτων του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, οι Εθνικές Επιτροπές Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας, το Εθνικό Συμβούλιο Καταναλωτή, το Εθνικό Συμβούλιο Εξαγωγών, το Εθνικό Συμβούλιο Ανταγωνιστικότητας, αλλά και

σε περιφερειακά συμβούλια και γνωμοδοτικές επιτροπές για τη διαχείριση δράσεων και ενεργειών που αφορούν στην αγροτική ανάπτυξη της χώρας.

Παράλληλα, η ΠΑΣΕΓΕΣ συμμετέχει σε Εθνικές Διεπαγγελματικές Οργανώσεις, όπως η Εθνική Διεπαγγελματική Οργάνωση Ελαιολάδου και Ελιάς (ΕΔΟΕΕ), που αποτελεί τη σημαντικότερη Οργάνωση Ελαιοκομικών Φορέων της χώρας. Συμμετέχει, επίσης, στην Εθνική Διεπαγγελματική Οργάνωση Καπνού (ΕΔΟΚ) και στην Εθνική Διεπαγγελματική Οργάνωση Αμπέλου και Οίνου (ΕΔΟΑΟ).

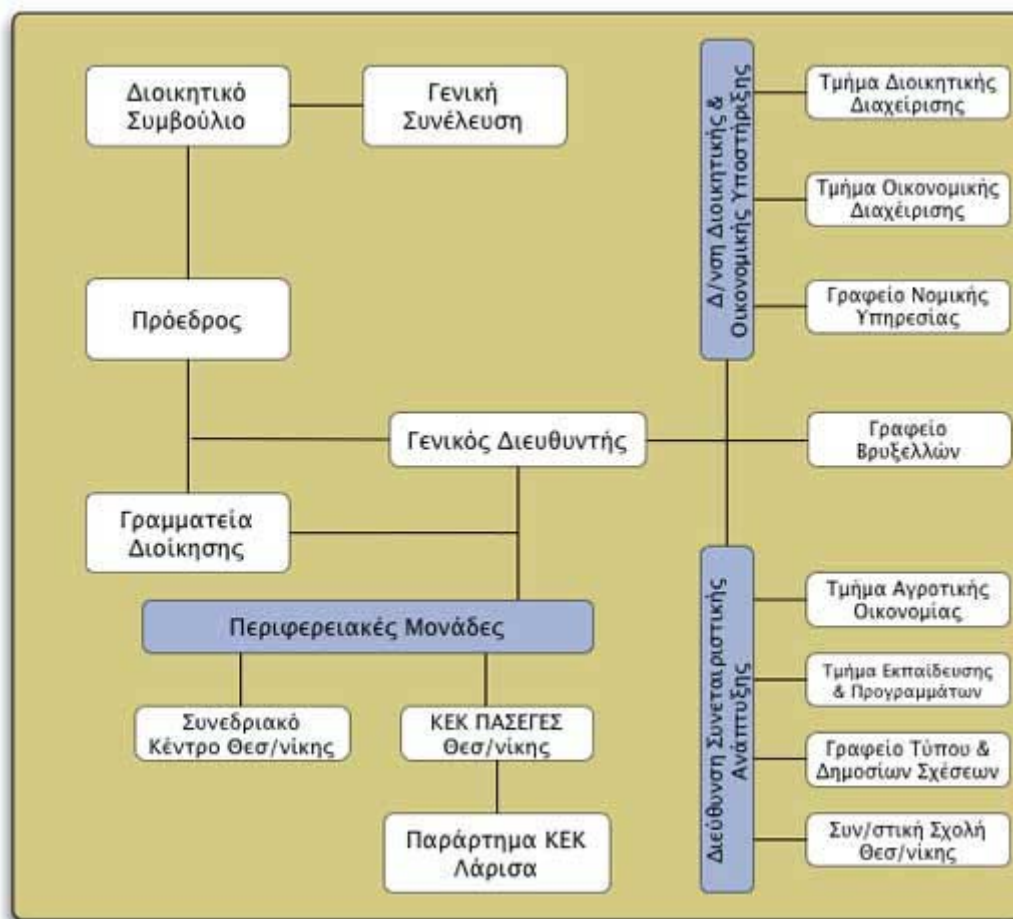
Οι κυριότερες δραστηριότητες της ΠΑΣΕΓΕΣ είναι:

1. Εκπροσωπεί το συνεταιριστικό κίνημα της χώρας στο εσωτερικό και εξωτερικό και επιμελείται την τήρηση των διεθνών συνεταιριστικών αρχών και την προαγωγή της συνεταιριστικής ιδέας.
2. Διαπραγματεύεται και συνάπτει τις συλλογικές συμβάσεις εργασίας για το προσωπικό των αγροτικών συνεταιριστικών οργανώσεων.
3. Παρέχει επαγγελματική εκπαίδευση, (ΚΕΚ).
4. Γνωμοδοτεί για διάφορα θέματα (αναδιαρθρώσεις καλλιεργειών, οικονομικές ενισχύσεις, κίνητρα κλπ.)
5. Αναλαμβάνει την εκπόνηση μελετών και ερευνών χρήσιμων για την καλύτερη οργάνωση και λειτουργία των αγροτικών συνεταιριστικών οργανώσεων.

Οι οικονομικοί πόροι της προέρχονται από τις συνδρομές των μελών και από έμμεση εισφορά των αγροτών που περιέχεται στην εισφορά υπέρ ΕΛΓΑ στα διακινούμενα γεωργικά προϊόντα. Ποσοστό 2,5% των εισπράξεων του ΕΛΓΑ αυτής της προέλευσης αποδίδεται στην ΠΑΣΕΓΕΣ.

Η Διοίκηση και διαχείριση των υποθέσεων της ΠΑΣΕΓΕΣ ασκείται από το Διοικητικό της Συμβούλιο, το οποίο απαρτίζεται από είκοσι ένα (21) μέλη, με διάρκεια θητείας τεσσάρων ετών. Τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου εκλέγονται από τη Γενική της Συνέλευση μεταξύ των τακτικών αντιπροσώπων των μελών της. Η Γενική Συνέλευση, η οποία αποτελεί το ανώτατο όργανο της ΠΑΣΕΓΕΣ, συγκαλείται από το Διοικητικό Συμβούλιο σε τακτική σύνοδο κάθε έτος.

Οι λειτουργίες της ΠΑΣΕΓΕΣ εποπτεύονται από τον Πρόεδρο του Διοικητικού Συμβουλίου και διευθύνονται από το Γενικό Διευθυντή σε συνεργασία με την Υπηρεσιακή της δομή, που συνολικά περιλαμβάνει 52 άτομα. Από το συνολικό δυναμικό της ΠΑΣΕΓΕΣ, το 58% του προσωπικού της είναι πτυχιούχοι ανώτατης εκπαίδευσης. Στην εικόνα 3.2 φαίνεται η οργανωτική δομή της ΠΑΣΕΓΕΣ.

Εικόνα 3.2. Η Οργανωτική Δομή της ΠΑΣΕΓΕΣ

Διάδοχος της ΠΑΣΕΓΕΣ είναι η ΝΕΑ ΠΑΣΕΓΕΣ η οποία άρχισε να λειτουργεί το 2016 ως ανεξάρτητο νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου. Η ΝΕΑ ΠΑΣΕΓΕΣ έχει τις ίδιες δραστηριότητες με τις προηγούμενη οργάνωση, ο χαρακτήρας της θα είναι αμιγώς Συνεταιριστικός, θα διέπεται από το πνεύμα και την ουσία που επιβάλλουν οι διεθνείς συνεταιριστικές αρχές:

1. Εθελοντική και ελεύθερη συμμετοχή
2. Δημοκρατική Διοίκηση εκ μέρους των μελών
3. Οικονομική συμμετοχή των μελών
4. Αυτονομία και ανεξαρτησία.
5. Εκπαίδευση, πρακτική εξάσκηση και πληροφόρηση.

6. Συνεργασία μεταξύ των συνεταιρισμών
7. Ενδιαφέρον για την κοινότητα

Η ΝΕΑ ΠΑΣΕΓΕΣ διοικείται και δεν διαφέρει από την παλιά ΠΑΣΕΓΕΣ δηλαδή από αιρετό συμβούλιο το οποίο απαρτίζεται από 21 μέλη με θητεία 4 ετών. Τα μέλη των Δ/κου Συμβουλίου εκλέγονται από την Γενική Συνέλευση μεταξύ των τακτικών αντιπροσώπων των μελών της. Η Γενική Συνέλευση συγκαλείται από το Δ/κό Συμβούλιο σε τακτική σύνοδος κάθε έτος. Μέλη της είναι 128 συνεταιρισμοί σε όλη την ελληνική επικράτεια.

3.2. Αλλαγή δομής συνεταιρισμών με το νόμο 4015/2011

Ο τελευταίος νόμος για τους συνεταιρισμούς στην Ελλάδα, ο οποίος και διέπει μέχρι σήμερα τη λειτουργία τους, είναι ο Ν.4015/2011. Αφορμή για την κατάθεση του νόμου ήταν η αναγνώριση των προβλημάτων στη λειτουργία των συνεταιρισμών, τα συσσωρευμένα χρέη και η ύπαρξη συνεταιρισμών «σφραγίδων» που υπήρχαν μόνο στα χαρτιά. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται στην αιτιολογική έκθεση του ν.4015/2011, ο νέος νόμος *«επιδιώκει να ανατρέψει θετικά και δημιουργικά μια απαξιωμένη κατάσταση που τείνει να οδηγήσει σε ουσιαστική ατροφία και μαρασμό ένα συνταγματικό κατοχυρωμένο δικαίωμα για την υιοθέτηση του οποίου χρειάστηκαν σκληροί αγώνες και θυσίες.»* Είναι ενδεικτικό ότι τα αποτελέσματα μετά την υποχρεωτική απογραφή έδειξαν πως ο αριθμός των συνεταιρισμών που δεν ενεγράφησαν, έφτασε τους 2.750 (Τα Νέα, 9/10/2012) επί συνόλου 6.330 (ποσοστό 43%) (Κοντογεώργος & Σεργάκη, 2015).

Ο τελευταίος νόμος προβλέπει την ύπαρξη μόνο πρωτοβάθμιων συνεταιρισμών. Οι υφιστάμενες Ενώσεις Αγροτικών Συνεταιρισμών (ΕΑΣ) όφειλαν να μετατραπούν υποχρεωτικά σε πρωτοβάθμιους αγροτικούς συνεταιρισμούς (ΑΣ) ή σε Αγροτικές Εταιρικές Συμπράξεις (ΑΕΣ), που έχουν τη νομική μορφή των ανωνύμων εταιρειών. Επίσης, καταργήθηκαν οι Ενώσεις και οι Κοινοπραξίες Αγροτικών Συνεταιρισμών και μετατρέπονται σε Συλλογικές Αγροτικές Οργανώσεις (ΣΑΟ). Σύμφωνα με τη νομοθεσία, συλλογικές Αγροτικές Οργανώσεις μπορεί να έχουν την ακόλουθη μορφή (οι ορισμοί βρίσκονται στο άρθρο 1 κεφ. Α. του νόμου) (Κοντογεώργος & Σεργάκη, 2015):

Αγροτικός Συνεταιρισμός (ΑΣ) είναι κάθε πρωτοβάθμιος αγροτικός συνεταιρισμός, ο οποίος λειτουργεί σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν. 2810/2000 (Α' 61) και έχει ως μέλη φυσικά πρόσωπα.

Ομάδα Παραγωγών (ΟΠ) είναι κάθε ένωση που συγκροτούν παραγωγοί αγροτικών προϊόντων, η οποία έχει νομική οντότητα ή αποτελεί σαφώς οριζόμενο μέρος νομικής οντότητας, όπως για παράδειγμα ΑΣ ή μέρος ΑΣ, με αντικείμενο δραστηριότητας ένα συγκεκριμένο προϊόν ή μια ομάδα ομοειδών προϊόντων και ανταποκρίνεται στις σχετικές διατάξεις του εθνικού και κοινοτικού δικαίου. Η ΟΠ α) οργανώνει την παραγωγή συγκεκριμένων κατά περίπτωση αγροτικών προϊόντων, ιδίως του αγροδιατροφικού τομέα, β) αναλαμβάνει την προμήθεια εισροών και εφοδίων, γ) παρέχει υπηρεσίες τυποποίησης, αποθήκευσης και διάθεσης αγροτικών προϊόντων.

Αγροτικές Εταιρικές Συμπράξεις (ΑΕΣ) είναι οι ανώνυμες εταιρείες (ΑΕ), οι οποίες συγκροτούνται κατά πλειοψηφία από ΑΣ και έχουν διατομεακό και διακλαδικό αντικείμενο, στο πλαίσιο του οποίου: α) αναλαμβάνουν επιχειρηματική δραστηριότητα σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο αναφορικά με την παραγωγή, τυποποίηση, αποθήκευση, βιομηχανική επεξεργασία πρώτου και δεύτερου βαθμού και εμπορία αγροτικών προϊόντων, β) αναλαμβάνουν την παραγωγή και προμήθεια εισροών και εφοδίων και γ) συνάπτουν για τους ανωτέρω σκοπούς διεθνικές συνεργασίες και συμπράξεις με φορείς παρόμοιου σκοπού.

Οι τριτοβάθμιες Κεντρικές Συνεταιριστικές Ενώσεις και οι Κοινοπραξίες Αγροτικών Συνεταιριστικών Οργανώσεων, οι οποίες έχουν ιδρυθεί και λειτουργούσαν με βάση τον Ν. 2810/2000, μετατράπηκαν υποχρεωτικά είτε σε κλαδικούς πρωτοβάθμιους Αγροτικούς Συνεταιρισμούς, και μάλιστα μόνον ένας κλαδικός αγροτικός συνεταιρισμός μπορεί να λειτουργεί σε εθνικό επίπεδο για τους παραγωγούς του αντίστοιχου ομοειδούς προϊόντος, είτε σε Αγροτικές Εταιρικές Συμπράξεις. Διαφορετικά δεν αναγνωρίζονται και δεν καταχωρούνται στο Εθνικό Μητρώο Συλλογικών Αγροτικών Οργανώσεων που δημιουργήθηκε. Ενός νέου μητρώου στο οποίο καταχωρούνται τόσο οι αγροτικοί συνεταιρισμοί (ΑΣ), οι Ομάδες Παραγωγών (ΟΠ) και οι Αγροτικές Εταιρικές Συμπράξεις (ΑΕΣ) .Το μητρώο τηρείται στο Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, αποτελεί ηλεκτρονική βάση δεδομένων και σε αυτό καταχωρούνται οι υπόχρεοι εγγραφής συνεταιρισμοί μετά από αξιολόγηση η οποία πραγματοποιείται πριν την εγγραφή και επαναλαμβάνεται κάθε χρόνο. Με βάση την αξιολόγηση, η κατάταξη των ΑΣ γίνεται σε δύο ομάδες στους ενεργούς και τους ανενεργούς συνεταιρισμούς. Η αξιολόγηση πραγματοποιείται από

Εποπτική Αρχή, διοικητική μονάδα. Η αξιολόγηση περιλαμβάνει την εξακρίβωση καταβολής της αξίας των συνεταιριστικών μερίδων, τον έλεγχο των ληξιπρόθεσμων οικονομικών υποχρεώσεων και γενικότερα την τήρηση του νόμου, του καταστατικού και των αποφάσεων της γενικής συνέλευσης. Ο κατάλογος των ενημέρων ΑΣ με ημερομηνία 2/5/2018 ανέρχεται στους 544 στην επικράτεια της Ελλάδος (πηγή: www.minagric.gr/index.php/el/for-farmer-3/sillogikes-agrotikes-organoseis).

Τέλος, οι Συνεταιριστικές Εταιρείες έπρεπε να μετατρέπουν σε Αγροτικές Εταιρικές Συμπράξεις και καταχωρήθηκαν και αυτές στο Μητρώο, εφόσον στη μετοχική τους σύνθεση μετείχαν κατά πλειοψηφία αγροτικοί συνεταιρισμοί. Η Αγροτική Εταιρική Σύμπραξη περιβάλλεται υποχρεωτικά από τη νομική μορφή της κεφαλαιουχικής εταιρείας δηλαδή της Ανώνυμης Εταιρείας (Κοντογεώργος & Σεργάκη, 2015).

Σημαντική διαφορά σε σχέση με τον προηγούμενο νόμο είναι πως μέλη των Αγροτικών Συνεταιρισμών δεν μπορούν να γίνουν νομικά πρόσωπα αλλά μόνο φυσικά. Κατ' εξαίρεση μπορεί να έχει συνεταιριστική μερίδα ενός αγροτικού συνεταιρισμού ένας άλλος αγροτικός συνεταιρισμός, όμως σε αυτήν την περίπτωση δεν μπορεί να υπερβαίνει το 3% των συνεταιριστικών μερίδων των φυσικών προσώπων. Το συνεταιριστικό κεφάλαιο και η συνεταιριστική μερίδα τροποποιήθηκαν σε σχέση με τον Ν.2810/2000 και για το μεν πρώτο θα πρέπει να είναι κατ' ελάχιστο 30.000 ευρώ, ενώ η δεύτερη αντιστοιχεί στο «ελάχιστο χρηματικό ποσό συμμετοχής κάθε μέλους στο κεφάλαιο του συνεταιρισμού» και καθορίζεται από το εκάστοτε καταστατικό του κάθε συνεταιρισμού (Κοντογεώργος & Σεργάκη, 2015).

Σύμφωνα με τον Ν.4015/11, για τη σύσταση αγροτικού συνεταιρισμού απαιτείται η σύνταξη καταστατικού και η υπογραφή του από είκοσι τουλάχιστον φυσικά πρόσωπα. Αυξάνονται δηλαδή τα ιδρυτικά μέλη από επτά σε είκοσι, με την αιτιολόγηση ότι με τον τρόπο αυτό θα αποφευχθεί ο κατακερματισμός των συνεταιριστικών δυνάμεων. Από την εφαρμογή των νέων ρυθμίσεων ο νόμος εξαιρεί τους γυναικείους συνεταιρισμούς (αγροτουριστικοί, αγροβιοτεχνικοί, οικοτεχνικοί) και τους δασικούς, οι οποίοι συνεχίζουν να λειτουργούν σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν.2810/2000 (Κοντογεώργος & Σεργάκη, 2015).

3.3. Διοίκηση Αγροτικών Συνεταιρισμών

3.3.1. Συστήματα Διοίκησης Αγροτικών Συνεταιρισμών

Τα σημαντικότερα συστήματα διοίκησης των αγροτικών συνεταιρισμών, τα οποία χρησιμοποιούνται και στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, είναι το δυαδικό σύστημα διοίκησης και το μονιστικό σύστημα διοίκησης. Η εκάστοτε χώρα εφαρμόζει το ένα από τα δύο συστήματα είτε ως έχει είτε με κάποιες τροποποιήσεις, οι οποίες προσαρμόζουν το σύστημα στα δεδομένα και τις ανάγκες της χώρας.

Το Δυαδικό Σύστημα Διοίκησης

Σύμφωνα με το δυαδικό σύστημα, τα βασικά όργανα διοίκησης είναι η γενική συνέλευση των μελών, το εποπτικό όργανο και ο γενικός διευθυντής (Κοντογεώργος & Σεργάκη, 2015):

- Τα μέλη του εποπτικού οργάνου ορίζονται και ανακαλούνται από τη γενική συνέλευση. Το εποπτικό όργανο ελέγχει τη διοίκηση, που ασκεί ο γενικός διευθυντής. Δεν μπορεί να ασκήσει το ίδιο διοικητική εξουσία στον συνεταιρισμό ούτε μπορεί να την εκπροσωπεί έναντι τρίτων. Εκπροσωπεί στην ουσία τον συνεταιρισμό έναντι του διευθυντικού οργάνου – γενικού διευθυντή.
- Το εποπτικό όργανο εκλέγει μεταξύ των μελών του πρόεδρο, ο οποίος έχει την αρμοδιότητα να συγκαλεί το όργανο και να διευθύνει τις εργασίες του. Ο αριθμός των μελών του εποπτικού οργάνου και οι κανόνες καθορισμού του ορίζονται από το θεσμικό πλαίσιο που ισχύει σε κάθε χώρα.
- Το διευθυντικό όργανο απαρτίζεται από ένα ή περισσότερα άτομα, σύμφωνα με το ισχύον εθνικό θεσμικό πλαίσιο. Τα μέλη του διευθυντικού οργάνου

διορίζονται και ανακαλούνται είτε από το εποπτικό όργανο είτε από τη γενική συνέλευση. Το διευθυντικό όργανο ασκεί τη διοίκηση του συνεταιρισμού και την εκπροσωπεί έναντι τρίτων και ενώπιον των δικαστηρίων.

Σε περίπτωση που το διευθυντικό όργανο αποτελείται από περισσότερα του ενός άτομα, εκλέγει μεταξύ των μελών του πρόεδρο, σύμφωνα με τις διατάξεις του θεσμικού πλαισίου. Ο πρόεδρος συγκαλεί τις συνεδριάσεις του διευθυντικού οργάνου και διευθύνει τις εργασίες του. Σύμφωνα με το δυαδικό σύστημα, τα βασικά όργανα διοίκησης είναι η γενική συνέλευση των μελών, το εποπτικό όργανο και ο γενικός διευθυντής.

Μονιστικό Σύστημα Διοίκησης

Σύμφωνα με το μονιστικό σύστημα, τα όργανα διοίκησης ενός συνεταιρισμού είναι η γενική συνέλευση των μελών και ένα διοικητικό όργανο (Διοικητικό Συμβούλιο). Το διοικητικό συμβούλιο ορίζεται και ανακαλείται από τη γενική συνέλευση. Έχει την αρμοδιότητα να ασκεί τη διοίκηση της συνεταιριστικής επιχείρησης και να την εκπροσωπεί έναντι των τρίτων και ενώπιον των δικαστηρίων. Ο αριθμός των μελών του, οι κανόνες επιλογής τους, ο τρόπος λειτουργίας του σώματος κ.λπ. ρυθμίζονται από το νομικό πλαίσιο και το καταστατικό των αγροτικών συνεταιρισμών (Κοντογεώργος & Σεργάκη, 2015).

Το διοικητικό όργανο εκλέγει μεταξύ των μελών του πρόεδρο, ο οποίος έχει την εξουσία να συγκαλεί τις συνεδριάσεις του οργάνου και να διευθύνει τις εργασίες τους. Ανεξάρτητα από το σύστημα διοικητικής οργάνωσης που επιλέγει ο κάθε συνεταιρισμός, θα πρέπει να ορίζονται στο καταστατικό της οι κατηγορίες των πράξεων για τις οποίες απαιτείται, στο μεν δυαδικό σύστημα, ρητή απόφαση είτε του εποπτικού οργάνου ή έγκριση της γενικής συνέλευσης, στο δε μονιστικό σύστημα, ρητή απόφαση είτε του διοικητικού οργάνου ή έγκριση της γενικής συνέλευσης (Κοντογεώργος & Σεργάκη, 2015).

3.3.2. Διοίκηση Αγροτικών Συνεταιρισμών στην Ελλάδα

Τα όργανα μιας συνεταιριστικής οργάνωσης ή επιχείρησης, τα οποία ασχολούνται με το έργο της διοικητικής οργάνωσης, διακρίνονται στα αιρετά και στα μη αιρετά

διοικητικά όργανα. Τα αιρετά διοικητικά όργανα είναι εκείνα, τα οποία εκλέγονται με δημοκρατικές διαδικασίες από τα μέλη του συνεταιρισμού ενώ τα μη αιρετά διοικητικά όργανα είναι εκείνα, τα οποία διορίζονται από το διοικητικό συμβούλιο και σε αυτά περιλαμβάνονται ο γενικός διευθυντής, το υπόλοιπο διευθυντικό προσωπικό, το διοικητικό προσωπικό και γενικά όλοι οι υπάλληλοι της εταιρείας.

Σύμφωνα με τη διεθνή συνεταιριστική πρακτική, τα βασικά όργανα μιας συνεταιριστικής οργάνωσης είναι η γενική συνέλευση, το διοικητικό συμβούλιο, ο γενικός διευθυντής και συνήθως ένα εποπτικό συμβούλιο ή επιτροπή (Κοντογεώργος & Σεργάκη, 2015).

Γενική Συνέλευση

Σύμφωνα με το Ν.4015/2011 η γενική συνέλευση αποτελεί το ανώτατο όργανο του συνεταιρισμού. Στη γενική συνέλευση μετέχουν όλα τα Μέλη που έχουν εκπληρώσει όλες τις ληξιπρόθεσμες οικονομικές τους υποχρεώσεις προς το συνεταιρισμό. Σε περιπτώσεις ΑΣ με μεγάλο αριθμό μελών μπορεί με το καταστατικό τους να προβλέπεται αντιπροσωπευτική γενική συνέλευση, τα μέλη της οποίας εκλέγονται με άμεση ψηφοφορία μεταξύ των μελών του ΑΣ. Στην ψηφοφορία για την εκλογή των Αντιπροσώπων στη γενική συνέλευση λαμβάνουν μέρος μόνο τα φυσικά πρόσωπα, τα οποία είναι μέλη του ΑΣ. Για την εκλογή ενός Αντιπροσώπου στη γενική συνέλευση απαιτούνται τουλάχιστον είκοσι εγγεγραμμένα και οικονομικά τακτοποιημένα μέλη.

Το Διοικητικό Συμβούλιο

Στις συνεταιριστικές επιχειρήσεις η πηγή κάθε εξουσίας είναι τα μέλη, τα οποία αποφασίζουν συλλογικά μέσα στο πλαίσιο των γενικών συνελεύσεων τους. Είναι, όμως, εκ των πραγμάτων αδύνατο η γενική συνέλευση των μελών να διαχειρίζεται τις καθημερινές υποθέσεις της οργάνωσης. Για τον λόγο αυτό, η συνέλευση των μελών εκχωρεί σημαντικό μέρος των αρμοδιοτήτων της στο διοικητικό συμβούλιο, το οποίο η ίδια εκλέγει. Το διοικητικό συμβούλιο είναι υποχρεωμένο να ενεργεί και να αποφασίζει με βάση τις διατάξεις του καταστατικού, το οποίο εγκρίνεται από τα μέλη και είναι σύμφωνο με το εκάστοτε νομικό πλαίσιο.

Το διοικητικό συμβούλιο δεν μπορεί να αποφασίζει για θέματα, τα οποία δεν προβλέπονται ρητώς στο καταστατικό. Σε τέτοια περίπτωση είναι υποχρεωμένο να

θέσει τα θέματα αυτά στη γενική συνέλευση, για να πάρει τις σχετικές αποφάσεις και ακολούθως να ενεργήσει. Για παράδειγμα, το διοικητικό συμβούλιο δεν νομιμοποιείται χωρίς ρητή σχετική διάταξη στο καταστατικό ή χωρίς απόφαση της γενικής συνέλευσης των μελών να μεταβιβάσει την κυριότητα ή να υποθηκεύσει ή να ενεχυριάσει οποιοδήποτε περιουσιακό στοιχείο της οργάνωσης, δεν μπορεί να προχωρήσει στην αγορά οποιοδήποτε ακινήτου, στη σύναψη οποιοδήποτε δανείου κ.λπ.

Οι αρμοδιότητες του διοικητικού συμβουλίου περιλαμβάνουν όλες τις θεσμικά επιτρεπτές πράξεις, οι οποίες είναι αναγκαίες για την πραγματοποίηση του σκοπού της συνεταιριστικής οργάνωσης. Ειδικότερα, περιλαμβάνουν τη διαχείριση όλων των υποθέσεων του συνεταιρισμού, την οργάνωση, τη διοίκηση και τον προγραμματισμό της, την εκπροσώπηση της εταιρείας στις δημόσιες αρχές, στα δικαστήρια κ.λπ.

Εποπτικό Συμβούλιο

Το Εποπτικό Συμβούλιο εκλέγεται από τα μέλη ή διορίζεται από το διοικητικό συμβούλιο. Έχει αρμοδιότητα να εποπτεύει τις εργασίες της εταιρείας και την εκτέλεση των αποφάσεων της γενικής συνέλευσης. Έχει, επίσης, τη δυνατότητα πρόσβασης στα βιβλία, τους λογαριασμούς και τα άλλα έγγραφα της εταιρείας. Είναι υπόλογο στη γενική συνέλευση, την οποία ενημερώνει με την κατάθεση σχετικής έκθεσης των πεπραγμένων του έτους που διένυσε.

Σύμφωνα με την ελληνική νομοθεσία (Ν 4011/2015 παρ. 10 του άρθρου 15) με την εκλογή διοικητικού συμβουλίου εκλέγεται και τριμελές εποπτικό συμβούλιο του ΑΣ, το οποίο απαρτίζεται από φυσικά πρόσωπα, μέλη του ΑΣ, που έχουν ισόχρονη θητεία με τα μέλη του διοικητικού συμβουλίου. Το εποπτικό συμβούλιο ελέγχει τις πράξεις του διοικητικού συμβουλίου και υποβάλλει σχετική ετήσια έκθεση προς τη γενική συνέλευση, την οποία κοινοποιεί προς την Εποπτική Αρχή (διοικητική μονάδα του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων).

Ωστόσο, η ίδια νομοθεσία (Ν 4011/2015 παρ. 1 του άρθρου 17) ορίζει ότι ο διαχειριστικός, λογιστικός και οικονομικός έλεγχος των αγροτικών συνεταιρισμών διενεργείται από δύο τουλάχιστον ορκωτούς ελεγκτές - λογιστές που ορίζονται από την προηγούμενη τακτική γενική συνέλευση των ΑΣ, πλην των ελεγκτών της πρώτης εταιρικής χρήσης, οι οποίοι ορίζονται από το καταστατικό. Οι ελεγκτές μπορεί να

επαναδιορίζονται, μέχρι πέντε (5) συνεχείς φορές. Οι ελεγκτές υποβάλλουν το πόρισμα του ελέγχου στο διοικητικό συμβούλιο του συνεταιρισμού, το οποίο υποχρεούται να το ανακοινώσει στην πρώτη μετά τον έλεγχο γενική συνέλευση των μελών τους. Επίσης, αντίγραφο του πορίσματος υποβάλλουν οι ελεγκτές στην εποπτική αρχή.

Ο Γενικός Διευθυντής των Αγροτικών Συνεταιρισμών

Από το καταστατικό του συνεταιρισμού μπορεί να προβλέπεται η δυνατότητα ορισμού από το Διοικητικό συμβούλιο ενός Γενικού Διευθυντή (μάνατζερ), στον οποίο να αναθέτει με σύμβαση τη μερική ή ολική άσκηση των εξουσιών και αρμοδιοτήτων του ΔΣ, εκτός από εκείνες που, κατά τον νόμο ή το καταστατικό, απαιτούν συλλογική ενέργεια, καθώς και τη γενική διεύθυνση και διαχείριση των υποθέσεων του συνεταιρισμού. Με απόφαση του ΔΣ καθορίζονται τα δικαιώματα, οι υποχρεώσεις και οι αρμοδιότητες του Γενικού Διευθυντή που επιλέγεται ύστερα από προκήρυξη.

1. Ο γενικός διευθυντής μιας συνεταιριστικής επιχείρησης έχει κατά κανόνα τις ακόλουθες αρμοδιότητες (Παπαγεωργίου, 2015):
2. Εισηγείται στο διοικητικό συμβούλιο.
3. Εφαρμόζει τις αποφάσεις πολιτικής της γενικής συνέλευσης και του διοικητικού συμβουλίου.
4. Διευθύνει τις εργασίες του συνεταιρισμού χρησιμοποιώντας τις αρχές της διοίκησης (Σχεδιασμό, Οργάνωση, Διεύθυνση και Έλεγχο).
5. Λογοδοτεί στο διοικητικό συμβούλιο και στη γενική συνέλευση.

Κεφάλαιο 4

Αποτελεσματική επιχειρηματική δράση των αγροτικών συνεταιρισμών.

4.1. Εισαγωγή

Η επιχειρηματική δράση των αγροτών μέσω των συνεταιρισμών είναι μια μορφή δραστηριοποίησης που δεν εγκαταλείπεται παρ' όλα τα προβλήματα που αυτή εμφανίζει, ειδικά στην Ελλάδα. Οι Συνεταιρισμοί, διεθνώς, συνιστούν καλά οργανωμένες επιχειρήσεις που έχουν θετικό αντίκτυπο τόσο στα μέλη τους όσο και για το κοινωνικό τους περιβάλλον. Σε γενικές γραμμές, τα πλεονεκτήματα και οι αδυναμίες των συνεταιρισμών είναι «οι δύο πλευρές του νομίσματος», που έχουν τις ρίζες τους στη ιδιαίτερη δομή τους. Κύριος στόχος των αγροτικών συνεταιρισμών θεωρείται ότι είναι η προώθηση των συμφερόντων των μελών τους, δηλαδή η αύξηση για παράδειγμα του εισοδήματος των μελών, η δυνατότητα μείωσης του κόστους παραγωγής, η μείωση δαπανών που αφορούν το κόστος συναλλαγών καθώς και καλύτερη ροή πληροφοριών σχετικά με θέματα εμπορίας των προϊόντων τους. Γενικά, οι αγροτικοί συνεταιρισμοί εξασφαλίζουν την παρουσία στην αγορά των μικρών οικονομικών μονάδων, που θα είχαν αδρανοποιηθεί από την ανταγωνιστική δύναμη των μεγάλων επιχειρήσεων εντάσεως κεφαλαίου (Κοντογεώργος & Σεργάκη, 2015).

Η σωστή οργάνωση μιας συνεταιριστικής επιχείρησης προϋποθέτει την ύπαρξη μελετημένου οργανογράμματος, το οποίο θα λάβει υπόψη τις ανάγκες και το σκοπό της και στη συνέχεια θα προχωρήσει στην κατάλληλη οργάνωση Διευθύνσεων, Τμημάτων κλπ., τα οποία θα πρέπει να είναι ανάλογα με το μέγεθος της συνεταιριστικής οργάνωσης και τον κύκλο εργασιών της για αποτελεσματικότερη λειτουργία (Κοντογεώργος, 2015).

4.2. Στρατηγικές των Ενώσεων Αγροτικών Συνεταιρισμών στην Ελλάδα για την Αύξηση της Ανταγωνιστικότητάς τους

Στρατηγική είναι η εξισορρόπηση των δυνάμεων και των αδυναμιών της επιχείρησης, με τις παρουσιαζόμενες από το περιβάλλον ευκαιρίες και απειλές προκειμένου να μπορέσει η επιχείρηση να πετύχει τους στόχους της (Γεωργόπουλος, 2006). Κάθε επιχείρηση διαθέτει τρία επίπεδα στρατηγικής (Λιούκας, 2010):

1. Το εταιρικό επίπεδο (Corporate level strategy). Ασχολείται με τους μακροπρόθεσμους στόχους και επιδιώξεις της επιχείρησης. Αναλύει την συνολική στάση της απέναντι στην ανάπτυξη και διαχείριση των επιχειρηματικών μονάδων και προϊόντων (στρατηγική κατεύθυνσης, χαρτοφυλακίου και γονική στρατηγική).
2. Το Λειτουργικό επίπεδο (Functional level strategy). Ασχολείται κυρίως με την μεγιστοποίηση της παραγωγικότητας των πόρων που χρησιμοποιεί η επιχείρηση και
3. Το επιχειρηματικό επίπεδο (Business level strategy). Σχετίζεται με την υιοθέτηση σχεδίων δράσης για τη δημιουργία και διατήρηση ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος και τον καταμερισμό των απαραίτητων πόρων ώστε η επιχείρηση να δραστηριοποιηθεί με επιτυχία στην συγκεκριμένη αγορά.

Στην Ελλάδα υπάρχουν πολύ λίγες δημοσιευμένες μελέτες που διερευνούν τις στρατηγικές που ακολουθούν οι επιχειρήσεις ή οι συνεταιρισμοί. Η Σαλαβού σε τρεις σχετικά πρόσφατες έρευνες σε ελληνικές ιδιωτικές επιχειρήσεις (Salavou, 2010; Salavou and Halikias, 2009; Spanos et al., 2004) αναφέρει την σύνδεση των στρατηγικών (μικτής και καθαρής) με την απόδοση των επιχειρήσεων που ανταγωνίζονται σε αγορές του εσωτερικού ή του εξωτερικού. Συνολικά, αυτές οι έρευνες καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι η μικτή στρατηγική είναι η κυρίαρχη μορφή για την απόκτηση ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος στις ελληνικές επιχειρήσεις. Επιπλέον η έρευνα των Benos et al. (2007) εξετάζει τον αντίκτυπο των μεταρρυθμίσεων της αγροτικής πολιτικής στην οργανωτική δομή και στην απόδοση 155 αγροτικών συνεταιρισμών. Μέσα από την έρευνα αναδεικνύεται ότι η αγορά και το εμπορικό σήμα αποτελούν καθοριστικούς παράγοντες για τη δημιουργία

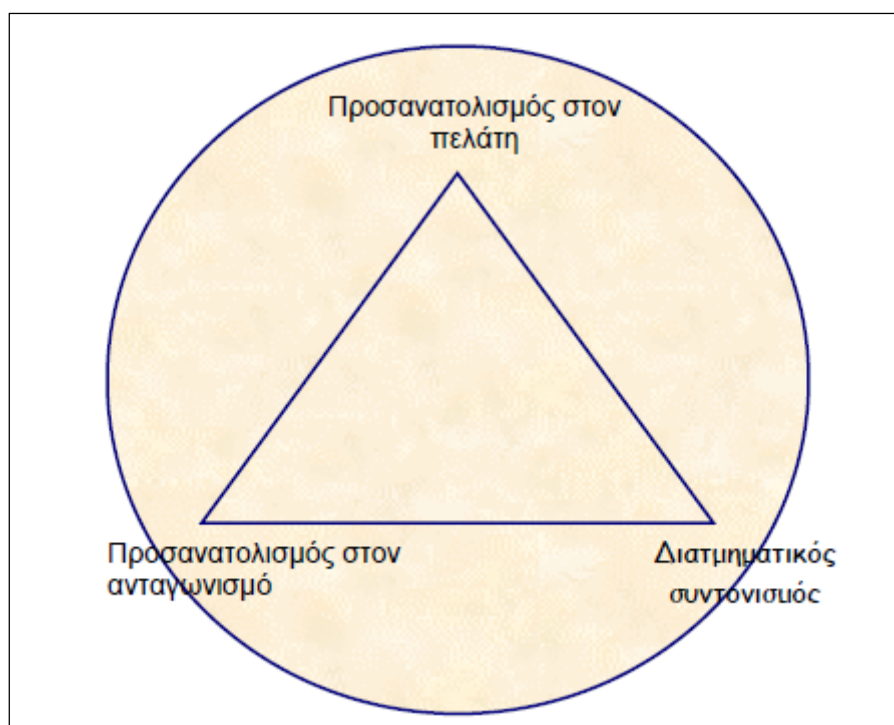
συνεργασιών. Τέλος η έρευνα των Sergaki and Semos (2006) όπου χρησιμοποιούνται οικονομικά στοιχεία προκειμένου να συγκριθεί η απόδοση 93 αγροτικών συνεταιρισμών και 967 ιδιωτικών επιχειρήσεων τροφίμων στην Ελλάδα, καταλήγει στο συμπέρασμα ότι οι αγροτικοί συνεταιρισμοί δουλεύουν λιγότερο αποτελεσματικά σε σύγκριση με τις ιδιωτικές επιχειρήσεις. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι οι αγροτικοί συνεταιρισμοί αντιμετωπίζουν υψηλότερα επίπεδα κόστους σε σχέση με τις ιδιωτικές επιχειρήσεις, με συνέπεια να αντιμετωπίζουν μεγαλύτερη δυσκολία στην υιοθέτηση της στρατηγικής της διαφοροποίησης.

4.3. Παράγοντες αποτελεσματικής επιχειρηματικής δράσης των αγροτικών συνεταιρισμών

Οι παράγοντες που καθορίζουν την αποτελεσματική επιχειρηματική δράση των αγροτικών συνεταιρισμών αναφέρονται στις θεμελιώδεις επιλογές των συνεταιρισμών όσον αφορά την προσέγγιση μάρκετινγκ τους (Meulenberg, 2000, van Dijk, 1999). Για να είναι επιτυχής, η προσφορά μιας επιχείρησης (δηλαδή η τοποθέτηση και ο συνδυασμός μάρκετινγκ) θα πρέπει να ευθυγραμμίζονται με τις ανάγκες των εξυπηρετούμενων αγορών (δηλ. Κατακερματισμός αγοράς και στόχευση) (Kotler & Keller, 2012). Δύο σημαντικά στρατηγικά χαρακτηριστικά που περιγράφουν την εμπορική προσέγγιση μιας επιχείρησης είναι ο προσανατολισμός της αγοράς και του εμπορικού σήματος (Urde et al., 2013).

Ο προσανατολισμός στην αγορά αποτελεί κεντρική ιδέα στη βιβλιογραφία (Gebhardt, Carpenter, & Sherry, 2006, Ozkaya, Droge, Hult, Calantone, & Ozkaya, 2015), που αντιπροσωπεύει την εφαρμογή της έννοιας του μάρκετινγκ (Grewal & Tansuhaj, 2001). Οι ακαδημαϊκοί άρχισαν αρχικά να συνδέουν την ιδέα μάρκετινγκ με τον προσανατολισμό της αγοράς στη δεκαετία του 1990 (Kohli & Jaworski, 1990, Narver & Slater, 1990) και ανέπτυξαν ένα ουσιαστικό ερευνητικό πεδίο. (Kumar et al., 2011). Η έρευνα αυτή έδειξε ότι ο προσανατολισμός στην αγορά οδηγεί σε βελτιώσεις στην αξία του πελάτη (Slater & Narver, 2000), στην ικανοποίηση του πελάτη (O'Cass & Ngo, 2011), στη δέσμευση των εργαζομένων (Matsuno et al., 2002), στην οικονομική απόδοση (Kirca, Jayachandran, & Bearden, 2005), ακόμη και σε επιχειρηματικές επιδόσεις υπό υψηλή ανταγωνιστική ένταση (Kumar et al., 2011). Δεν αποτελεί έκπληξη το γεγονός ότι ο προσανατολισμός στην αγορά έχει εξεταστεί από τους μελετητές του μάρκετινγκ και έχει γίνει όλο και πιο σημαντικός για τους μελετητές σε άλλους τομείς, όπως η διαχείριση (π.χ., Morgan et al., 2009).

Σύμφωνα με τους Narver και Slater (1990, σελ. 21), ο προσανατολισμός της αγοράς (market orientation) είναι η κουλτούρα της επιχείρησης που αποτελεσματικά και αποδοτικά επιφέρει τις κατάλληλες συμπεριφορές για την δημιουργία ανώτερης αξίας για τους πελάτες και κατά συνέπεια συνεχή υψηλή απόδοση για την επιχείρηση. Ο προσανατολισμός στην αγορά αποτελείται από τρία στοιχεία συμπεριφοράς (προσανατολισμός στον πελάτη, προσανατολισμός στον ανταγωνισμό και διατμηματικός συντονισμός) και δύο κριτήρια λήψης αποφάσεων (μακροχρόνια εστίαση και κερδοφορία). Αυτή η κουλτούρα καθορίζεται ουσιαστικά από μια εξωτερική διαδικασία στρατηγικής σκέψης. Αυτό σημαίνει ότι ο σχηματισμός της οργανωτικής δομής και της στρατηγικής πρέπει να ενημερώνεται από τις δυνατότητες των αγορών, οι οποίες ενισχύουν την ικανότητα της επιχείρησης να δημιουργεί ανώτερη αξία για τους πελάτες (Day, 1998, Grewal & Tansuhaj, 2001). Ως εκ τούτου, ένας ισχυρός προσανατολισμός στην αγορά επιτρέπει σε μια επιχείρηση να προλαμβάνει απειλές και ευκαιρίες στην αγορά και έτσι ενισχύει την ικανότητά της να υιοθετεί και να εφαρμόζει μια νικηφόρα στρατηγική ενόψει του ανταγωνισμού με την πάροδο του χρόνου (Day, 1998, Kumar et al., 2011, Ozkaya et al. 2015). Κατά συνέπεια, η δυναμική της αγοράς, όπως οι αλλαγές στις ανάγκες των πελατών και η ανταγωνιστική συμπεριφορά, καθοδηγούν τις στρατηγικές και τις τακτικές μάρκετινγκ μιας επιχείρησης.

Σχήμα 4.1. Προσανατολισμός στην αγορά. Πηγή: Narver και Slater (1990)

Ο προσανατολισμός προς τα εμπορικά σήματα είναι ένα νεώτερο υπόδειγμα από τον προσανατολισμό στην αγορά (Louro & Cunha, 2001). Αναφέρεται στη δημιουργία, την ανάπτυξη και την προστασία της ταυτότητας του εμπορικού σήματος για την επίτευξη του πλεονεκτήματος θέσης στην αγορά σε μια συνεχή αλληλεπίδραση με τους πελάτες-στόχους (Urde, 1994). Οι πελάτες χρησιμοποιούν τα εμπορικά σήματα ως οδηγό για τις αποφάσεις αγοράς τους, ειδικά σε περιβάλλοντα αυξανόμενων ροών πληροφόρησης και ποικιλιών προϊόντων, π.χ. στη βιομηχανία γεωργικών ειδών διατροφής (Hanf & Kühn, 2005). Έτσι, ο προσανατολισμός του εμπορικού σήματος αυξάνει τόσο την εμπιστοσύνη των πελατών όσο και τους φραγμούς εισόδου για τους ανταγωνιστές (Kotler & Keller, 2012). Η υιοθέτηση του προσανατολισμού εμπορικού σήματος είναι μια στρατηγική επιλογής (Urde, 1999). Η διαχείριση της ταυτότητας του εμπορικού σήματος θα πρέπει να λάβει μια μακροπρόθεσμη προοπτική, επειδή οι γνώσεις των καταναλωτών σχετικά με τα εμπορικά σήματα αλλάζουν αργά. Ως αποτέλεσμα, οι ταυτότητες εμπορικού σήματος καθοδηγούν επίσης στρατηγικές μάρκετινγκ και τακτικές με την πάροδο του χρόνου (Davis, 2002, Urde, 1999, Urde et al., 2013). Ωστόσο η ύπαρξη εμπορικών σημάτων στους αγροτικούς συνεταιρισμούς σχετίζεται θετικά με την αποδοχή και εφαρμογή συστημάτων ποιότητας τόσο του HACCP όσο και του ISO 9001. Σημαντικό βήμα για τους αγροτικούς συνεταιρισμούς και σύμφωνα με τον ορισμό του Προτύπου ISO 22005, είναι η **Ιχνηλασιμότητα (Traceability)** αγροτικών προϊόντων όπως περιγράφεται στο άρθρο 40 του Ν. 4384/2016. Αυτή η ικανότητα να παρακολουθεί (track) και να ανιχνεύει την προέλευση (trace) ενός προϊόντος κατά την διάρκεια της παραγωγής και διακίνησής του, θα κατατάσσει τους αγροτικούς συνεταιρισμούς ασφαλής και θα μπορούν να ανταποκρίνονται άμεσα σε περιπτώσεις κρίσεων, να προστατεύονται έναντι των λαθών και να βελτιώνουν την λειτουργία της παραγωγής μέσα από τον εντοπισμό των πηγών των προβλημάτων. Άλλωστε, γενικότερα θεωρείται ότι τα εμπορικά σήματα καθοδηγούν τις επιχειρήσεις στο να δίνουν μεγαλύτερη προσοχή στη φήμη και το όνομά τους (Kontogeorgos et al., 2008).

Κεφάλαιο 5

Χρηματοοικονομική ανάλυση με τη χρήση αριθμοδεικτών

5.1. Χρηματοοικονομική Ανάλυση

Ο όρος χρηματοοικονομική ανάλυση αφορά στη διαδικασία σύγκρισης κατά αξία των διαφόρων ομαδοποιημένων στοιχείων του ισολογισμού προς το σύνολό τους ή προς την αξία ορισμένης ομάδας στοιχείων και ακόμη προς τα στοιχεία άλλου ή άλλων ισολογισμών της ίδιας ή ομοειδούς επιχείρησης με σκοπό τη μελέτη της οικονομικής της κατάστασης. Η διαδικασία της ανάλυσης συνίσταται στην εφαρμογή αναλυτικών μεθόδων επεξεργασίας των διαφόρων αριθμητικών στοιχείων των ισολογισμών και εξυπηρετεί τη μετατροπή απλών δεδομένων (στοιχείων) σε χρήσιμες πληροφορίες (Αδαμίδης, 1998).

Σκοπός της χρηματοοικονομικής ανάλυσης είναι τόσο η μέτρηση της προγενέστερης επίδοσης και της υφιστάμενης κατάστασης της επιχείρησης, όσο και η πρόβλεψη των μελλοντικών δυνατοτήτων αυτής, προκειμένου να διατηρηθεί η ισορροπία μεταξύ των αποφασιστικής σημασίας πλευρών της επιχείρησης, οι οποίες αποτελούν (Garrison, Norren, 2005):

Ρευστότητα η οποία αναφέρεται στην ικανότητα μιας επιχείρησης να ικανοποιεί τις υποχρεώσεις της καθώς αυτές καθίστανται ληξιπρόθεσμες.

Σταθερότητα η οποία αφορά στην ικανότητα της επιχείρησης να καλύπτει τόκους και χρεολύσια πάνω στο υφιστάμενο ύψος των δανείων και παράλληλα να πραγματοποιεί πληρωμές που αντιστοιχούν στην κανονική διανομή του μερίσματος στους μετόχους.

Αποδοτικότητα αφορά στη σχέση μεταξύ πραγματοποιηθέντος κέρδους και αναλωθέντος κεφαλαίου.

Δυνατότητα ανάπτυξης η οποία υπολογίζεται από την επέκταση και ανάπτυξη σε νέες αγορές, το ποσοστό ανάπτυξης στις υπάρχουσες αγορές, το ποσοστό αύξησης στα κέρδη ανά μετοχή και το ύψος δαπανών για έρευνας.

Η χρήση αριθμοδεικτών συνιστά μία από τις σημαντικότερες μεθόδους χρηματοοικονομικής ανάλυσης. Η διαδικασία αποβλέπει στην εξαγωγή χρήσιμων πληροφοριών κατάλληλων για τη λήψη αποφάσεων (Αδαμίδης, 1998; Νιάρχος, 2004; Λαζαρίδης και Παπαδόπουλος, 2005).

5.2. Ισολογισμός

Ο ισολογισμός μιας επιχείρησης είναι η λογιστική κατάσταση η οποία εμφανίζει την οικονομική ή αλλιώς τη χρηματοοικονομική κατάσταση μιας επιχειρήσεως (στοιχεία ενεργητικού, παθητικού και καθαρής θέσης) μιας επιχείρησης σε δεδομένη χρονική στιγμή και σε ενιαίο νόμισμα (Ναούμ, 1994).

Εάν σε δεδομένη χρονική στιγμή και για συγκεκριμένη επιχείρηση προσδιορίσουμε: α) τα μέσα δράσεώς τους, β) τις υποχρεώσεις της προς τους τρίτους και γ) τις υποχρεώσεις της προς τον φορέα, τότε μπορούμε να πούμε ότι έχουμε προσδιορίσει την οικονομική ή χρηματοοικονομική κατάσταση αυτής της επιχειρήσεως (Ναούμ, 1994).

- ✓ Μέσα δράσεως μιας επιχείρησης θεωρούνται τα διάφορα υλικά και άυλα αγαθά που κατέχει η επιχείρηση καθώς και οι απαιτήσεις της έναντι τρίτων. Στη λογιστική ορολογία το σύνολο των οικονομικών αγαθών ή αλλιώς των μέσω δράσεως που κατέχει μια επιχείρηση ονομάζεται ενεργητικό (assets). Κάθε ένα από τα οικονομικά αγαθά ονομάζεται στοιχείο ενεργητικού. Έτσι ορίζουμε ότι ενεργητικό είναι το σύνολο των οικονομικών αγαθών που ανήκουν κατά κυριότητα σε μια επιχείρηση και των οποίων η τιμή μπορεί να προσδιορισθεί κατά αντικειμενικό τρόπο.
- ✓ Οι υποχρεώσεις μιας επιχείρησης προς τρίτους είναι οι οφειλές της μονάδας αυτής προς τους τρίτους. Στη Λογιστική το σύνολο των υποχρεώσεων μιας επιχείρησης προς τρίτους ονομάζεται παθητικό (liabilities). Κάθε μία από τις υποχρεώσεις αυτές καλείται στοιχείο παθητικού. Έτσι ορίζουμε ότι παθητικό είναι το σύνολο των υποχρεώσεων μιας επιχείρησης προς τρίτους και των οποίων το ποσό μπορεί να προσδιοριστεί κατά αντικειμενικό τρόπο.

- ✓ Οι υποχρεώσεις μιας επιχείρησης προς τον φορέα είναι ότι οφείλει η επιχείρηση αυτή στον φορέα ή ότι δικαιούται να παίρνει από τη μονάδα αυτή ο ιδιοκτήτης της. Το μέγεθος αυτών των υποχρεώσεων προκύπτει εάν από το ενεργητικό της επιχείρησης αφαιρεθεί το παθητικό της. Στη λογιστική ορολογία, το σύνολο των υποχρεώσεων μιας επιχείρησης προς τον ή τους φορείς της ονομάζεται καθαρή θέση ή καθαρή περιουσία.

5.3. Καταστάσεις Αποτελεσμάτων Χρήσης

Κατάσταση αποτελεσμάτων χρήσεως είναι η λογιστική κατάσταση η οποία εμφανίζει το αποτέλεσμα το οποίο επέτυχε μία επιχείρηση κατά τη διάρκεια μιας χρονικής περιόδου, καθώς και τους προσδιοριστικούς παράγοντες αυτού του αποτελέσματος. Το αποτέλεσμα αυτό το οποίο ονομάζεται λογιστικό αποτέλεσμα μπορεί να είναι θετικό ή αρνητικό. Το θετικό αποτέλεσμα καλείται κέρδος ενώ το αρνητικό ζημιά (Ναούμ,1994).

Στην κατάσταση αποτελεσμάτων χρήσης περιλαμβάνονται τα μεγέθη των εσόδων από πωλήσεις, τα κόστη πωληθέντων, οι λειτουργικές δαπάνες, οι φόροι εισοδήματος και τα καθαρά κέρδη. Η κατάσταση των αποτελεσμάτων χρήσης βρίσκεται στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος του αναλυτή καθώς μπορεί να παράγει σημαντικά αποτελέσματα μέσα από τη μελέτη των μεγεθών της και το συσχετισμό αυτών με εκείνα του ισολογισμού.

Τα μεγέθη τους δεν είναι στατικά ή συγκυριακά αλλά εκφράζουν, σε όρους αξίας, τη δραστηριότητα της επιχείρησης σε ολόκληρη τη χρήση. Όπως και στη περίπτωση του ισολογισμού, έτσι και εδώ, ο βαθμός ανάλυσής της εξαρτάται από το βαθμό ανάλυσης των τηρουμένων λογαριασμών και από τους περιορισμούς της ισχύουσας νομοθεσίας (Γκλεζάκος, 2004).

5.4. Χρηματοοικονομικοί Αριθμοδείκτες

Οι αριθμοδείκτες συνιστούν ένα εργαλείο παρακολούθησης της επιχείρησης και μία από τις πλέον διαδεδομένες μεθόδους χρηματοοικονομικής ανάλυσης (Λαζαρίδης και Παπαδόπουλος, 2005). Οι αριθμοδείκτες εκφράζουν χαρακτηριστικές σχέσεις ανάμεσα στα στοιχεία της επιχείρησης και στα γεγονότα που συνιστούν τη δραστηριότητά της. Έτσι όταν υφίσταται σχέση ανάμεσα σε δύο μεγέθη, μετρούν τη

μεταξύ τους αναλογία και τις συνθήκες ανάμειξής τους, επιτρέποντας έτσι διαγνώσεις τάσεων και καταστάσεων (Weygant et al., 1999).

Με τη χρήση των αριθμοδεικτών είναι δυνατός ο προσδιορισμός σχέσεων μεταξύ βασικών επιχειρηματικών μεγεθών μιας επιχείρησης συμβάλλοντας έτσι στην επιχειρηματική δράση και στην εξαγωγή συμπερασμάτων για την επιχείρηση, εντοπίζοντας τα δυνατά και αδύνατα σημεία της (Γκίνογλου κ.α., 2005).

Είναι φανερό ότι ένας αριθμοδείκτης είναι πολύ περισσότερο εκφραστικός από έναν απόλυτο αριθμό και μπορεί να χρησιμοποιηθεί σαν αποτελεσματικό εργαλείο στη μελέτη των ισολογισμών (Αδαμίδης, 1998).

Υπάρχουν πολλά είδη αριθμοδεικτών που δύναται να χρησιμοποιηθούν προκειμένου να περιγραφούν η χρηματοοικονομική και λειτουργική κατάσταση μιας επιχείρησης. Σύμφωνα με τον Νιάρχο (2004), οι πιο διαδεδομένοι αριθμοδείκτες που χρησιμοποιούνται περισσότερο στη χρηματοοικονομική ανάλυση μπορούν να κατηγοριοποιηθούν ως εξής:

1. Αριθμοδείκτες ρευστότητας (Liquidity Ratios): Χρησιμοποιούνται στη μέτρηση του βαθμού αποτελεσματικότητας μιας επιχείρησης αλλά και της ικανότητας αυτής να ανταποκριθεί στις βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις.

2. Αριθμοδείκτες δραστηριότητας (Activity Ratios): Χρησιμοποιούνται στη μέτρηση του βαθμού αποτελεσματικότητας μιας επιχείρησης στη χρησιμοποίηση των περιουσιακών της στοιχείων, δηλαδή κατά πόσο η αξιοποίησή τους είναι ικανοποιητική ή όχι.

3. Αριθμοδείκτες αποδοτικότητας (Profitability Ratios): Χρησιμοποιούνται για να μετρηθεί η αποδοτικότητα μιας επιχείρησης, η δυναμικότητα των κερδών αλλά και η ικανότητα της διοίκησης.

4. Αριθμοδείκτες διάρθρωσης και βιωσιμότητας (Financial Structure and Viability Ratios): Χρησιμοποιούνται για να μετρήσουν την μακροχρόνια ικανότητα της επιχείρησης να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις της αλλά και το βαθμό προστασίας που απολαμβάνουν οι πιστωτές.

5. Αριθμοδείκτες επενδύσεων ή επενδυτικοί αριθμοδείκτες (Investment Ratios): Χρησιμοποιούνται για να συσχετιστεί ο αριθμός των μετοχών μιας επιχείρησης και

της χρηματιστηριακής τους τιμής με τα κέρδη, τα μερίσματα και τα άλλα περιουσιακά στοιχεία της.

Στην παρούσα έρευνα υπολογίστηκαν διαχρονικά οι δείκτες που αναφέρονται στην αποδοτικότητα, τη ρευστότητα και το κίνδυνο του Αγροτικού Συνεταιρισμού κατά το χρονικό διάστημα 2011-2014. Παρακάτω γίνεται μια σύντομη περιγραφή των αριθμοδεικτών που υπολογίστηκαν για τους σκοπούς της παρούσας έρευνας.

5.5. Αριθμοδείκτες Αποδοτικότητας

Οι αριθμοδείκτες αποδοτικότητας συνιστούν τους «κορυφαίους» δείκτες, δεδομένου ότι υπολογίζουν την ικανότητα των επιχειρήσεων να επιβιώνουν οι ίδιες και να ανταγωνίζονται άλλες (Μπέης, 2000). Η ανάγκη για τη χρησιμοποίησή τους οφείλεται στο γεγονός ότι αφορούν μεν στη σχέση ανάμεσα στα κέρδη και στους απασχολούμενους στην επιχείρηση κεφαλαίων, και αφετέρου στη συσχέτιση μεταξύ κερδών και πωλήσεων (Weygant et. al. 1999).

Οι αριθμοδείκτες μας δείχνουν την αποτελεσματικότητα της διοίκησης μίας επιχείρησης. Η ανταμοιβή των μετόχων και των πιστωτών, για τα κεφάλαια που έχουν τοποθετηθεί και για τους κινδύνους που έχουν αναλάβει, μετράται με την αποδοτικότητα της επιχείρησης (Νιάρχος, 2004), η οποία αντανακλά την ικανότητά της να δημιουργεί κέρδη.

Η αποδοτικότητα μιας επιχείρησης είναι συνάρτηση του κέρδους, του κεφαλαίου, του περιθωρίου κέρδους και της ταχύτητας κυκλοφορίας του κεφαλαίου. Ειδικότερα η αποδοτικότητα είναι μεγαλύτερη όσο μεγαλύτερο είναι το κέρδος, το κεφάλαιο, το περιθώριο κέρδους και όσο μεγαλύτερη είναι η ταχύτητα κυκλοφορίας του κεφαλαίου.

5.5.1. Δείκτης Αποδοτικότητας Μεικτού Κέρδους

Ο Αριθμοδείκτης Αποδοτικότητας Μικτού Κέρδους θεωρείται πολύ σημαντικός για τις επιχειρήσεις δεδομένου ότι παρέχει ένα μέτρο αξιολόγησης της αποδοτικότητάς τους. Ο δείκτης αυτός δείχνει τόσο τη λειτουργική αποτελεσματικότητα μιας επιχείρησης όσο και την πολιτική τιμών αυτής. Υπολογίζει τις επιδόσεις της διαχειριστικής πολιτικής της επιχείρησης όσον αφορά τη δυνατότητα της να πουλάει σε υψηλές τιμές, να αγοράζει σε χαμηλές τιμές και να μεταποιεί αποτελεσματικά (Νιάρχος, 2004 και Μπέης, 2000).

Όσο μεγαλύτερος είναι ο δείκτης μικτού κέρδους τόσο πιο επιτυχημένη είναι μία επιχείρηση και έτσι δύναται να καλύπτει τα λειτουργικά και άλλα έξοδά της και ταυτόχρονα να αφήνει ένα ικανοποιητικό καθαρό κέρδος. Έτσι, όσο μεγαλύτερος είναι ο δείκτης μικτού κέρδους, τόσο καλύτερη είναι η θέση της επιχείρησης όσον αφορά στα κέρδη δεδομένου ότι δύναται να αντιμετωπίσει καλύτερα μία αύξηση του κόστους των προϊόντων της (Νιάρχος, 2004).

Ο δείκτης υπολογίζεται σύμφωνα με τον τύπο:

$$\text{Αριθμοδείκτης Μικτού Κέρδους} = \frac{\text{Μικτά Κέρδη}}{\text{Καθαρές Πωλήσεις}} (\times) 100$$

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα του υπολογισμού του μικτού κέρδους παρατηρούμε μια σταδιακή αύξηση από το έτος 2011 έως το 2014 με μια μικρή μείωση το έτος 2013. Ο δείκτης μικτού κέρδους δεν είναι υψηλός για κανένα έτος αλλά είναι θετικό το γεγονός ότι μετά την εφαρμογή του Ν. 4015/2011 παρουσιάζει μικρή αύξηση.

5.5.2. Αριθμοδείκτης Καθαρού Κέρδους

Ο Αριθμοδείκτης καθαρού κέρδους δίνει το ποσοστό του εμπορικού προ τόκων και φόρων που παραμένει στην επιχείρηση μετά την αφαίρεση από τις καθαρές πωλήσεις του κόστους πωληθέντων και των λοιπών εξόδων της επιχείρησης (Μπέης, 2000). Φανερώνει δηλαδή την απόδοση της εκάστοτε επιχείρησης για κάθε ευρώ πωλήσεων. Έτσι όσο υψηλότερες είναι οι τιμές του δείκτη καθαρού κέρδους τόσο πιο επικερδής είναι η επιχείρηση (Λαζαρίδης και Παπαδόπουλος, 2005).

$$\text{Αριθμοδείκτης Καθαρού Κέρδους} = \frac{\text{Καθαρά Κέρδη}}{\text{Πωλήσεις}} (\times) 100$$

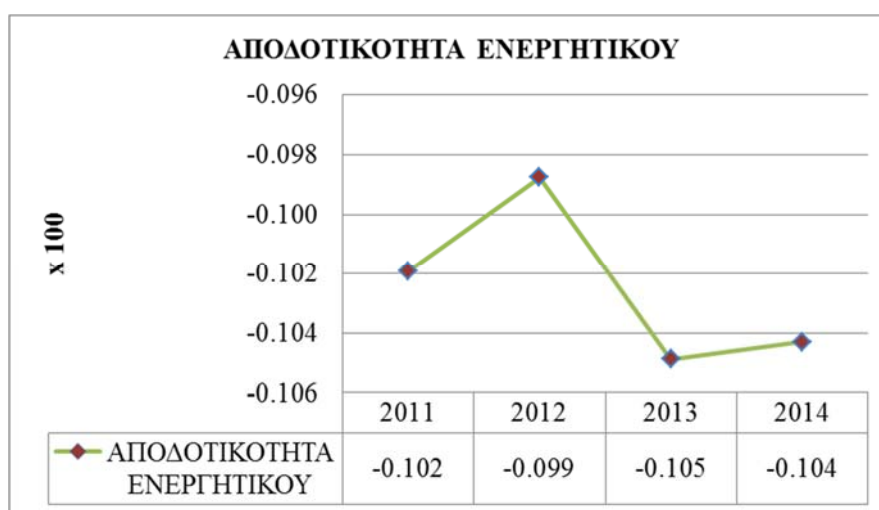

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα του υπολογισμού για το δείκτη καθαρού κέρδους παρατηρούμε ότι έχει συνεχώς αρνητικές τιμές και φαίνεται ότι ο δείκτης βαίνει συνεχώς μειούμενος από το 2011 έως 2014.

5.5.3. Αριθμοδείκτης Αποδοτικότητας Ενεργητικού

Ο αριθμοδείκτης Αποδοτικότητας Ενεργητικού μετράει την αναλογία μεταξύ οικονομικού αποτελέσματος και συνολικών μέσων εκφρασμένων σε χρήμα. Ειδικότερα υπολογίζει το πόσο κέρδος έφερε η επιχείρηση με τα μέσα που διαθέτει και το πόσο αποτελεσματικά χρησιμοποιεί η διοίκηση το σύνολο των διαθέσιμων μέσων για τη δημιουργία κέρδους (Μπέης, 2000). Υπολογίζει δηλαδή την αποδοτικότητα των περιουσιακών στοιχείων μίας επιχείρησης συνιστώντας έτσι ένα εργαλείο αξιολόγησης και ελέγχου της διοίκησης (Νιάρχος, 2004).

$$\text{Αριθμοδείκτης Αποδοτικότητας Ενεργητικού} = \frac{\text{Καθαρά Κέρδη}}{\text{Σύνολο Ενεργητικού}} (\times) 100$$

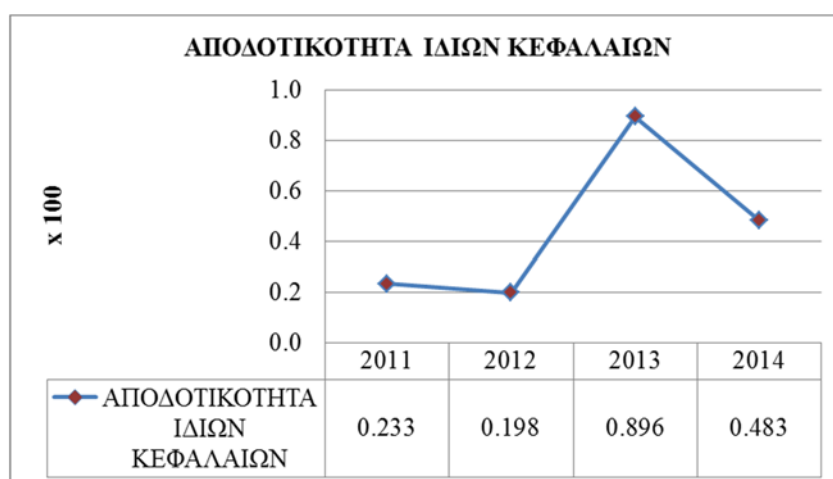
Σύμφωνα με τα αποτελέσματα του υπολογισμού για τον αριθμοδείκτη αποδοτικότητας ενεργητικού παρατηρούνται και πάλι αρνητικές τιμές όπου και πάλι ο δείκτης βαίνει συνεχώς μειούμενος από το 2011 έως το 2014. Αυτό μας δείχνει ότι η επιχείρηση δεν έχει χρησιμοποιήσει αποτελεσματικά το σύνολο των διαθέσιμων μέσων προκειμένου να δημιουργηθεί κέρδος.

5.5.4. Αριθμοδείκτης Αποδοτικότητας Ιδίων Κεφαλαίων

Ο αριθμοδείκτης αποδοτικότητας ιδίων κεφαλαίων φανερώνει την κερδοφόρα δυναμικότητα μιας επιχείρησης και δείχνει το κατά πόσο επιτεύχθηκε ο στόχος πραγματοποίησης ενός ικανοποιητικού αποτελέσματος (Νιάρχος, 2004). Υπολογίζει την αποτελεσματικότητα με την οποία τα κεφάλαια των φορέων της επιχείρησης απασχολούνται σε αυτή και οι υψηλές τιμές του δείκτη μας δείχνουν εάν μια επιχείρηση γενικά ευημερεί. Η ευημερία της επιχείρησης συνίσταται κυρίως στην αποτελεσματική διοίκηση, στις ευνοϊκές οικονομικές συνθήκες και στην ορθή χρήση των κεφαλαίων της.

Αντιθέτως ο χαμηλός δείκτης αποδοτικότητας κεφαλαίων δείχνει ότι η επιχείρηση παρουσιάζει κάποιο πρόβλημα και δεν είναι επιτυχημένη γεγονός που μπορεί να οφείλεται στην αναποτελεσματική διοίκηση της επιχείρησης, στη χαμηλή παραγωγικότητα, στην υπερεπένδυση κεφαλαίων και στις δυσμενείς οικονομικές συνθήκες (Μπέης, 2000 και Νιάρχος, 2004).

$$\text{Αποδοτικότητα Ιδίων Κεφαλαίων} = \frac{\text{Καθαρά Κέρδη}}{\text{Ίδια Κεφάλαια}} (\times) 100$$

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα του υπολογισμού για τον αριθμοδείκτη αποδοτικότητας ιδίων κεφαλαίων παρατηρούμε μια αυξανόμενη τάση του δείκτη με

την υψηλότερη τιμή να σημειώνεται το 2013. Γενικότερα ο δείκτης είναι υψηλός τα 2 τελευταία έτη γεγονός που δείχνει ότι η επιχείρηση βρίσκεται σε καλή θέση, διότι κάνει μεγάλες πωλήσεις με μικρό ύψος ιδίων κεφαλαίων και ενδεχομένως να έχουμε αυξημένα κέρδη

5.6. Αριθμοδείκτες Διάρθρωσης Κεφαλαίων & Βιωσιμότητας

Η διαδικασία προσδιορισμού της οικονομικής κατάστασης μιας επιχείρησης, μακροχρόνια περιλαμβάνει την ανάλυση της διάρθρωσεως των κεφαλαίων της. Αναδεικνύονται τα είδη και οι μορφές κεφαλαίων που χρησιμοποιεί για τη χρηματοδότησή της (Μπέης, 2000 και Νιάρχος, 2004). Επίσης μέσω αυτής, υπολογίζεται η μακροχρόνια ικανότητα της επιχείρησης να ανταποκρίνεται στις υποχρεώσεις της και ο βαθμός προστασίας που απολαμβάνουν οι πιστωτές της (Lundholm, Sloan, 2006). Οι παράγοντες που επηρεάζουν τις αποφάσεις μιας επιχείρησης για τη διατήρηση μιας δεδομένης διάρθρωσης κεφαλαίων είναι: ο επιχειρηματικός κίνδυνος, η θέση της επιχείρησης από άποψης φορολογίας και η ικανότητα της επιχείρησης να αντλεί κεφάλαια με επωφελείς για αυτήν όρους, ακόμα και κάτω από δύσκολες συνθήκες (Νιάρχος, 2004).

5.6.1. Αριθμοδείκτης Ιδίων προς Συνολικά Κεφάλαια

Δείχνει το ποσοστό του συνόλου των ενεργητικών στοιχείων μιας επιχείρησης. Ένας υψηλός τέτοιος δείκτης δείχνει ότι υπάρχει άνεση για χρηματοδότηση των επενδύσεων της επιχείρησης (Μπέης, 2000). Ο αριθμοδείκτης ιδίων προς συνολικά απασχολούμενα κεφάλαια είναι τόσο σπουδαίος όσο και ο αριθμοδείκτης ρευστότητας μιας επιχείρησης, διότι εμφανίζει την οικονομική της δύναμη και αντανakλά τη μακροχρόνια ρευστότητά της, με το να παρέχει ένδειξη για την ύπαρξη ή όχι πίεσεως για την εξόφληση και την εξυπηρέτηση των υποχρεώσεων της (Νιάρχος, 2004).

$$\text{Αριθμοδείκτης Ιδίων προς Συνολικά κεφάλαια} = \frac{\text{Ίδια Κεφάλαια}}{\text{Συνολικά Κεφάλαια}} (\times) 100$$

Ένας υψηλός αριθμοδείκτης ιδίων προς συνολικά κεφάλαια δείχνει ότι υπάρχει μικρή πιθανότητα οικονομικής δυσκολίας για την εξόφληση των υποχρεώσεων μιας επιχείρησης. Στην δικιά μας περίπτωση ο αριθμοδείκτης ιδίων προς συνολικά κεφάλαια έχει αρνητικό πρόσημο ο οποίος αυξομειώνεται μεταξύ του 2011-2012 και 2013-2014, βέβαια είναι πολύ καλύτερος το 2013 και 2014 σε σχέση με τα δύο προηγούμενα έτη. Γενικότερα όμως ο δείκτης είναι πολύ χαμηλός γεγονός που σημαίνει ότι υπάρχει μια επικίνδυνη κατάσταση, λόγω της πιθανότητας να προκύψουν μεγάλες ζημιές στην επιχείρηση, των οποίων το βάρος θα καλύψουν τα ίδια κεφάλαια

5.6.2. Αριθμοδείκτης Κυκλοφοριακού Ενεργητικού προς Συνολικές Υποχρεώσεις

Ο αριθμοδείκτης κυκλοφοριακού ενεργητικού προς τις συνολικές υποχρεώσεις μιας επιχείρησης δείχνει τη ρευστότητα των μακροχρόνιων υποχρεώσεών της. Ο αριθμοδείκτης αυτός επηρεάζεται αντίστροφα (αρνητικά) από λειτουργικές και έκτακτες ζημιές (Νιάρχος, 2004). Ένας σχετικά υψηλός αριθμοδείκτης (μεγαλύτερος ή και ίσος της μονάδας) παρέχει ένδειξη ότι, αν δεν υπάρξουν υπερβολικές ζημιές από τη ρευστοποίηση των κυκλοφοριακών στοιχείων, οι μακροπρόθεσμες υποχρεώσεις θα μπορούν να εξοφληθούν από τα κεφάλαια κίνησης.

Κυκλοφορούν Ενεργητικό προς Συνολικές Υποχρεώσεις

$$= \frac{\text{Κυκλοφορούν Ενεργητικό}}{\text{Συνολικές Υποχρεώσεις}} (\times) 100$$

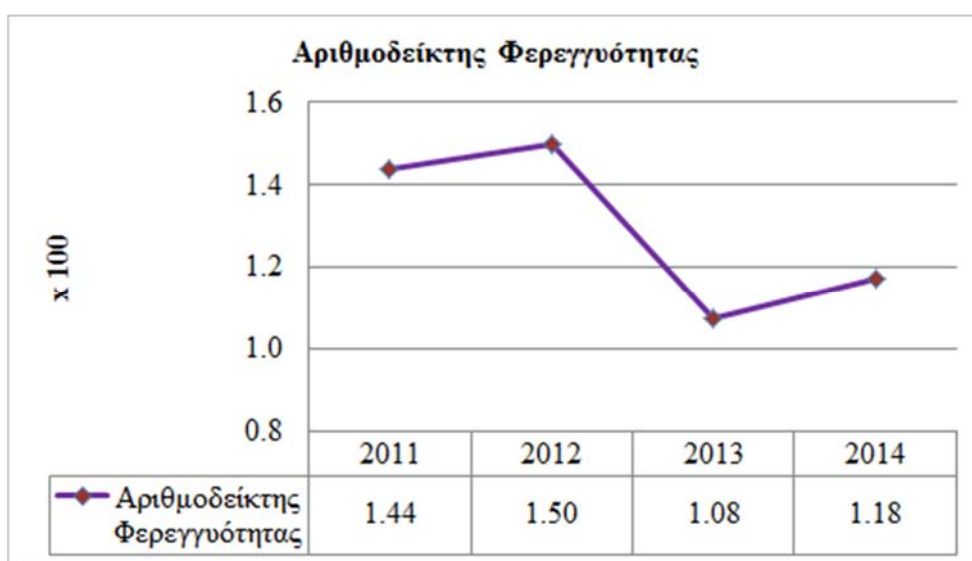

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της επεξεργασίας για τον υπό εξέταση αγροτικό συνεταιρισμό παρατηρούμε ότι ο αριθμοδείκτης κυκλοφοριακού ενεργητικού προς τις συνολικές υποχρεώσεις βαίνει μειούμενος από το 2011 μέχρι το 2014 με μία πολύ μικρή αύξηση το 2014. Αυτό σημαίνει ότι οι μακροπρόθεσμες υποχρεώσεις του αγροτικού συνεταιρισμού δε θα μπορούν να εξοφληθούν από τα κεφάλαια κίνησης

5.6.3. Αριθμοδείκτης Φερεγγυότητας ή Ολικής Ικανότητας Δανεισμού

Ο αριθμοδείκτης φερεγγυότητας μας δείχνει το μέρος του χρησιμοποιούμενου ενεργητικού που προέρχεται από δανεισμό και είναι αντιπροσωπευτικός δείκτης για τη διάρθρωση του κεφαλαίου της επιχείρησης.

$$\text{Αριθμοδείκτης φερεγγυότητας} = \frac{\text{Σύνολο Υποχρεώσεων}}{\text{Σύνολο Ενεργητικού}} (\times) 100$$

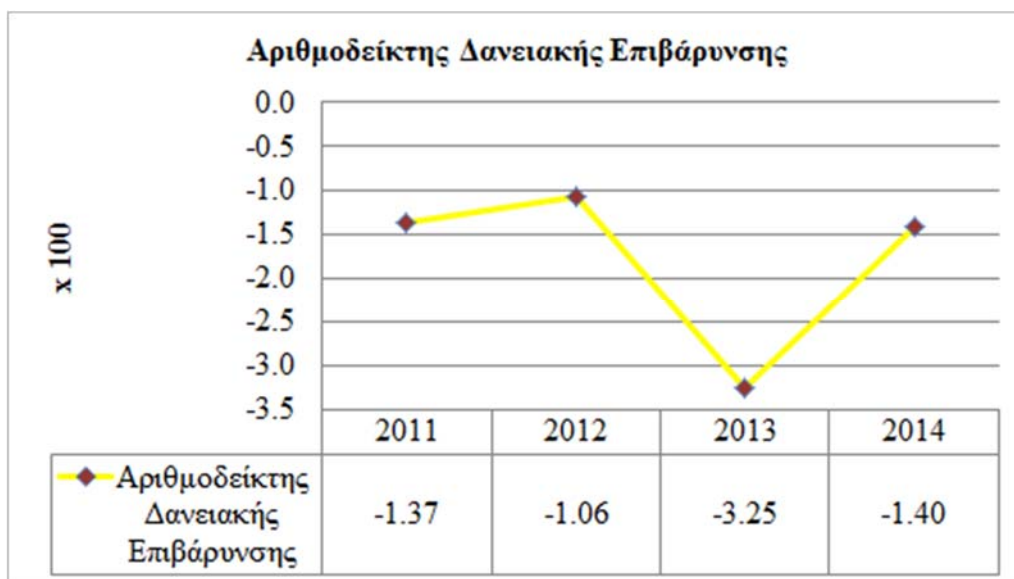
Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της επεξεργασίας για τον υπό μελέτη αγροτικό συνεταιρισμό φαίνεται ο δείκτης είναι μεγαλύτερος της μονάδας γεγονός που σημαίνει οι υποχρεώσεις της επιχείρησης δεν θα εξοφληθούν έστω και αν ρευστοποιηθούν όλα τα περιουσιακά στοιχεία της επιχείρησης (Νιάρχος, 2004). Εάν και ο δείκτης βαίνει μειούμενος με μία μικρή αύξηση μεταξύ των ετών 2013 και 2014, δεν πάει να είναι μεγαλύτερος της μονάδας.

5.6.4. Αριθμοδείκτης Δανειακής Επιβάρυνσης

Ο αριθμοδείκτης δανειακής επιβάρυνσης είναι χρήσιμος για την αξιολόγηση της ικανότητας της επιχείρησης προκειμένου να ικανοποιήσει τις υποχρεώσεις της που απορρέουν τόσο από το βραχυπρόθεσμο, όσο και από το μακροπρόθεσμο δανεισμό. Υπολογίζει το ποσοστό του ύψους των συνολικών ξένων κεφαλαίων, που έχουν χορηγήσει οι πιστωτές στην επιχείρηση. Οι υψηλές τιμές του δείκτη συνιστούν την ένδειξη αύξησης του κινδύνου για τους πιστωτές, λόγω της πιθανότητας η επιχείρηση να καταστεί αφερέγγυα, προτού ικανοποιηθούν οι απαιτήσεις όλων των πιστωτών έναντι της επιχείρησης (Λαζαρίδης και Παπαδόπουλος, 2005).

Αντίθετα, όσο μικρότερος είναι ο δείκτης, τόσο μεγαλύτερο το περιθώριο ασφάλειας έναντι των ζημιών των πιστωτών στην περίπτωση ρευστοποίησης της επιχείρησης. Επίσης, οι μικρότεροι δείκτες προτιμούνται, καθώς άμεση συνέπεια του δανεισμού είναι η καταβολή τόκων από μέρους της επιχείρησης, γεγονός που επηρεάζει τόσο τη ρευστότητα όσο και την κερδοφορία της επιχείρησης.

$$\text{Αριθμοδείκτης δανειακής επιβάρυνσης} = \frac{\text{Ξένα Κεφάλαια}}{\text{Ίδια Κεφάλαια}} (\times) 100$$

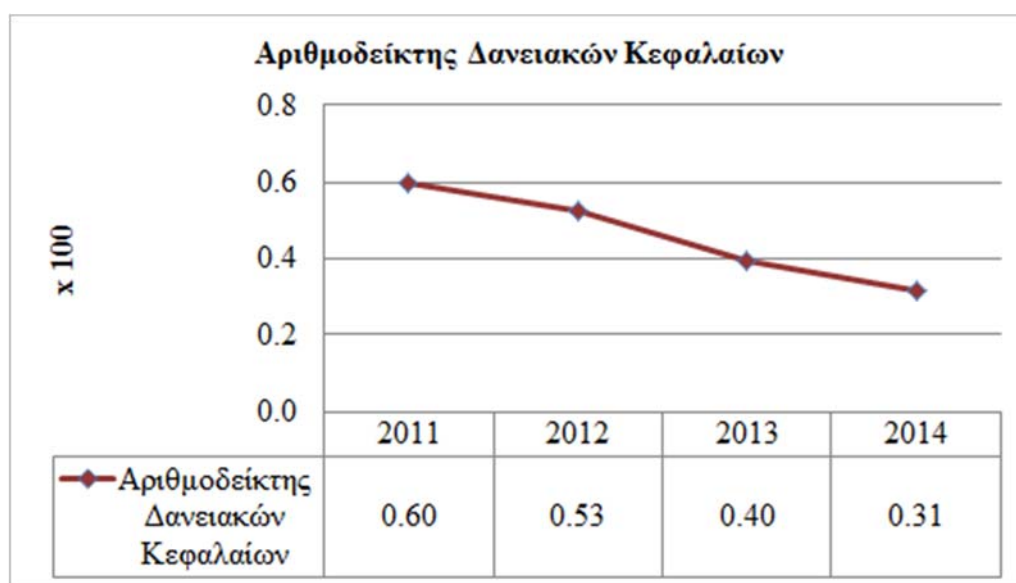

Στη δική μας περίπτωση και δεδομένου ότι τα ίδια κεφάλαια έχουν αρνητικό πρόσημο ο αριθμοδείκτης δεν θεωρείται και τόσο χρήσιμος.

5.6.5. Αριθμοδείκτης Δανειακών Κεφαλαίων

Ο Αριθμοδείκτης Δανειακών Κεφαλαίων δείχνει, το ποσοστό των περιουσιακών στοιχείων που έχει χρηματοδοτηθεί από τους βραχυπρόθεσμους και μακροπρόθεσμους πιστωτές της επιχείρησης (Νιάρχος, 2004).

$$\text{Αριθμοδείκτης δανειακών κεφαλαίων} = \frac{\text{Ξένα Κεφάλαια}}{\text{Συνολικά Κεφάλαια}} (\times) 100$$

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της επεξεργασίας για τον υπό μελέτη αγροτικό συνεταιρισμό φαίνεται ο δείκτης να μειώνεται από το 2011 έως το 2014 γεγονός που σημαίνει ότι η επιχείρηση βγαίνει προς μία καλύτερη κατάσταση δεδομένου ότι οι υψηλότερες τιμές του δείκτη δείχνουν ότι υπάρχει μεγαλύτερη πιθανότητα οικονομικής δυσκολίας για την εξόφληση των υποχρεώσεών τους ενώ αντίθετα οι χαμηλότερες τιμές αποτελούν ένδειξη μιας καλύτερης κατάστασης.

5.7. Αριθμοδείκτες Ρευστότητας (Liquidity ratios)

Ρευστότητα μιας επιχείρησης είναι η ικανότητά της να ανταποκρίνεται θετικά στις υφιστάμενες υποχρεώσεις της και ως εκ τούτου η ικανότητά της να μετατρέπει τα περιουσιακά της στοιχεία σε χρηματικά μέσα. Η οικονομική κατάσταση μιας επιχείρησης μπορεί να θεωρηθεί καλή, μόνο εφόσον έχει επαρκή ρευστότητα (Αδαμίδης, 1998 και Νιάρχος, 2004).

Η ανεπαρκής ύπαρξη ρευστότητας μιας επιχείρησης μπορεί να συνεπάγεται και μειωμένη ικανότητα δημιουργίας ή αύξησης των κερδών της. Γενικότερα, η μειωμένη ρευστότητα συνιστά σημαντικό πρόβλημα στη λήψη αποφάσεων και μειώνει τον ορίζοντα δράσης της επιχείρησης (Αδαμίδης, 1998).

5.7.1 Αριθμοδείκτης Γενικής Ρευστότητας

Ο αριθμοδείκτης γενικής ρευστότητας αποτελεί στοιχείο φερεγγυότητας για τους βραχυπρόθεσμους πιστωτές (Μπέης, 2000). Δείχνει το μέτρο ρευστότητας μιας επιχείρησης και το περιθώριο ασφάλειας που διατηρεί η διοίκησή της προκειμένου να αντιμετωπίζει οποιαδήποτε ανεπιθύμητη εξέλιξη στη ροή των κεφαλαίων κίνησης.

Γενικά, όσο μεγαλύτερος είναι ο δείκτης γενικής ρευστότητας, τόσο καλύτερη είναι η θέση της επιχείρησης και τόσο μεγαλύτερο το περιθώριο ασφάλειας των βραχυπρόθεσμων πιστωτών.

Ένας δείκτης γύρω στο 2 θεωρείται ικανοποιητικός (Νιάρχος, 2004 και Λαζαρίδης και Παπαδόπουλος, 2005), ενώ όταν είναι μικρότερος της μονάδας η βραχυπρόθεσμη φερεγγυότητα της επιχείρησης δε θεωρείται ικανοποιητική (Αδαμίδης, 1998).

Αριθμοδείκτης γενικής ρευστότητας

$$= \frac{\text{Κυκλοφορούν Ενεργητικό}}{\text{Βραχυπρόθεσμες Υποχρεώσεις}} (\times) 100$$

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της επεξεργασίας για τον υπό μελέτη αγροτικό συνεταιρισμό φαίνεται ο δείκτης εκτός του γεγονότος ότι είναι <1, ο δείκτης γενικής

ρευστότητας βαίνει και μειούμενος από το 2011 έως το 2014. Αυτό σημαίνει ότι ο συνεταιρισμός πιθανόν να μην μπορεί να καλύψει τις βραχυχρόνιες υποχρεώσεις του στα αναμενόμενα χρονικά όρια και ενδέχεται να αναγκαστεί να μειώσει τις τιμές των προϊόντων του για να μπορέσει να πληρώσει έγκαιρα τις υποχρεώσεις του.

5.7.2. Αριθμοδείκτης Ειδικής Ρευστότητας

Ο αριθμοδείκτης ειδικής ρευστότητας συνιστά την ικανότητα μίας επιχείρησης να ανταποκρίνεται άμεσα στις βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις της με τα μετρητά του ταμείου της και τους λογαριασμούς καταθέσεων όψεως των τραπεζών. Συνιστά την ικανότητα μιας επιχείρησης να εξοφλεί τις υφιστάμενες υποχρεώσεις της και μια ιδανική τιμή του αριθμοδείκτη ειδικής ρευστότητας είναι κοντά στη μονάδα (Αδαμίδης, 1998). Ο αριθμοδείκτης ειδικής ρευστότητας είναι πιο αυστηρός από τον αριθμοδείκτη γενικής ρευστότητας, δεδομένου ότι έχουν αποκλειστεί τα αποθέματα κατά τον υπολογισμό του (Κάντζος, 2002). Η μεγάλη απόκλιση μεταξύ των δύο δεικτών συνεπάγεται μεγάλα αποθέματα και μειωμένη ικανότητα αντιμετώπισης των ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων (Μπέης, 2000).

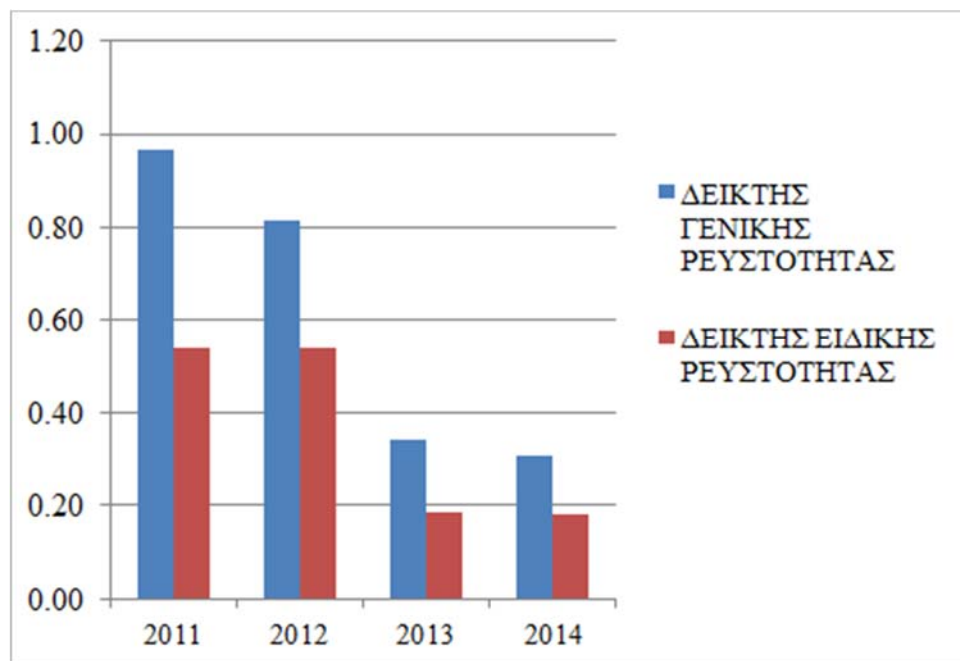
Αριθμοδείκτης ειδικής ρευστότητας

$$= \frac{\text{Κυκλοφορούν Ενεργητικό} - \text{Αποθέματα}}{\text{Βραχυπρόθεσμες Υποχρεώσεις}}$$

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της επεξεργασίας για τον υπό μελέτη αγροτικό συνεταιρισμό φαίνεται ο δείκτης είναι και πάλι κάτω της μονάδας. Το γεγονός αυτό δείχνει ότι, θεωρητικά, τα άμεσα ρευστοποιήσιμα στοιχεία είναι ανεπαρκή για να καλύψουν τις τρέχουσες υποχρεώσεις του. Αυτό σημαίνει ότι εξαρτάται από τις

μελλοντικές πωλήσεις των προϊόντων του για να εξασφαλίσουν επαρκή ρευστότητα και εφόσον αυτές μειωθούν θα είναι άμεση η ανάγκη να καταφύγουν σε δανεισμό. Επίσης η απόκλιση του δείκτη ειδικής ρευστότητας από το δείκτη ειδικής ρευστότητας μας επιτρέπει να ισχυριστούμε ότι ο αγροτικός συνεταιρισμός έχει μεγάλα ποσά αποθεμάτων.

5.8. Αριθμοδείκτες Δραστηριότητας (ή Κυκλοφοριακής Ταχύτητας) (Activity Ratios)

Οι αριθμοδείκτες δραστηριότητας χρησιμοποιούνται για τη μέτρηση της παραγωγικότητας και του βαθμού χρησιμοποίησης των περιουσιακών στοιχείων μιας επιχείρησης (Νιάρχος, 2004). Οι Αριθμοδείκτες Δραστηριότητας υπολογίζουν το βαθμό αποτελεσματικής χρησιμοποίησης των περιουσιακών στοιχείων της επιχείρησης (Λαζαρίδης και Παπαδόπουλος, 2005). Εναλλακτικά, μετρούν την ταχύτητα με την οποία τα περιουσιακά στοιχεία της επιχείρησης μπορούν να μετατραπούν σε μετρητά ή πωλήσεις.

5.8.1. Αριθμοδείκτης Ταχύτητας Είσπραξης Απαιτήσεων

Ο αριθμοδείκτης ταχύτητας είσπραξης απαιτήσεων υπολογίζει πόσες φορές κατά μέσο όρο εισπράττονται οι απαιτήσεις μιας επιχείρησης κατά τη διάρκεια της λογιστικής χρήσης (Νιάρχος, 2004). Μεγάλη ταχύτητα είσπραξης απαιτήσεων σημαίνει μείωση του ρίσκου ζημιών από επισφαλείς πελάτες. (Μπέης, 2000).

Όσο μεγαλύτερος είναι ο αριθμοδείκτης, τόσο μικρότερος είναι ο χρόνος παραμονής των σχετικών κεφαλαίων εκτός επιχείρησης.

$$\text{Αριθμοδείκτης ταχύτητας είσπραξης απαιτήσεων} = \frac{\text{Πωλήσεις}}{\text{Απαιτήσεις}}$$

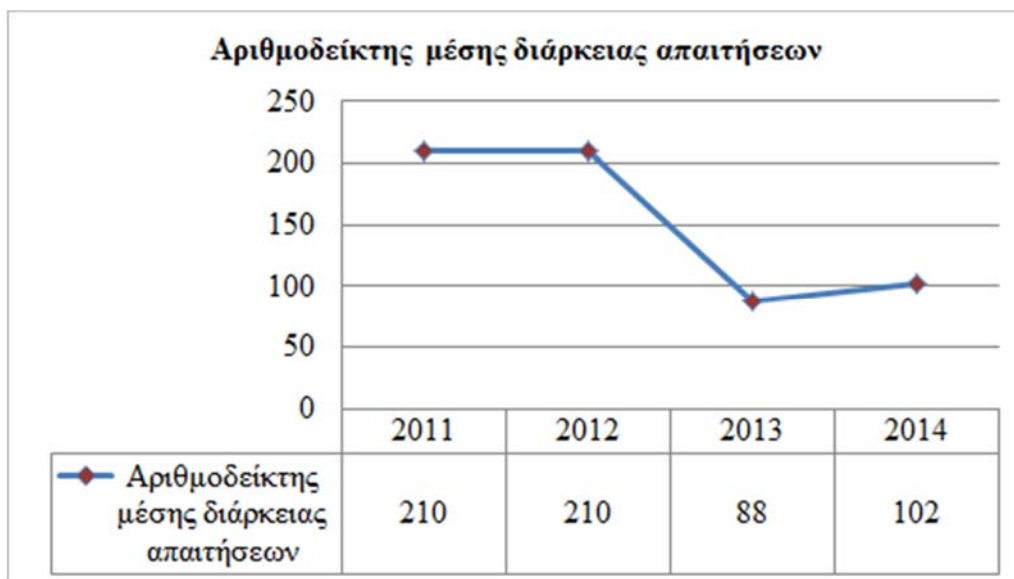

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της επεξεργασίας για τον υπό μελέτη αγροτικό συνεταιρισμό φαίνεται ο δείκτης να αυξάνεται από το 2011 έως το 2014 γεγονός που δείχνει ότι ο χρόνος παραμονής των κεφαλαίων εκτός του συνεταιρισμού μειώνεται είναι γενικά μικρότερος και ως εκ τούτου τα σχετικά κεφάλαια να μπορούν να επενδυθούν κάπου αλλού με κάποια επιπλέον απόδοση. Επίσης, σημαίνει μείωση του ρίσκου ζημιών από επισφαλείς πελάτες, οι οποίοι προσπαθούν να κερδίζουν χρόνο στις πληρωμές, δηλαδή καλύτερη θέση από πλευράς χορηγούμενων πιστώσεων.

5.8.2. Αριθμοδείκτης Μέσης Διάρκειας Απαιτήσεων

Ο αριθμοδείκτης μέσης διάρκειας απαιτήσεων υπολογίζει το χρονικό διάστημα της αναμονής για την είσπραξη των απαιτήσεων σε ημέρες (Μπέης, 2000). Μας δείχνει δηλαδή πόσες μέρες η επιχείρηση περιμένει να εισπράξει τις απαιτήσεις της, από τη στιγμή που πραγματοποιήθηκε η πιστωτική πώληση μέχρι τη στιγμή που θα μετατραπεί σε μετρητά (Νιάρχος, 2004). Επιπλέον υπολογίζει την αποτελεσματικότητα της διοίκησης και εκφράζει την πιστωτική πολιτική των συνεταιρισμών.

$$\text{Αριθμοδείκτης μέσης διάρκειας απαιτήσεων} = \frac{\text{Απαιτήσεις}}{\text{Πωλήσεις}} \times 365$$

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της επεξεργασίας για τον υπό μελέτη αγροτικό συνεταιρισμό φαίνεται ο δείκτης διαχρονικά από το 2011 έως το 2014 βαίνει μειούμενους επομένως το χρονικό διάστημα από τη στιγμή που πραγματοποιήθηκε η πιστωτική πώληση μέχρι την είσπραξη των απαιτήσεών της, μειώνεται.

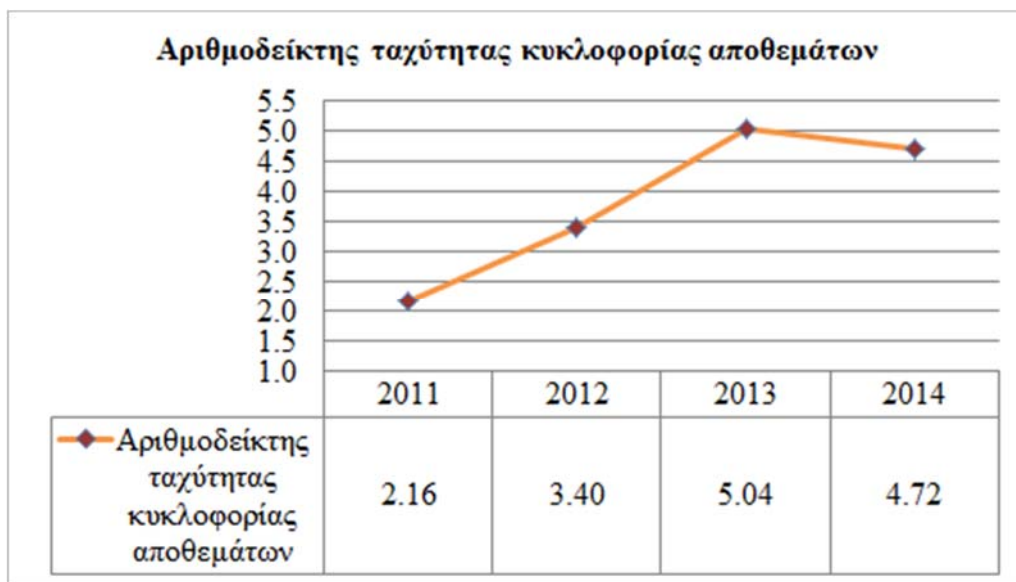
5.8.3 Αριθμοδείκτης Ταχύτητας Κυκλοφορίας Αποθεμάτων

Ο αριθμοδείκτης ταχύτητας κυκλοφορίας αποθεμάτων υπολογίζει την ικανότητα μιας επιχείρησης να πουλάει γρήγορα τα αποθέματά της, δηλαδή δίνει την ταχύτητα κυκλοφορίας των αποθεμάτων για μία διαχειριστική περίοδο, δηλαδή πόσες φορές ανανεώθηκαν τα αποθέματα μιας επιχείρησης, σε σχέση με τις πωλήσεις της μέσα στη χρήση (Νιάρχος, 2004).

Όσο μικρότερες τιμές λαμβάνει ο δείκτης αυτό δείχνει πιο βραδείς ρυθμούς πωλήσεων ή μεγάλο όγκο αποθεμάτων στην επιχείρηση. Ο μεγάλος όγκος αποθεμάτων συνεπάγεται με τη σειρά του υψηλό κόστος διατήρησης τους (Αδαμίδης, 1999).

$$\text{Αριθμοδείκτης ταχύτητας κυκλοφορίας αποθεμάτων} = \frac{\text{Πωλήσεις}}{\text{Αποθέματα}}$$

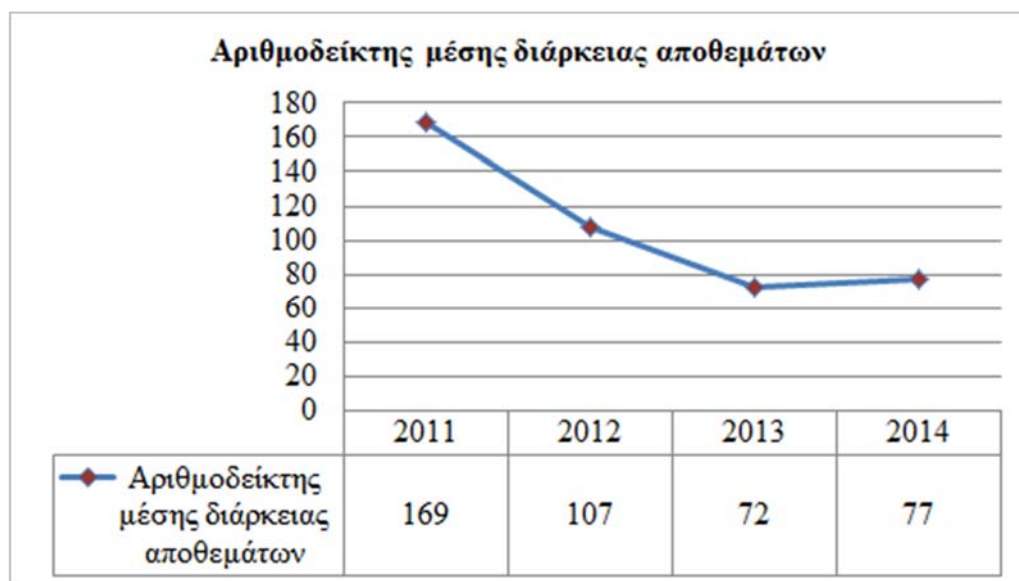

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της επεξεργασίας για τον υπό μελέτη αγροτικό συνεταιρισμό φαίνεται διαχρονικά ο δείκτης από το 2011 έως το 2014 αυξάνεται με μία μικρή μείωση μεταξύ του 2013 και 2014. Αυτό σημαίνει ότι τα αποθέματα ανακυκλώνονται περισσότερες φορές μέσα στη λογιστική χρήση των τελευταίων ετών.

5.8.4. Αριθμοδείκτης Μέσης Διάρκειας Αποθεμάτων

Για τον αριθμοδείκτη μέσης διάρκειας αποθεμάτων ισχύουν ακριβώς τα αντίστροφα από τον αριθμοδείκτη ταχύτητα κυκλοφορία αποθεμάτων. Δίνει τον αριθμό ημερών που παραμένουν τα αποθέματα στο συνεταιρισμό μέχρι να πωληθούν.

$$\text{Αριθμοδείκτης μέσης διάρκειας Αποθεμάτων} = \frac{\text{Αποθέματα}}{\text{Πωλήσεις}} \times 365$$

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της επεξεργασίας για τον υπό μελέτη αγροτικό συνεταιρισμό φαίνεται διαχρονικά ο δείκτης από το 2011 έως το 2014 μειώνεται με μια μικρή αύξηση μεταξύ του 2013 και 2014. Όπως συμπεράναμε τα αποθέματα ανακυκλώνονται περισσότερο συχνά τα τελευταία χρόνια έναντι του 2011 και 2012. Έτσι, το κόστος διατήρησης αποθεμάτων είναι χαμηλότερο.

5.8.5. Αριθμοδείκτης Ταχύτητας Κυκλοφορίας Παγίων

Ο αριθμοδείκτης ταχύτητας κυκλοφορίας παγίων δείχνει τη σχέση πωλήσεων και παγίου ενεργητικού και ως εκ τούτου την αποτελεσματικότητα της επιχείρησης να χρησιμοποιεί μικρή ή μεγάλη αξία παγίων και να επιτυγχάνει ορισμένο όγκο πωλήσεων (Αδαμίδης, 1998). Όσο μεγαλύτερος είναι ο αριθμοδείκτης αυτός, τόσο πιο εντατική είναι η χρησιμοποίηση των παγίων περιουσιακών στοιχείων της επιχείρησης σε σχέση με τις πωλήσεις (Νιάρχος, 2004).

$$\text{Αριθμοδείκτης ταχύτητας κυκλοφορίας παγίων} = \frac{\text{Πωλήσεις}}{\text{Πάγιο Ενεργητικό}}$$

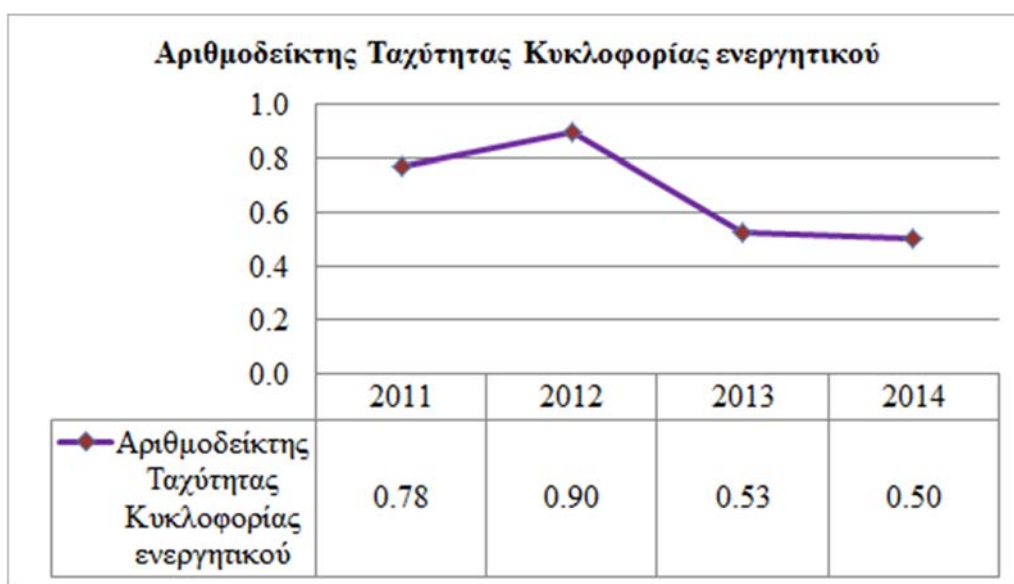

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της επεξεργασίας για τον υπό μελέτη αγροτικό συνεταιρισμό φαίνεται διαχρονικά ο δείκτης από το 2011 έως το 2014 μειώνεται με μια μικρή αύξηση το 2012. Η διαχρονική μείωση του δείκτη δείχνει μείωση του βαθμού χρησιμοποίησης των παγίων, η οποία πιθανώς να οφείλεται σε υπερεπένδυση σε πάγια.

5.8.6. Αριθμοδείκτης Ταχύτητας Κυκλοφορίας Ενεργητικού

Ο αριθμοδείκτης ταχύτητας κυκλοφορίας συνολικού ενεργητικού φανερώνει τη σχέση μεταξύ των πωλήσεων και του συνολικού ενεργητικού και ως εκ τούτου το βαθμό αποτελεσματικής χρησιμοποίησης του συνόλου των περιουσιακών στοιχείων κατά τη διάρκεια της διαχειριστικής χρήσης. Βρίσκει δηλαδή εάν υπάρχει ή όχι υπερεπένδυση κεφαλαίων σε μια επιχείρηση σε σχέση με το ύψος των πωλήσεων που πραγματοποιεί (Αδαμίδης, 1998).

$$\text{Αριθμοδείκτης ταχύτητας κυκλοφορίας ενεργητικού} = \frac{\text{Πωλήσεις}}{\text{Συνολικό Ενεργητικό}}$$

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της επεξεργασίας για τον υπό μελέτη αγροτικό συνεταιρισμό φαίνεται διαχρονικά ο δείκτης από το 2011 έως το 2014 μειώνεται με μια μικρή αύξηση το 2012.

Οι τιμές του δείκτη για τον υπό εξέταση αγροτικό συνεταιρισμό είναι περισσότερο κοντά στην τιμή που δίνει ο Ελληνικός Οικονομικός Οδηγός της ICAP (2008) για τη γεωργία που είναι ίσος με 0,57. Παράλληλα, παρατηρείται διαχρονικά μείωση του δείκτη, γεγονός που αποτελεί ένδειξη μιας ολοένα μικρότερης χρησιμοποίησης του ενεργητικού σε σχέση με τις πωλήσεις, κάτι που ουσιαστικά σημαίνει υπερεπένδυση κεφαλαίων στα στοιχεία του ενεργητικού.

Κεφάλαιο 6

Σκοπός και μεθοδολογία της έρευνας

6.1 Σκοπός της έρευνας

Επειδή κανένας τύπος οργάνωσης δεν είναι ούτε κακός ούτε κακός πάρα μόνο οι άνθρωποι που συμμετέχουν στην οργάνωση είναι αυτοί που αποφασίζουν για την συμβολή της στη ζωή όλων όσων συναλλάσσονται μαζί της (Parnell, 2000) . Έτσι ζητάμε από τους ίδιους τους ανθρώπους- μέλη μιας οργάνωσης να μας πουν την γνώμη τους πάνω σε 21 ερωτήσεις.

Σκοπός της πρωτογενούς έρευνας είναι η διερεύνηση των σχέσεων των μελών και της διοίκησης καθώς και των μελών μεταξύ τους, στον υπό μελέτη συνεταιρισμό. Επιπλέον γίνεται διερεύνηση της πορείας, λειτουργίας και των υφιστάμενων προβλημάτων στον υπό μελέτη συνεταιρισμό.

6.2 Μεθοδολογία της έρευνας

Για τη διεξαγωγή της έρευνας συντάχθηκε ερωτηματολόγιο με τρεις ενότητες ερωτήσεων.

Η πρώτη ενότητα περιλαμβάνει 6 ερωτήσεις, οι οποίες αφορούν στα δημογραφικά χαρακτηριστικά του υπό έρευνα πληθυσμού (μέλη συνεταιρισμού). Συγκεκριμένα, περιλαμβάνει πληροφορίες για το φύλο, την οικογενειακή κατάσταση, την ηλικία, την ύπαρξη και τον αριθμό των παιδιών στην οικογένεια, το μορφωτικό επίπεδο και το ετήσιο εισόδημα.

Η δεύτερη ενότητα περιλαμβάνει 5 ερωτήσεις που αφορούν στα εκπαιδευτικά προγράμματα σχετικά με τις δραστηριότητες του συνεταιρισμού. Συγκεκριμένα ρωτώνται εάν έχουν παρακολουθήσει ή όχι κάποιο εκπαιδευτικό πρόγραμμα σχετικό

με τις δραστηριότητες του συνεταιρισμού και σε ποιες θεματικές ενότητες, καθώς επίσης και αυτοί που δεν παρακολούθησαν το λόγο ή τους λόγους. Επιπλέον ρωτήθηκαν εάν πιστεύουν ότι τα μέλη του συνεταιρισμού χρήζουν περαιτέρω εκπαίδευσης και σε ποιες θεματικές ενότητες.

Τέλος η τρίτη ενότητα περιλαμβάνει 13 ερωτήσεις σχετικά με τις παροχές του συνεταιρισμού και το βαθμό ικανοποίησης των μελών του. Συγκεκριμένα διερευνάται ο βαθμός ικανοποίησης των μελών του συνεταιρισμού από το εισόδημα της παραγωγής τους, τη συμμετοχή τους στο συνεταιρισμό καθώς και τις παροχές και τις υπηρεσίες του συνεταιρισμού σε σχέση με την μερίδα που πληρώνουν. Επιπλέον διερευνώνται τα οφέλη και τα μειονεκτήματα από τη συμμετοχή τους στο συνεταιρισμό και η άποψή τους εάν η ύπαρξη του συνεταιρισμού είναι απαραίτητη, για το εάν ο συνεταιρισμός βοήθησε στην αύξηση του εισοδήματός τους και στην τοπική ανάπτυξη. Τέλος γίνεται αναφορά σχετικά με την προοπτική εξέλιξης του συνεταιρισμού και τις δυνατότητες βελτίωσής του

6.3. Χρόνος διεξαγωγής έρευνας και αριθμός δειγματος

Η συλλογή των στοιχείων της έρευνας πραγματοποιήθηκε εντός χρονικού διαστήματος ενός μήνα (1/3-1/04/2017). Ο υπό διερεύνηση πληθυσμός ήταν στο σύνολό του μέλη του υπό μελέτη αγροτικού συνεταιρισμού. Το μέγεθος του υπό εξέταση πληθυσμού (N) ανήλθε στα 40 μέλη.

6.4. Ανάλυση δεδομένων

Η επεξεργασία και ανάλυση του περιεχομένου των ερωτηματολογίων πραγματοποιήθηκε με τη χρήση του υπολογιστικού προγράμματος στατιστικής ανάλυσης SPSS (Statistical Package for the Social Sciences, Version 20.0). Η στατιστική επεξεργασία των στοιχείων περιλάμβανε τον υπολογισμό των παραμέτρων της περιγραφικής στατιστικής για την ανάλυση μίας μεταβλητής. Ανάλογα με το είδος των δεδομένων (ονομαστικού τύπου, διατακτικού και κλίμακας ερωτήσεων) υπολογίστηκαν η κατανομή συχνοτήτων των απαντήσεων και η ποσοστιαία κατανομή ανά μεταβλητή, ενώ για δεδομένα αναλογίας οι στατιστικές παράμετροι θέσης (μέση τιμή) και διασποράς (τυπική απόκλιση). Σε δεύτερο επίπεδο υπήρξε στατιστική ανάλυση μεταβλητών, δηλαδή συσχέτιση ποιοτικών μεταβλητών

από τα δημογραφικά στοιχεία του πληθυσμού με τις ερωτήσεις που αφορούν στις άλλες δύο ενότητες. Χρησιμοποιήθηκαν οι στατιστικοί έλεγχοι που αναφέρονται σε δειγματοληψίες (π.χ. χ^2 έλεγχος ανεξαρτησίας) καθώς και η συσχέτιση μεταβλητών.

Κεφάλαιο 7

Αποτελέσματα έρευνας

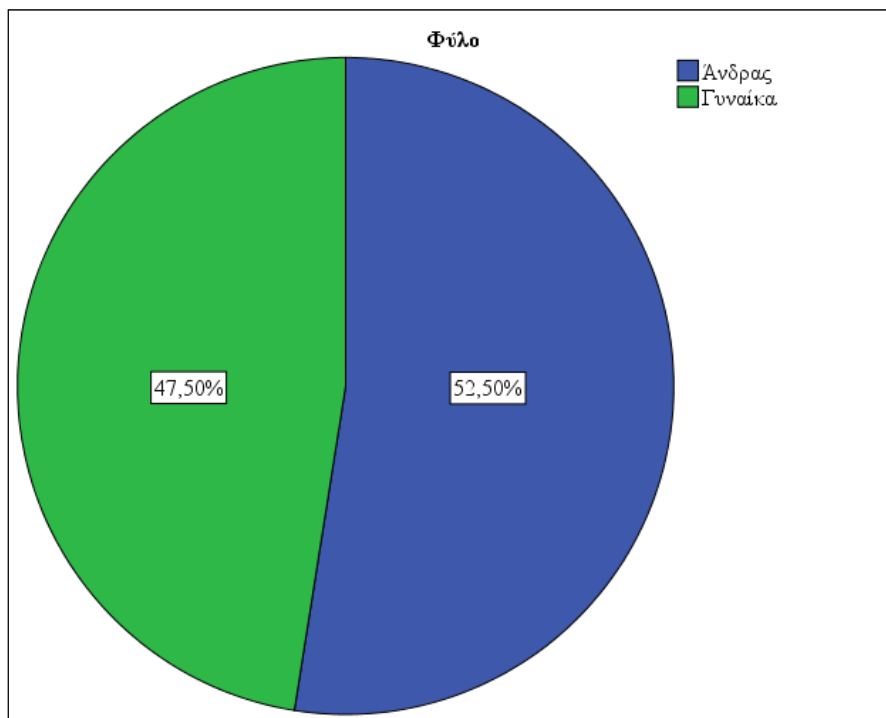
7.1. Δημογραφικά Χαρακτηριστικά

Φύλο

Όσον αφορά στην κατανομή του φύλου από τα αποτελέσματα της περιγραφικής στατιστικής παρατηρούμε ότι το 52,5% (21 άτομα) του συνολικού πληθυσμού των ερωτηθέντων ήταν άνδρες ενώ το 47,5% (19 άτομα) ήταν γυναίκες (Πίνακας 7.1 και Διάγραμμα 7.1).

Πίνακας 7.1. Φύλο

	Συχνότητα	Ποσοστό	Εγκυρο Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Ανδρας	21	52,5	52,5	52,5
Valid Γυναίκα	19	47,5	47,5	100,0
Σύνολο	40	100,0	100,0	

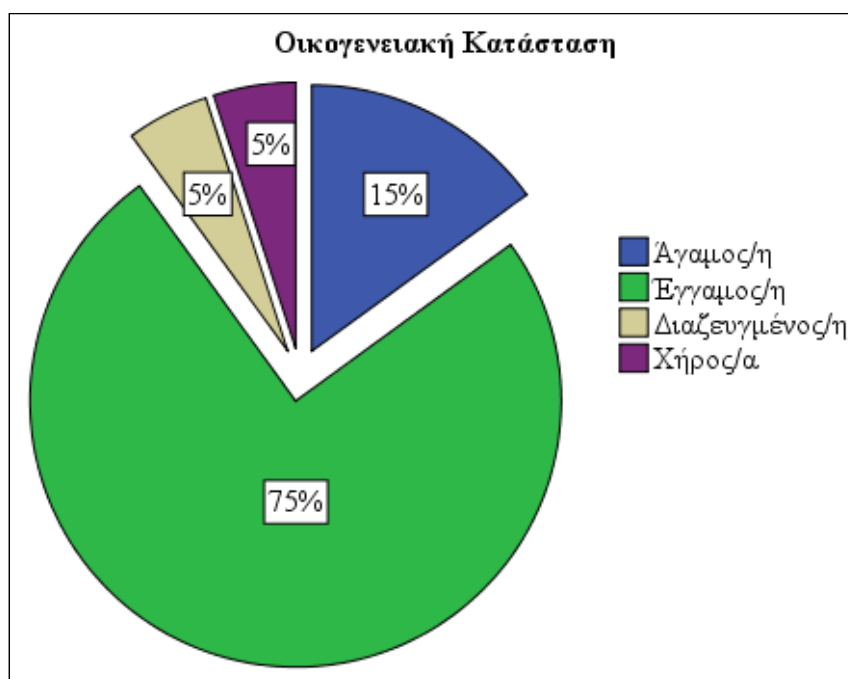
Διάγραμμα 7.1. Φύλο

Οικογενειακή Κατάσταση

Το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων είναι έγγαμοι, ήτοι το 75% ενώ το αμέσως επόμενο μεγαλύτερο ποσοστό, ήτοι 15% είναι άγαμοι. Μόλις το 5% είναι διαζευγμένοι και χήροι, αντίστοιχα (Πίνακας 7.2, Διάγραμμα 7.2).

Πίνακας 7.2 Οικογενειακή Κατάσταση

	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Άγαμος/η	6	15,0	15,0	15,0
Έγγαμος/η	30	75,0	75,0	90,0
Valid Διαζευγμένος/η	2	5,0	5,0	95,0
Χήρος/α	2	5,0	5,0	100,0
Total	40	100,0	100,0	

Διάγραμμα 7.2. Οικογενειακή Κατάσταση

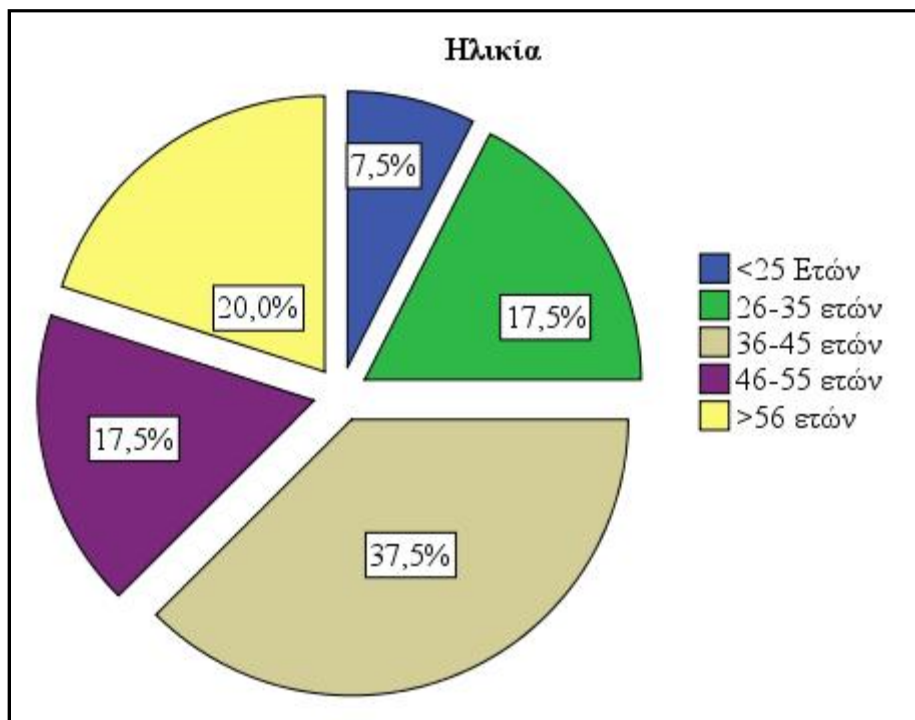
Ηλικία

Όσον αφορά στην ηλικία των ερωτηθέντων μεγαλύτερο ποσοστό αυτών περί τα 37,5% έχουν ηλικία μεταξύ 36-45 ετών, ακολούθως σε ποσοστό 20% έχουν ηλικίες πάνω από 56 ετών ενώ σε αντίστοιχο ποσοστό 17,5%, έχουν ηλικίες μεταξύ 26-35 και 46-55 ετών. Τέλος μόνο 3 άτομα έχουν ηλικία μικρότερη των 25 ετών. (Πίνακας 7.3, Διάγραμμα 7.3).

Πίνακας 7.3. Ηλικία

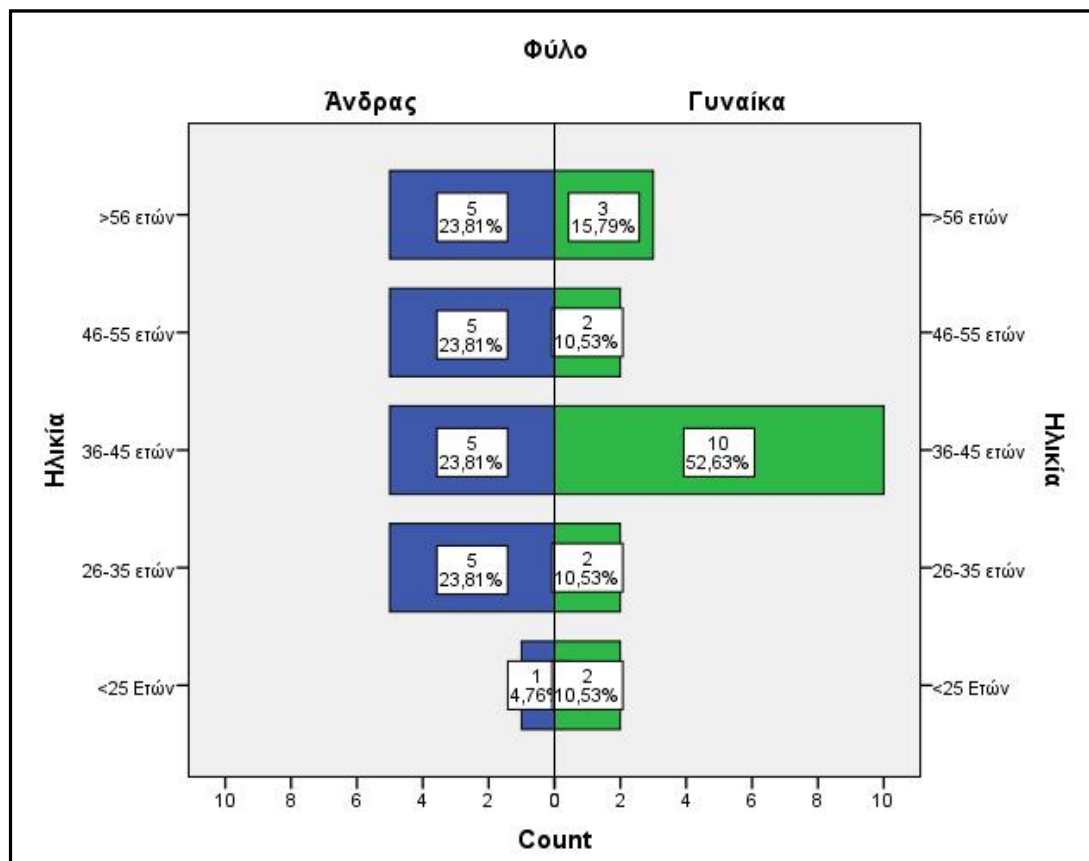

	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Valid	<25 Ετών	3	7,5	7,5
	26-35 ετών	7	17,5	25,0
	36-45 ετών	15	37,5	62,5
	46-55 ετών	7	17,5	80,0
	>56 ετών	8	20,0	100,0
	Total	40	100,0	100,0

Διάγραμμα 7.3. Ηλικία

Στο διάγραμμα 7.4, φαίνεται η ηλικιακή πυραμίδα του πληθυσμού έρευνας όπου σύμφωνα με τα αποτελέσματα της επεξεργασίας των δεδομένων, γίνεται αντιληπτή η πληθυσμιακή υπεροχή των γυναικών στην ηλικιακή ομάδα των 36-45 ενώ οι άνδρες κατανέμονται ισόποσα σε όλες τις πληθυσμιακές κατηγορίες εκτός από αυτή που είναι κάτω των 25 ετών.

Διάγραμμα 7.4. Ηλικιακή πυραμίδα του πληθυσμού έρευνας

Υπαρξη παιδιών και αριθμός

Όσον αφορά στην ύπαρξη παιδιών στην οικογένεια οι 29, ήτοι το 72,5% των ερωτηθέντων μελών έχουν παιδιά και συγκεκριμένα το 40% εξ αυτών έχει 2 παιδιά, το 15% αντίστοιχα 1 και 3 παιδιά και μόλις ένα άτομο 5 παιδιά (Πίνακας 7.4)

Πίνακας 7.4. Παιδιά

		Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Έχετε παιδιά	Όχι	11	27,5	27,5	100,0
	Ναι	29	72,5	72,5	72,5
Αριθμός παιδιών	1	6	15,0	20,7	20,7
	2	16	40,0	55,2	75,9
	3	6	15,0	20,7	96,6
	5	1	2,5	3,4	100,0

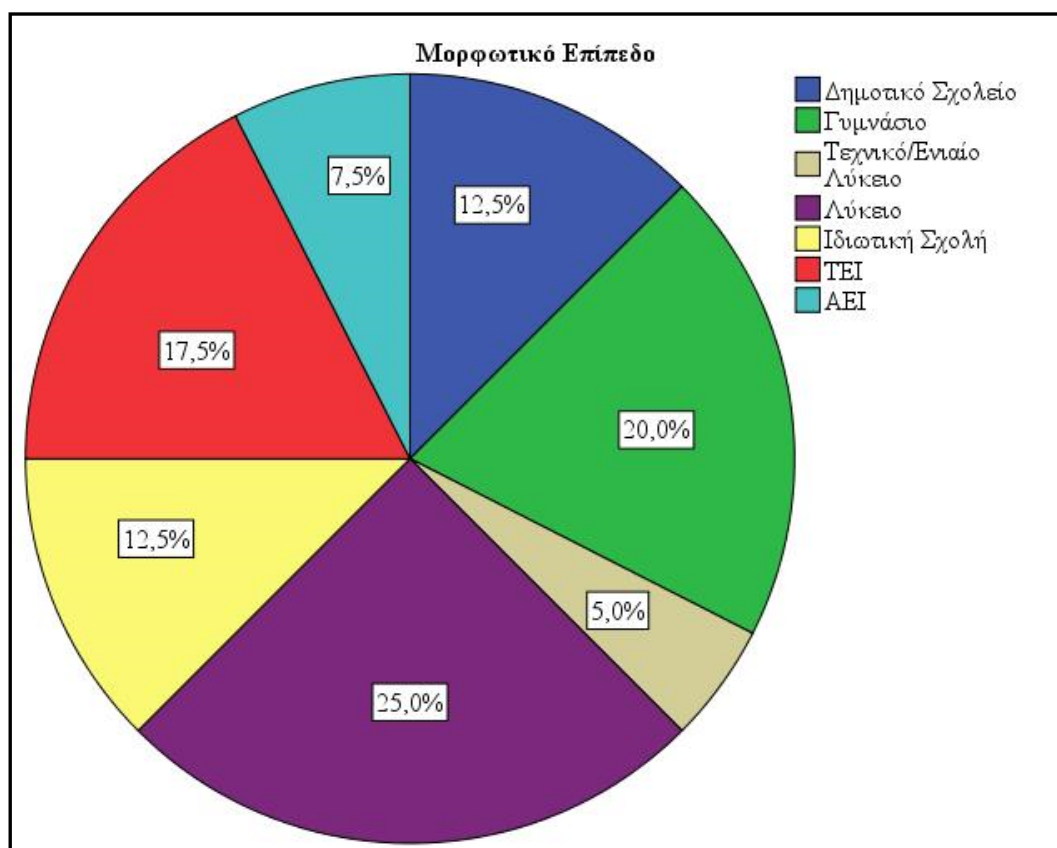
Μορφωτικό επίπεδο

Στον πίνακα 2.5. και διάγραμμα 2.6. φαίνονται τα αποτελέσματα της περιγραφικής στατιστικής επεξεργασίας του μορφωτικού επιπέδου των συμμετεχόντων. Παρατηρείται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των συμμετεχόντων είναι απόφοιτοι Λυκείου (25%), γυμνασίου (20%), ΤΕΙ (17,5%), σε αντίστοιχο ποσοστό 12,5%

απόφοιτοι δημοτικού σχολείου και ιδιωτικής σχολής ενώ μόλις το 7,5% και 5% είναι απόφοιτοι ΑΕΙ και τεχνικού/ ενιαίου λυκείου, αντίστοιχα (Πίνακας 7.5, Διάγραμμα 7.5).

Πίνακας 7.5. Μορφωτικό Επίπεδο

	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Δημοτικό Σχολείο	5	12,5	12,5	12,5
Γυμνάσιο	8	20,0	20,0	32,5
Τεχνικό/Ενιαίο Λύκειο	2	5,0	5,0	37,5
Λύκειο	10	25,0	25,0	62,5
Valid Ιδιωτική Σχολή	5	12,5	12,5	75,0
ΤΕΙ	7	17,5	17,5	92,5
ΑΕΙ	3	7,5	7,5	100,0
Total	40	100,0	100,0	

Διάγραμμα 7.5. Μορφωτικό επίπεδο

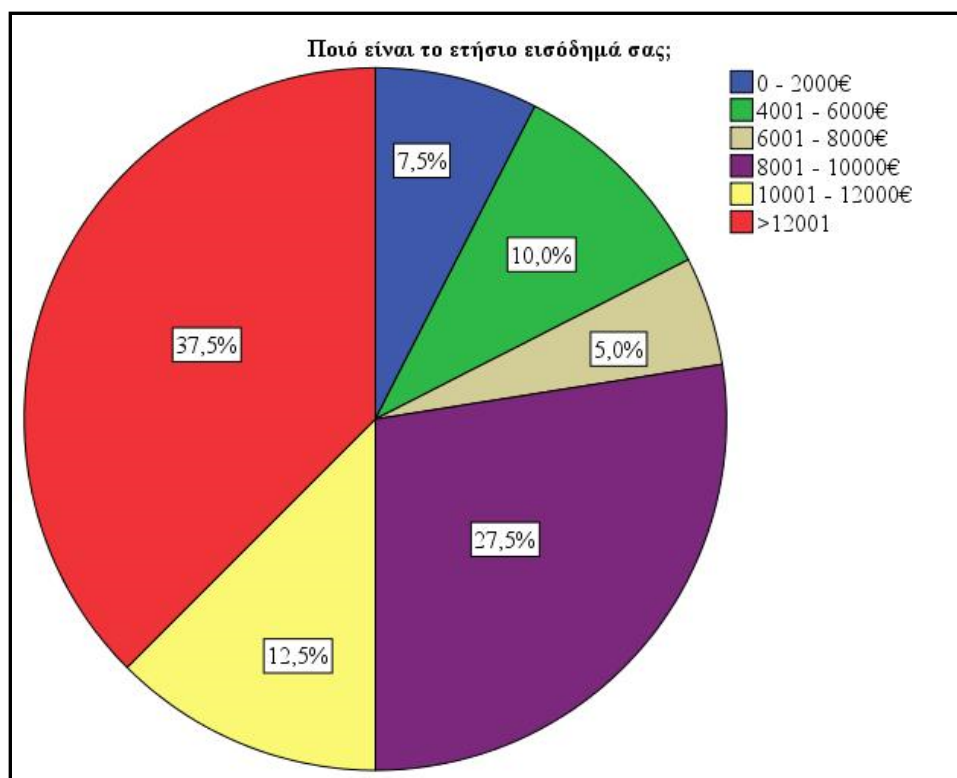
Ετήσιο Εισόδημα

Παρατηρείται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των συμμετεχόντων έχουν ετήσιο εισόδημα πάνω από 12000€, ήτοι το 37,5%, ακολούθως το 27,5% έχει ετήσιο

εισόδημα 8001-10000€, το 12,5% 10001-12000€, το 10% 4001-6000€ ενώ μόλις το 7,5% και 5% των συμμετεχόντων έχουν ετήσιο εισόδημα 0-2000€ και 6001-8000€, αντίστοιχα (Πίνακας 7.6, Διάγραμμα 7.6).

Πίνακας 7.6. Ετήσιο Εισόδημα

	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
0 - 2000€	3	7,5	7,5	7,5
4001 - 6000€	4	10,0	10,0	17,5
6001 - 8000€	2	5,0	5,0	22,5
Valid 8001 - 10000€	11	27,5	27,5	50,0
10001 - 12000€	5	12,5	12,5	62,5
>12001	15	37,5	37,5	100,0
Total	40	100,0	100,0	

Διάγραμμα 7.6. Ετήσιο Εισόδημα

7.2. Εκπαιδευτικά Προγράμματα

Από τα 40 μέλη που έλαβαν μέρος στην έρευνα μόνο οι 11 έχουν παρακολουθήσει κάποιο εκπαιδευτικό πρόγραμμα σχετικό με τις δραστηριότητες του συνεταιρισμού, ήτοι το 27,5% (Πίνακας 7.7).

Πίνακας 7.7. Παρακολούθηση εκπαιδευτικού προγράμματος

		Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Valid	Ναι	11	27,5	27,5	27,5
	Όχι	29	72,5	72,5	100,0
	Total	40	100,0	100,0	

Όσον αφορά στα άτομα που παρακολούθησαν κάποιο εκπαιδευτικό πρόγραμμα τα θέματα που παρακολούθησαν παρουσιάζονται στον πίνακα 7.8. Οι δύο πρώτες στήλες του Πίνακα 7.8 αφορούν στις απόλυτες και σχετικές συχνότητες επί των απαντήσεων (Responses) και όχι επί των συμμετεχόντων. Όπως φαίνεται συνολικά στην ερώτησή δόθηκαν 16 θετικές απαντήσεις, 1 (6,2%) για θέματα σχετικά με τα οικονομικά, 8 (50%) για θέματα σχετικά με την αγροτική παραγωγή, 3 (18,8%) για θέματα διαχείρισης εκμεταλλεύσεων, 2 (12,5%) για θέματα σχετικά με την αγροτική επιχειρηματικότητα, 1 (6,2%) για θέματα σχετικά με το μάρκετινγκ των αγροτικών προϊόντων και 1 (6,2%) για επιδοτούμενα αγροτικά προγράμματα. Στην τρίτη στήλη φαίνονται οι σχετικές συχνότητες επί των συμμετεχόντων (Cases). Όπως είδαμε κάθε άτομο μπορούσε να δώσει περισσότερες από μία θετικές απαντήσεις και αυτός είναι ο λόγος που οι σχετικές συχνότητες αθροίζουν 145,5% και όχι 100%. Αυτό σημαίνει ότι κατά μέσο όρο το κάθε άτομο πρόσφερε 1,45 θετικές απαντήσεις.

Επομένως σύμφωνα με τη τρίτη στήλη του Πίνακα 7.8 το 72,7% των συμμετεχόντων που παρακολούθησαν εκπαιδευτικά προγράμματα ανέφεραν μεταξύ των απαντήσεων ότι παρακολούθησαν προγράμματα σχετικά με την αγροτική παραγωγή, το 27,3% θέματα σχετικά με διαχείριση εκμεταλλεύσεων και το 18,2% θέματα σχετικά με την αγροτική επιχειρηματικότητα.

Πίνακας 7.8. Θεματικές ενότητες εκπαιδευτικών προγραμμάτων

		Responses		Percent of Cases
		N	Percent	
Εάν Ναι, ποια ήταν η θεματική ενότητα	Θέματα σχετικά με τα οικονομικά	1	6,2%	9,1%
	Θέματα σχετικά με την αγροτική παραγωγή	8	50,0%	72,7%
	θέματα διαχείρισης εκμεταλλεύσεων	3	18,8%	27,3%
	Θέματα σχετικά με την αγροτική επιχειρηματικότητα	2	12,5%	18,2%
	Θέματα σχετικά με το μάρκετινγκ των αγροτικών προϊόντων	1	6,2%	9,1%
	Επιδοτούμενα αγροτικά προγράμματα	1	6,2%	9,1%
Total		16	100,0%	145,5%

a. Dichotomy group tabulated at value 1.

Όσον αφορά τους συμμετέχοντες που απάντησαν ότι δεν έχουν παρακολουθήσει κάποιο εκπαιδευτικό πρόγραμμα ο κυριότερος λόγος που δεν είχαν παρακολουθήσει είναι γιατί δεν είχαν ενημερωθεί για την υλοποίησή τους. Όπως φαίνεται συνολικά στην ερώτησή δόθηκαν 32 θετικές απαντήσεις, 4 (12,5%) γιατί δεν ήταν ενδιαφέρουσα η θεματική ενότητα, 3 (9,4%) γιατί δεν το θεωρούσαν απαραίτητο, 16 (50%) γιατί δεν είχαν ενημερωθεί για την υλοποίησή τους, 2 (6,2%) γιατί δεν πληρούσαν τις προϋποθέσεις συμμετοχής και 7 (21,9%) γιατί δεν υπήρχε κάποιο πρόγραμμα για να μπορέσουν να συμμετέχουν (Πίνακας 7.8).

		Responses		Percent of Cases
		N	Percent	
Εάν Όχι για ποιο λόγο ή λόγους δεν παρακολουθήσατε κάποιο πρόγραμμα	Δεν ήταν ενδιαφέρουσα η θεματική ενότητα	4	12,5%	13,8%
	Δεν το θεωρείται απαραίτητο	3	9,4%	10,3%
	Δεν είχατε ενημερωθεί για την υλοποίησή τους	16	50,0%	55,2%
	Δεν πληρούσατε τις προϋποθέσεις συμμετοχής	2	6,2%	6,9%
	Δεν υπήρχε κάποιο πρόγραμμα για να μπορέσω να συμμετέχω	7	21,9%	24,1%
Total		32	100,0%	110,3%

a. Dichotomy group tabulated at value 1.

Επομένως σύμφωνα με τη τρίτη στήλη του Πίνακα 7.8 το 55,2% των συμμετεχόντων που δεν παρακολούθησαν εκπαιδευτικά προγράμματα ανέφεραν μεταξύ των απαντήσεων ότι ο λόγος που δεν παρακολούθησαν εκπαιδευτικά προγράμματα ήταν γιατί δεν είχαν ενημερωθεί ενώ το 24,1% γιατί δεν υπήρχαν αντίστοιχα προγράμματα κ.ο.κ.

Ακολουθως στην ερώτηση για το εάν θεωρούν ότι τα μέλη του συνεταιρισμού χρήζουν περαιτέρω εκπαίδευσης το 90% των συμμετεχόντων στην έρευνα, ήτοι 36 άτομα απάντησαν θετικά ενώ όσον αφοράς στο ποιες θεματικές ενότητες πιστεύουν ότι χρήζουν περαιτέρω εκπαίδευσης υπήρξε πληθώρα προτάσεων οι οποίες παρουσιάζονται στον πίνακα 7.9. Μεταξύ άλλων η θεματικές ενότητες που παρουσιάζον μεγαλύτερο ενδιαφέρον είναι στην παραγωγή ποιοτικών προϊόντων, στις μεθόδους παραγωγής, σε θέματα οικονομικής φύσεως καθώς και στην αγροτική επιχειρηματικότητα.

Πίνακας 7.9. Προτεινόμενες θεματικές ενότητες εκπαιδευτικών προγραμμάτων

	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Αγροτική επιχειρηματικότητα.	2	5,0	5,0	15,0
Αγροτική πολιτική	1	2,5	2,5	17,5
Αγροτικής οικονομίας και κόστος παραγωγής.	1	2,5	2,5	20,0
Βιολογική γεωργία	1	2,5	2,5	22,5
Δημόσιες σχέσεις (social media) επικοινωνία	1	2,5	2,5	25,0
Διάθεση αγροτικών προϊόντων.	1	2,5	2,5	27,5
Διαχείριση εκμεταλλεύσεων	1	2,5	2,5	30,0
Εξέλιξη των παραγόμενων προϊόντων	1	2,5	2,5	32,5
Εσωτερικό μανάτζμεντ	1	2,5	2,5	35,0
Θέματα βελτίωσης της οργάνωσης	1	2,5	2,5	37,5
Θέματα εναλλακτικής καλλιέργειας	1	2,5	2,5	40,0
Θέματα οικονομικής φύσεως	2	5,0	5,0	45,0
Θέματα πάνω στη καλύτερη διοίκηση ενός συνεταιρισμού.	1	2,5	2,5	47,5
Θέματα φορολογικά πάνω στα αγροτικά.	1	2,5	2,5	50,0
Μεθόδους παραγωγής	2	5,0	5,0	55,0
Νέες τεχνολογίες.	1	2,5	2,5	57,5
Πάνω σε θέματα έρευνας αγοράς νέων προϊόντων.	1	2,5	2,5	60,0
Παραγωγή ποιοτικών προϊόντων	8	20,0	20,0	80,0
Ποιότητα παραγωγής και εμπορίας	1	2,5	2,5	82,5
Σε νέες παραγωγές	1	2,5	2,5	85,0
Σε όλες	4	10,0	10,0	95,0
Σχετικά με αγροτική παραγωγή και οικονομικά	1	2,5	2,5	97,5
Σωστή διαχείριση φυτοφαρμάκων	1	2,5	2,5	100,0
Total	36	90,0	90,0	

7.3. Παροχές συνεταιρισμού και βαθμός ικανοποίησης

Στην ερώτηση σχετικά με το βαθμό ικανοποίησης των ερωτηθέντων από το εισόδημα της παραγωγής τους το μεγαλύτερο ποσοστό ήτοι το 62,5% απάντησε ότι είναι μέτρια ικανοποιημένος (mean=2.93), το 17,5% πολύ ικανοποιημένος και το 10% λίγο ικανοποιημένος. Μόλις 2 άτομα δήλωσαν ότι είναι πάρα πολύ και καθόλου ικανοποιημένοι αντίστοιχα. (Πίνακας 7.10)

Πίνακας 7.10. Ικανοποίηση μελών από το εισόδημα της παραγωγής

	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Valid	Πάρα πολύ	2	5,0	5,0
	Πολύ	7	17,5	22,5
	Μέτρια	25	62,5	85,0
	Λίγο	4	10,0	95,0
	Καθόλου	2	5,0	100,0
	Total	40	100,0	100,0

Όσον αφορά στα έτη που είναι μέλη του συνεταιρισμού από τον πίνακα 7.11 φαίνεται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων είναι μέλη 6-10 έτη (32,5%), 0-5 έτη (30%) και 11-15 έτη (17,5%) με μέσο όρο τα 10,73 έτη.

Πίνακας 7.11. Έτη μέλους στο συνεταιρισμό

	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Valid	0-5 έτη	12	30,0	30,0
	6-10 έτη	13	32,5	62,5
	11-15 έτη	7	17,5	80,0
	16-20 έτη	3	7,5	87,5
	21-25 έτη	2	5,0	92,5
	36-30 έτη	3	7,5	100,0
	Total	40	100,0	100,0

Ο πίνακας 7.12 περιέχει στην στήλη τις καταμετρήσεις των ικανοποιημένων μελών από το εισόδημα τους και στις γραμμές τα έτη και τα ποσοστά των μελών του συνεταιρισμού. Από τα ποσοστά των γραμμών, βλέπουμε ότι το 66,7% των μελών που είναι μέτρια ικανοποιημένοι από το εισόδημα τους είναι μόλις κάτω από 5 έτη ως μέλη του συνεταιρισμού, το 69,2% είναι μέλη από 6 έως 10 έτη, το 71,4 % είναι 11-15 έτη, το 50 % είναι 21-25 έτη και το 33,3 % είναι 26-30 έτη

Πίνακας 7.12. Πίνακας διασταύρωσης ικανοποίησης μελών με τα έτη

Πόσο ικανοποιημένοι είστε από το εισόδημα της παραγωγής σας; * Πόσα χρόνια είστε μέλος του συνεταιρισμού; ..... Crosstabulation									
			Πόσα χρόνια είστε μέλος του συνεταιρισμού;						
			.....						
			0-5	6-10	11-15	16-20	21-25	26-30	Total
Πόσο ικανοποι	Πάρα πολύ	πλήθος	0	1	0	0	0	1	2
		%	0,0%	7,7%	0,0%	0,0%	0,0%	33,3%	5,0%

	Πολύ	πλήθος	0	3	1	1	1	1	7
			0,0 %	23,1 %	14,3%	33,3%	50,0%	33,3%	17,5 %
	Μέτρια	πλήθος	8	9	5	1	1	1	25
			66,7 %	69,2 %	71,4%	33,3%	50,0%	33,3%	62,5 %
	Λίγο	πλήθος	3	0	0	1	0	0	4
			25,0 %	0,0%	0,0%	33,3%	0,0%	0,0%	10,0 %
	Καθόλου	πλήθος	1	0	1	0	0	0	2
			8,3 %	0,0%	14,3%	0,0%	0,0%	0,0%	5,0%
Total		πλήθος	12	13	7	3	2	3	40
			100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0%	100,0 %	100,0 %

Όσον αφορά στο εάν θεωρούν απαραίτητη την ύπαρξη του συνεταιρισμού το 90% (36 άτομα) απάντησε θετικά. Σχετικά με τους λόγους που τη θεωρούν απαραίτητη φαίνονται στον πίνακα 7.13. Όπως φαίνεται συνολικά στην ερώτησή δόθηκαν 71 θετικές απαντήσεις. Οι 20 αφορούν στη βελτίωση της οργάνωσης παραγωγής και αντίστοιχα για περισσότερες δυνατότητες επεξεργασίας προϊόντων, 16 στη βελτίωση οργάνωσης εμπορίου και 12 στη βελτίωση ενημέρωσης σχετικά με αγροτικά θέματα. Από 1 θετική απάντηση έλαβαν η διαπραγμάτευση καλύτερων τιμών, η επιτυχία καλύτερων τιμών στα αγροτικά προϊόντα και εφόδια και στο ότι βοηθάει στη τοπική κοινωνία. Επομένως σύμφωνα με τη τρίτη στήλη του Πίνακα 7.13 το 54,1% των συμμετεχόντων που θεωρούν απαραίτητη την ύπαρξη του συνεταιρισμού ανέφεραν μεταξύ των απαντήσεων ότι οι λόγοι είναι αντίστοιχα γιατί πραγματοποιείται βελτίωση της οργάνωσης παράγωγής και ότι δίνονται δυνατότητες επεξεργασία προϊόντων. Ακολουθώς σε ποσοστό 43,2 για βελτίωση οργάνωσης εμπορίου και σε ποσοστό 32,4% για βελτίωση ενημέρωσης σχετικά με αγροτικά θέματα.

Πίνακας 7.13. Λόγοι ύπαρξης αγροτικού συνεταιρισμού

		Responses		Percent of Cases
		N	Percent	
Λόγοι που θεωρείται απαραίτητη την ύπαρξη του συνεταιρισμού	Βελτίωση Οργάνωσης Παραγωγής	20	28,2%	54,1%
	Περισσότερες δυνατότητες επεξεργασίας προϊόντων	20	28,2%	54,1%
	Βελτίωση οργάνωσης εμπορίου	16	22,5%	43,2%
	Βελτίωση ενημέρωσης σχετικά με αγροτικά θέματα	12	16,9%	32,4%
	Διαπραγμάτευση καλύτερων τιμών	1	1,4%	2,7%
	Επιτυχία καλύτερων τιμών στα αγροτικά προϊόντα και εφόδια	1	1,4%	2,7%
	Βοηθάει στη τοπική κοινωνία	1	1,4%	2,7%
	Total	71	100,0%	191,9%

a. Dichotomy group tabulated at value 1.

Ακολουθώντας στην ερώτηση που αφορά για το εάν είναι ικανοποιημένοι από τη συμμετοχή τους στο συνεταιρισμό το μεγαλύτερο ποσοστό ήτοι το 55% απάντησε θετικά αλλά άξιο λόγου είναι και το υψηλό ποσοστό των απαντήσεων που δήλωσε ότι δεν είναι ικανοποιημένοι (45%). Όσον αφορά στα οφέλη από τη συμμετοχή τους στο συνεταιρισμό, στον παρακάτω πίνακα φαίνονται οι απαντήσεις των συμμετεχόντων που απάντησαν ότι είναι ικανοποιημένοι από αυτή. Όπως φαίνεται συνολικά στην ερώτηση δόθηκαν 73 θετικές απαντήσεις. Οι 16 αφορούν στο μειωμένο κόστος στα γεωργικά εφόδια και τις προσφερόμενες υπηρεσίες, οι 15 στις καλύτερες συνθήκες εξοφλήσεως, οι 13 στους καλύτερους όρους πληρωμής και οι 11 στη συμμετοχή σε επιχειρησιακά προγράμματα. Ακολουθούν 9 όσον αφορά τις υψηλότερες καθαρές τιμές για τα προϊόντα, 4 στις δωρεάν τεχνικές συμβουλές, 2 στην αύξηση χρόνου εργασίας σε ομάδες εργασίας και στη χρήση εγκαταστάσεων συνεταιρισμού και τέλος 1 θετική απάντηση στη συμμετοχή στις καθημερινές υποθέσεις του συνεταιρισμού. Επομένως σύμφωνα με τη τρίτη στήλη του Πίνακα 7.14 το 64% των συμμετεχόντων που είναι ικανοποιημένοι από τη συμμετοχή τους στο συνεταιρισμό ανέφεραν μεταξύ των απαντήσεων ότι τα οφέλη είναι το μειωμένο κόστος στα γεωργικά εφόδια και τις προσφερόμενες υπηρεσίες, το 60% οι καλύτερες συνθήκες εξοφλήσεως κ.ο.κ.

Πίνακας 7.14. Οφέλη από τη συμμετοχή στο συνεταιρισμό

		Responses		Percent of Cases
		N	Percent	
Οφέλη από τη συμμετοχή στο συνεταιρισμό	Μειωμένο κόστος στα γεωργικά εφόδια και τις προσφερόμενες υπηρεσίες	16	21,9%	64,0%
	Υψηλότερες καθαρές τιμές για τα προϊόντα	9	12,3%	36,0%
	Καλύτεροι όροι πληρωμής	13	17,8%	52,0%
	Δωρεάν τεχνικές συμβουλές	4	5,5%	16,0%
	Αύξηση χρόνου εργασίας σε ομάδες εργασίας	2	2,7%	8,0%
	Καλύτερες συνθήκες εξοφλήσεως	15	20,5%	60,0%
	Συμμετοχή στις καθημερινές υποθέσεις του συνεταιρισμού	1	1,4%	4,0%
	Χρήση εγκαταστάσεων συνεταιρισμού	2	2,7%	8,0%
	Συμμετοχή σε επιχειρησιακά προγράμματα	11	15,1%	44,0%
	Total	73	100,0%	292,0%

a. Dichotomy group tabulated at value 1.

Όσον αφορά στους συμμετέχοντες που δεν είναι ικανοποιημένοι από τη συμμετοχή τους στο συνεταιρισμό δήλωσαν ορισμένα μειονεκτήματα τα οποία παρουσιάζονται στον Πίνακα 7.15. Όπως φαίνεται συνολικά στην ερώτηση δόθηκαν 22 θετικές απαντήσεις. Οι 9 αφορούν στο μειωμένο κόστος στα γεωργικά εφόδια και τις προσφερόμενες υπηρεσίες, οι 15 στις καλύτερες συνθήκες εξοφλήσεως, οι 13 στους καλύτερους όρους πληρωμής και οι 11 στη συμμετοχή σε επιχειρησιακά προγράμματα. Ακολουθούν 9 όσον αφορά στο ότι οι συνέταιροι έχουν μικρότερο έλεγχο στις αποφάσεις, 4 ότι κάθε μέλος φέρει ευθύνες για τις πράξεις των άλλων μελών και ύπαρξη υψηλού ποσοστού διαφωνιών μεταξύ των μελών και Διοίκηση και 1 ύπαρξη υψηλού ποσοστού διαφωνιών μεταξύ των μελών. Επιπλέον δόθηκε μία θετική απάντηση όσον αφορά στο γεγονός ότι δεν υπάρχουν ελεγκτικοί μηχανισμοί για τη διαχείριση του συνεταιρισμού, στο ότι το πολιτικό επίπεδο των Ελλήνων αγροτών είναι τελευταίο στη ευρωπαϊκή ένωση και μη ύπαρξη ενημέρωσης για τις συμφωνίες διάθεσης των προϊόντων και των τιμών. Επομένως σύμφωνα με τη τρίτη στήλη του Πίνακα 7.15 το 50% των συμμετεχόντων που δεν είναι ικανοποιημένοι από τη συμμετοχή τους στο συνεταιρισμό ανέφεραν μεταξύ των απαντήσεων ότι το μειονέκτημα είναι ότι οι συνέταιροι έχουν μικρότερο έλεγχο στις αποφάσεις κ.ο.κ.

Πίνακας 7.15. Μειονεκτήματα συμμετοχής στο συνεταιρισμό

		Responses		Percent of Cases
		N	Percent	
Μειονεκτήματα συμμετοχής στο συνεταιρισμό	Ύπαρξη υψηλού ποσοστού διαφωνιών μεταξύ των μελών	2	9,1%	11,1%
	Κάθε μέλος φέρει ευθύνες για τις πράξεις των άλλων μελών	4	18,2%	22,2%
	Οι συνέταιροι έχουν μικρότερο έλεγχο στις αποφάσεις	9	40,9%	50,0%
	Ύπαρξη υψηλού ποσοστού διαφωνιών μεταξύ των μελών και Διοίκηση	4	18,2%	22,2%
	Δεν υπάρχουν ελεγκτικοί μηχανισμοί για τη διαχείριση του συνεταιρισμού	1	4,5%	5,6%
	Το πολιτικό επίπεδο των Ελλήνων αγροτών είναι τελευταίο στη ευρωπαϊκή ένωση.	1	4,5%	5,6%
	Η μη ύπαρξη ενημέρωσης για τις συμφωνίες διάθεσης των προϊόντων και των τιμών	1	4,5%	5,6%
Total	22	100,0%	122,2%	

a. Dichotomy group tabulated at value 1.

Ακολουθώντας στην ερώτηση σχετικά με το πώς θεωρούν την προοπτική του συνεταιρισμού τους το 72.5% των ερωτηθέντων απάντησε μέτρια προς καλή, με μέσο όρο 3,43 (Κλίμακα Linkert 1=Άριστη, 2=Πολύ καλή, 3= Καλή, 4 = Μέτρια, 5=Κακή) (Πίνακας 7.16).

Πίνακας 7.16. Προοπτική συνεταιρισμού

	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Πολύ καλή	7	17,5	17,5	17,5
Καλή	13	32,5	32,5	50,0
Valid Μέτρια	16	40,0	40,0	90,0
Κακή	4	10,0	10,0	100,0
Total	40	100,0	100,0	

Στην ερώτηση για το εάν ο συνεταιρισμός βοήθησε στην αύξηση του εισοδήματός τους το 52,7 (N=21) απάντησε θετικά ενώ το 47,5 (N=19) αρνητικά και για το εάν πιστεύουν ότι βοήθησε στην τοπικά ανάπτυξη το 75% (N=30) απάντησε θετικά ενώ μόλις το 25% (N=10) απάντησε αρνητικά. Όσον αφορά στους τρόπους με τους οποίους βοήθησε την τοπική ανάπτυξη όπως φαίνεται στον πίνακα 7.17 δόθηκαν 43 θετικές απαντήσεις. Οι 20 (46,5%) ότι κράτησε νέους ανθρώπους στον τόπο μας, 16

(37,2%) στην εισροή κεφαλαίων μέσω επιδοτήσεων που εξασφάλισε, 4 (9,3%) στην προώθηση του τόπου μέσω της διαφήμισης των προϊόντων της, 2 (4,7%) στη δημιουργία θέσεων και καλύτερευση συνθηκών παραγωγής και 1 (2,3%) ως μέσω οικονομικής στήριξης με την αγορά προϊόντων από τους παραγωγούς. Επομένως σύμφωνα με τη τρίτη στήλη του Πίνακα 7.17 το 66,7% των συμμετεχόντων που θεωρούν ότι οι συνεταιρισμοί βοήθησαν την τοπική ανάπτυξη ανέφεραν μεταξύ των απαντήσεων ότι αυτό έγινε με το να κρατηθούν οι νέοι άνθρωποι στο τόπο τους, το 53,3% μέσω εισροής κεφαλαίων μέσω επιδοτήσεων που εξασφάλισε ο συνεταιρισμός κ.ο.κ.

Πίνακας 7.17. Τρόποι ανάπτυξης της τοπικής κοινωνίας μέσω του συνεταιρισμού

		Responses		Percent of Cases
		N	Percent	
Τρόποι ανάπτυξης της τοπικής κοινωνίας	Κράτησε νέους ανθρώπους στον τόπο μας	20	46,5%	66,7%
	Εισροή κεφαλαίων μέσω επιδοτήσεων που εξασφάλισε	16	37,2%	53,3%
	Προώθηση του τόπου μέσω της διαφήμισης των προϊόντων της	4	9,3%	13,3%
	Δημιουργία θέσεων και καλύτερευση συνθηκών παραγωγής.	2	4,7%	6,7%
	Μέσω οικονομικής στήριξης με την αγορά προϊόντων από τους παραγωγούς.	1	2,3%	3,3%
Total		43	100,0%	143,3%

a. Dichotomy group tabulated at value 1.

Ακολουθως στην ερώτηση που αφορά στο βαθμό ικανοποίησης από τις παροχές και τις υπηρεσίες του συνεταιρισμού σε σχέση με την με την μερίδα που πληρώνουν το μεγαλύτερο ποσοστό 62,5% απάντησε ότι είναι αρκετά ικανοποιημένο και το 17,5% πολύ ικανοποιημένο με μέσο όρο απαντήσεων 2,95 (Κλίμακα Linkert 1=Καθόλου, 2=Λίγο, 3= Αρκετά, 4 = Πολύ, 5=Πάρα πολύ) (Πίνακας 7.18).

Πίνακας 7.18. Βαθμός ικανοποίησης από τις παροχές και τις υπηρεσίες του συνεταιρισμού

	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Καθόλου	1	2,5	2,5	2,5
Λίγο	7	17,5	17,5	20,0
Valid Αρκετά	25	62,5	62,5	82,5
Πολύ	7	17,5	17,5	100,0
Total	40	100,0	100,0	

Τέλος όσον αφορά στις δυνατότητες βελτίωσης του συνεταιρισμού όπως φαίνεται στον πίνακα 7.19 δόθηκαν 54 θετικές απαντήσεις. Οι 17 (31,5%) βελτίωση της ποιότητας παραγωγής, και βελτίωση της διαδικασίας διάθεσης των προϊόντων, αντίστοιχα, 11 (20,4%) εξέλιξη της διαδικασίας διάθεσης των προϊόντων, 6 (11,1) βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών σε μέλη και μη και από μία θετική απάντηση στην αλλαγή νοοτροπίας των διοικούντων και ηνία σε νέα άτομα, ανάπτυξη παροχών υπηρεσιών προς τον αγρότη, ευνοϊκότερες πωλήσεις αγροτικών εφοδίων σε μέλη και καλύτερη επικοινωνία των προϊόντων του συνεταιρισμού σε αγορές εσωτερικού και εξωτερικού και ριζοσπαστική αλλαγή της αγροτικής πολιτικής από το ελληνικό κράτος. Επομένως σύμφωνα με τη τρίτη στήλη του Πίνακα 7.19 το 42,5% των συμμετεχόντων θεωρούν ότι οι συνεταιρισμοί χρήζουν περαιτέρω βελτίωση της ποιότητας παραγωγής και της διαδικασίας διάθεσης των προϊόντων, κ.ο.κ.

Πίνακας 7.19. Δυνατότητες βελτίωσης του συνεταιρισμού

	Responses		Percent of Cases	
	N	Percent		
Δυνατότητες βελτίωσης του συνεταιρισμού	Βελτίωση της ποιότητας παραγωγής	17	31,5%	42,5%
	Βελτίωση της διαδικασίας διάθεσης των προϊόντων	17	31,5%	42,5%
	Εξέλιξη της διαδικασίας διάθεσης των προϊόντων	11	20,4%	27,5%
	Βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών σε μέλη και μη	6	11,1%	15,0%
	Αλλαγή νοοτροπίας των διοικούντων και ηνία σε νέα άτομα	1	1,9%	2,5%
	Ανάπτυξη παροχών υπηρεσιών προς τον αγρότη, ευνοϊκότερες πωλήσεις αγροτικών εφοδίων σε μέλη και καλύτερη επικοινωνία των προϊόντων του συνεταιρισμού σε αγορές εσωτερικού και εξωτερικού.	1	1,9%	2,5%
	Ριζοσπαστική αλλαγή της αγροτικής πολιτικής από το ελληνικό κράτος	1	1,9%	2,5%
	Total	54	100,0%	135,0%

a. Dichotomy group tabulated at value 1.

7.4. Κριτήριο καλής προσαρμογής ή καταλληλότητας - Chi-square (Κριτήριο χ^2)

Οι πίνακες συνάφειας είναι ιδιαίτερα χρήσιμοι όταν έχουμε ονομαστικές μεταβλητές και θέλουμε να ελέγξουμε αν είναι συσχετισμένες. Η ύπαρξη συστηματικής σχέσης ανιχνεύεται με τον έλεγχο χ^2 (Chi-Square test).

Ο έλεγχος χ^2 είναι ένα πολύ χρήσιμο στατιστικό κριτήριο, καθώς μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να κρίνει ένα μεγάλο αριθμό υποθέσεων οι οποίες σχετίζονται με κατηγορικού τύπου δεδομένα.

Βασίζεται στον υπολογισμό ενός μέτρου από τις συχνότητες του πίνακα συνάφειας. Η αρχική (μηδενική) υπόθεση είναι ότι οι δύο μεταβλητές δεν είναι συσχετισμένες. Δηλαδή οι μεταβλητές είναι ανεξάρτητες μεταξύ τους. Από τις παρατηρούμενες (Observed) συχνότητες υπολογίζονται οι αναμενόμενες (expected frequencies). Δηλαδή τις συχνότητες που αναμένουμε ένα ισχύει η αρχική υπόθεση ότι δεν υπάρχει σχέση μεταξύ των μεταβλητών.

Ο έλεγχος αυτός μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως:

1. Έλεγχος καλής προσαρμογής: σε αυτή την περίπτωση ο χ^2 έλεγχος προσδιορίζει αν η απόκλιση ανάμεσα στις πραγματικές και τις εκτιμώμενες τιμές παρατηρήσεων είναι στατιστικά σημαντική. Εάν διαφέρουν πολύ τότε απορρίπτουμε την υπόθεση ανεξαρτησίας (μηδενική υπόθεση) και λέμε ότι υπάρχει σχέση μεταξύ των μεταβλητών.
2. Έλεγχος ανεξαρτησίας: σε αυτή την περίπτωση με απλά λόγια το να γνωρίζεις τις τιμές για μια μεταβλητή, δεν σου λέει τίποτα για τις τιμές της άλλης.

Για την διερεύνηση ύπαρξης συσχέτισης μεταξύ διαφόρων μεταβλητών χρησιμοποιήθηκε το κριτήριο ετερογένειας χ^2 του Pearson και όπου δεν πληρούνταν οι προϋποθέσεις έγινε χρήση του Fisher's exact test και Monte Carlo test. Η προϋπόθεση που απαιτείται από έλεγχο ανεξαρτησίας 2×2 είναι οι συχνότητες των κελιών να είναι τουλάχιστον ίσες με 5. Ένα αποδεκτό ποσοστό κελιών που θα έχουν συχνότητες μικρότερες του 5 είναι το 25%, αλλιώς μειώνεται σημαντικά η αποτελεσματικότητα του τεστ. Εάν λοιπόν δεν ικανοποιούνται οι προϋποθέσεις του χ^2 τεστ, το p-value υπολογίζεται με τη χρήση του Fisher's exact test εάν πρόκειται

για πίνακες 2X2 και του Monte Carlo test για πίνακες με περισσότερα δεδομένα. Τα p-value με τιμή χαμηλότερη από 0.05 θεωρήθηκαν ως στατιστικά σημαντικά αποτελέσματα.

Στον παρακάτω πίνακα 7.20, φαίνεται η συσχέτιση των κυριότερων δημογραφικών χαρακτηριστικών (φύλο, οικογενειακή κατάσταση, ηλικία, μορφωτικό επίπεδο και ετήσιο εισόδημα) με τις ερωτήσεις 7, 9, 10, 12, 14, 15, 16, 17, 19 και συγκεκριμένα:

7. Έχετε παρακολουθήσει κάποιο εκπαιδευτικό πρόγραμμα σχετικό με τις δραστηριότητες του συνεταιρισμού;

9. Πιστεύετε ότι τα μέλη του συνεταιρισμού χρήζουν περαιτέρω εκπαίδευσης;

10. Πόσο ικανοποιημένοι είστε από το εισόδημα της παραγωγής σας;

12. Πιστεύετε ότι η ύπαρξη του συνεταιρισμού είναι απαραίτητη;

14. Είστε ικανοποιημένοι από τη συμμετοχή σας στο συνεταιρισμό

15. Ποια είναι κατά τη γνώμη σας η προοπτική του συνεταιρισμού σας;

16. Πιστεύεται ότι ο συνεταιρισμός βοήθησε στην αύξηση του εισοδήματός σας;

17. Πιστεύεται ότι η ένωση βοήθησε στην τοπική ανάπτυξη;

19. Πόσο ικανοποιημένοι είστε από τις παροχές και τις υπηρεσίες του συνεταιρισμού σε σχέση με την με την μερίδα που πληρώνετε;

Για τον έλεγχο ανεξαρτησία πραγματοποιήθηκαν τόσο έλεγχοι Fisher's exact test για πίνακες 2X2 και του Monte Carlo test για πίνακες με περισσότερα δεδομένα.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της στατιστικής ανάλυσης, φαίνεται να υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά ανάμεσα στο φύλο και στις ερωτήσεις για το εάν έχουν παρακολουθήσει κάποιο εκπαιδευτικό πρόγραμμα σχετικό με τις δραστηριότητες του συνεταιρισμού ($p\text{-value}=0.034$), για το πόσο ικανοποιημένοι είναι από το εισόδημα της παραγωγής τους ($p\text{-value}=0.021$), για τη γνώμη τους όσον αφορά στην προοπτική του συνεταιρισμού τους ($p\text{-value}=0.006$), για το εάν πιστεύουν ότι ο συνεταιρισμός βοήθησε στην αύξηση του εισοδήματός τους ($p\text{-value}=0.012$) και στο εάν πιστεύουν ότι η ένωση βοήθησε στην τοπική ανάπτυξη ($p\text{-value}=0.017$). Επιπλέον βρέθηκε στατιστικά σημαντική διαφορά του μορφωτικού επιπέδου και των ερωτήσεων για το εάν είναι ικανοποιημένοι από τη συμμετοχή τους

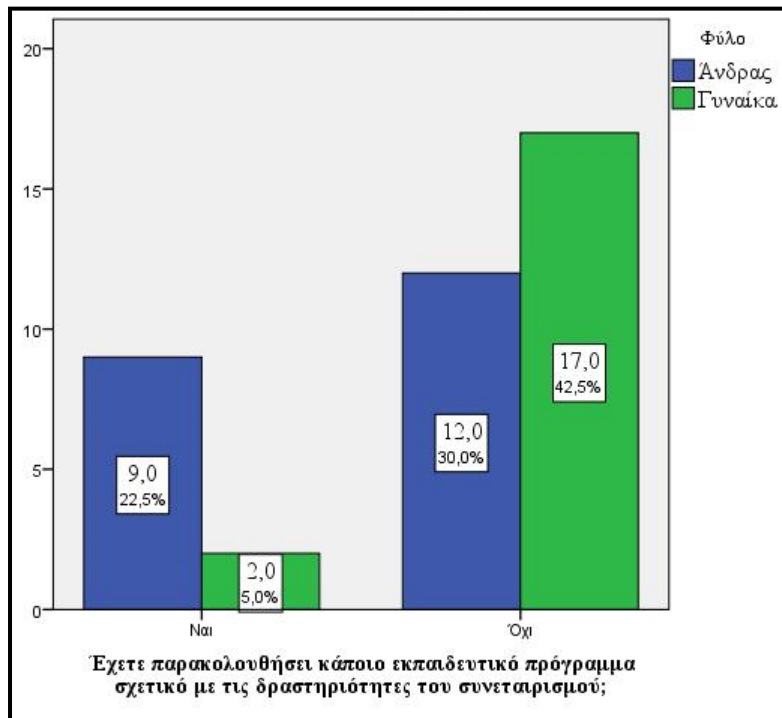

στο συνεταιρισμό (p-value=0.002), για τη γνώμη τους όσον αφορά στην προοπτική του συνεταιρισμού τους (p-value=0.044) και για το εάν πιστεύουν ότι ο συνεταιρισμός βοήθησε στην αύξηση του εισοδήματός τους (p-value=0.038). Τέλος βρέθηκε και στατιστικά σημαντική διαφορά ανάμεσα στο ετήσιο εισόδημα και στην ερώτηση για το εάν πιστεύουν ότι τα μέλη του συνεταιρισμού χρήζουν περαιτέρω εκπαίδευσης (p-value=0.004).

Στον πίνακα 7.120 φαίνονται τα αποτελέσματα του στατιστικού ελέγχου και στα διαγράμματα 7.7 έως 7.15 η διαγραμματική απεικόνιση των μεταβλητών.

Πίνακας 7.20. Αποτελέσματα στατιστικού ελέγχου chi-square

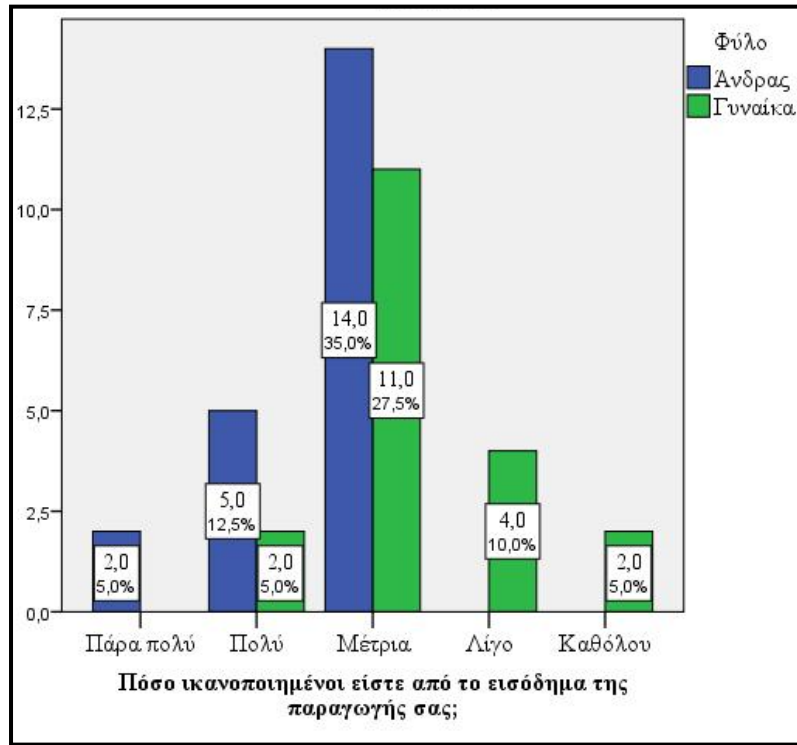
		Φύλο	Οικογενειακή κατάσταση	ηλικία	μορφωτικό επίπεδο	ετήσιο εισόδημα
Q7	p-value	<u>0,034</u>	0,167	0,350	0,580	0,454
Q9	p-value	0,246	1,000	0,219	0,913	<u>0,004</u>
Q10	p-value	<u>0,021</u>	0,697	0,626	0,743	0,296
Q12	p-value	0,246	0,053	0,750	0,511	0,567
Q14	p-value	0,119	0,581	0,479	<u>0,002</u>	0,127
Q15	p-value	<u>0,006</u>	0,469	0,660	<u>0,044</u>	0,589
Q16	p-value	<u>0,012</u>	0,622	0,320	<u>0,038</u>	0,659
Q17	p-value	<u>0,017</u>	0,526	0,096	0,157	0,415
Q19	p-value	0,081	0,678	0,651	0,058	0,292

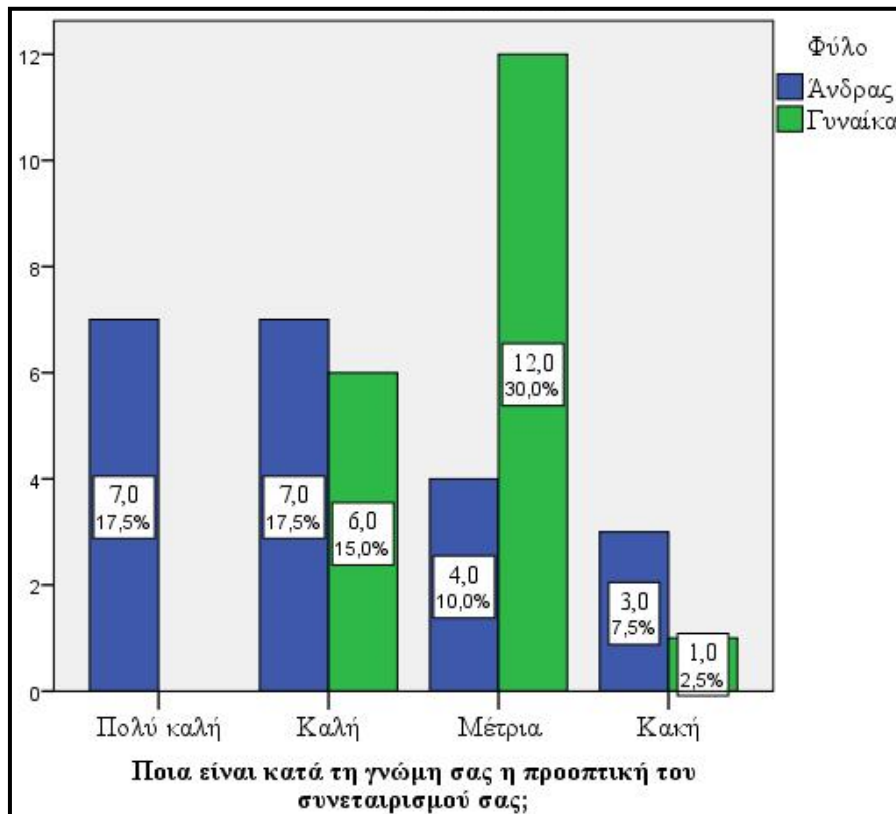
Διάγραμμα 7.7. Έλεγχος chi-square

Από το διάγραμμα 7.7 γίνεται φανερό ότι το φύλο και οι απαντήσεις στην ερώτηση για το εάν έχουν παρακολουθήσει κάποιο εκπαιδευτικό πρόγραμμα σχετικό με τις δραστηριότητες του συνεταιρισμού είναι στατιστικά σημαντικές ($p\text{-value}=0.034$). Ειδικότερα φαίνεται ότι η πλειονότητα το γυναικών δεν έχει παρακολουθήσει κάποιο πρόγραμμα σε αντίθεση με τους άντρες που συμμετέχουν στην έρευνα.

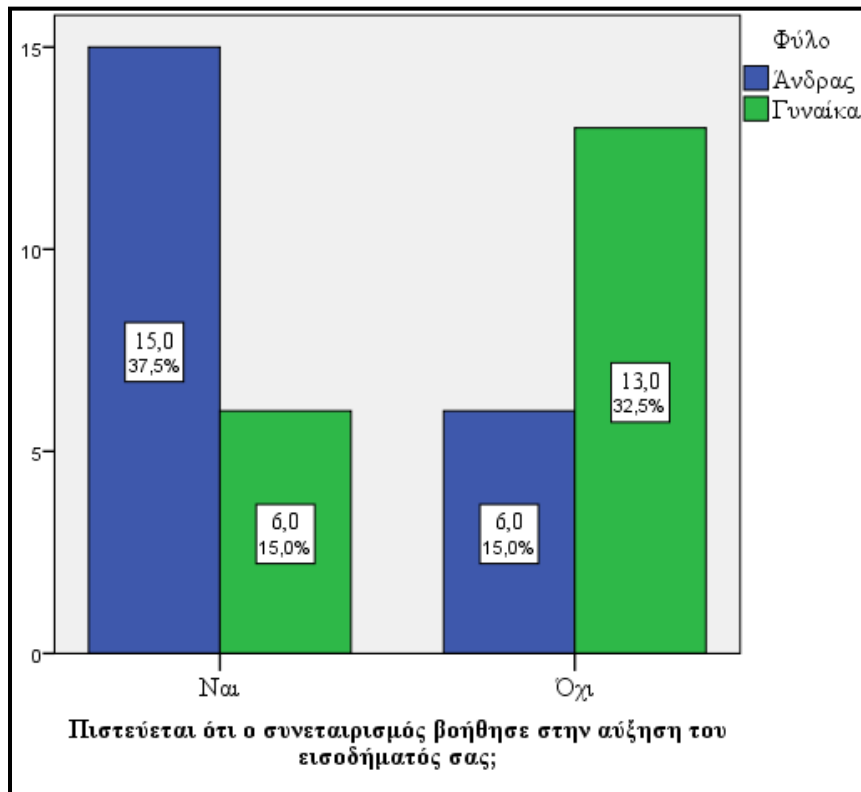
Από το διάγραμμα 7.8 φαίνεται επίσης ότι το φύλο και οι απαντήσεις στην ερώτηση για το εάν είναι ικανοποιημένοι από το εισόδημα της παραγωγής τους είναι στατιστικά σημαντικές ($p\text{-value}=0.021$). Ειδικότερα φαίνεται ότι οι άντρες είναι περισσότερο ικανοποιημένοι σε σχέση με τις γυναίκες. Αντίστοιχα και για τις απαντήσεις σχετικά με την προοπτική του συνεταιρισμού όπου οι άντρες τη θεωρούν καλή έως πολύ καλή σε σχέση με τις γυναίκες οι οποίες τη θεωρούν μέτρια στο μεγαλύτερο ποσοστό τους ($p\text{-value}=0.0006$) (Διάγραμμα 7.9). Αντίστοιχα και με το γεγονός ότι οι άντρες θεωρούν σε μεγαλύτερα ποσοστά ότι ο συνεταιρισμός βοήθησε στην αύξηση του εισοδήματός ($p\text{-value}=0.021$) (Διάγραμμα 7.10) τους και στην τοπική ανάπτυξη ($p\text{-value}=0.021$) (Διάγραμμα 7.11).

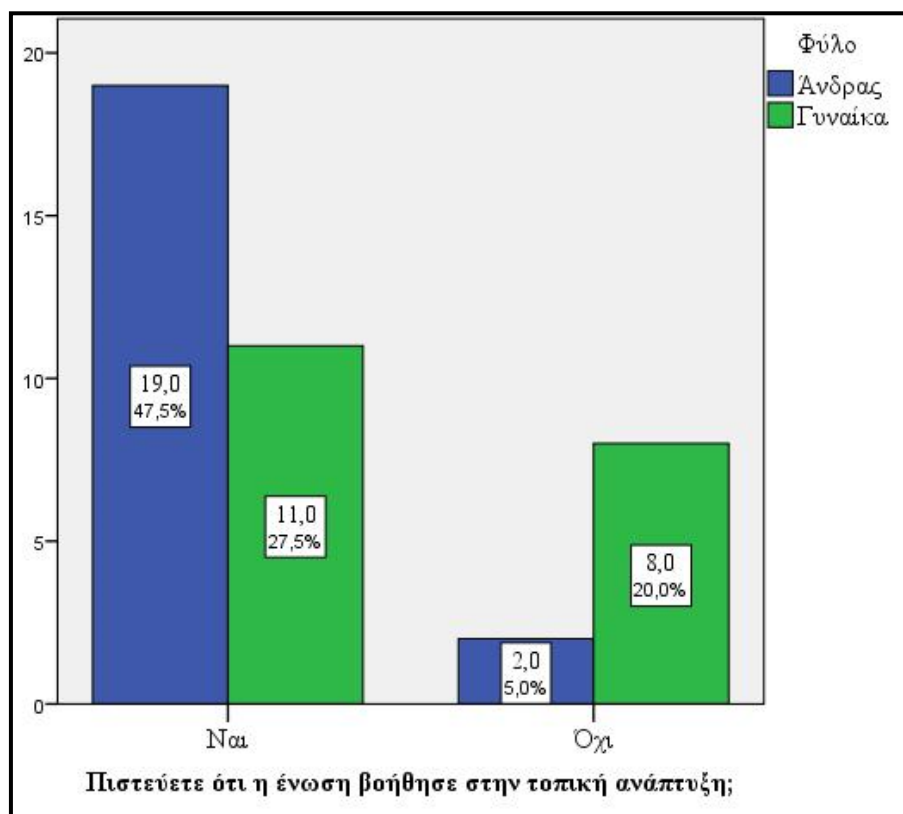
Διάγραμμα 7.8. Έλεγχος chi-square

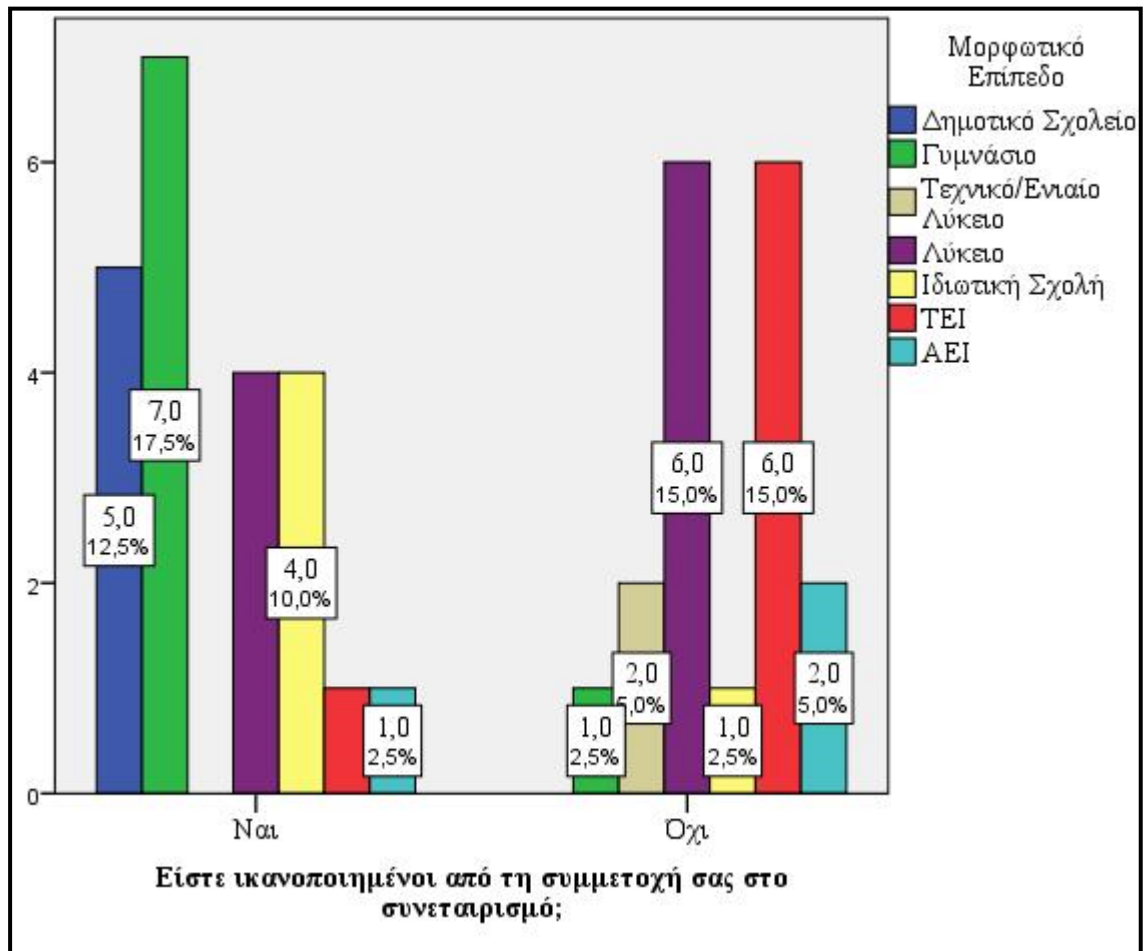
Διάγραμμα 7.9. Έλεγχος chi-square

Διάγραμμα 7.10. Έλεγχος chi-square

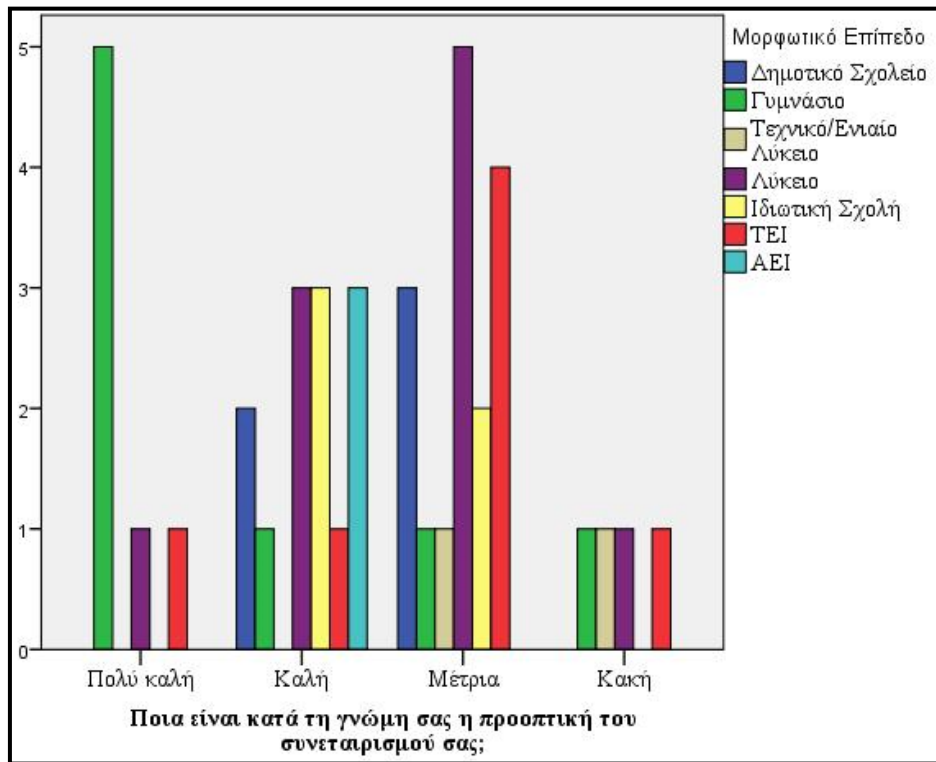

Διάγραμμα 7.11. Έλεγχος chi-square

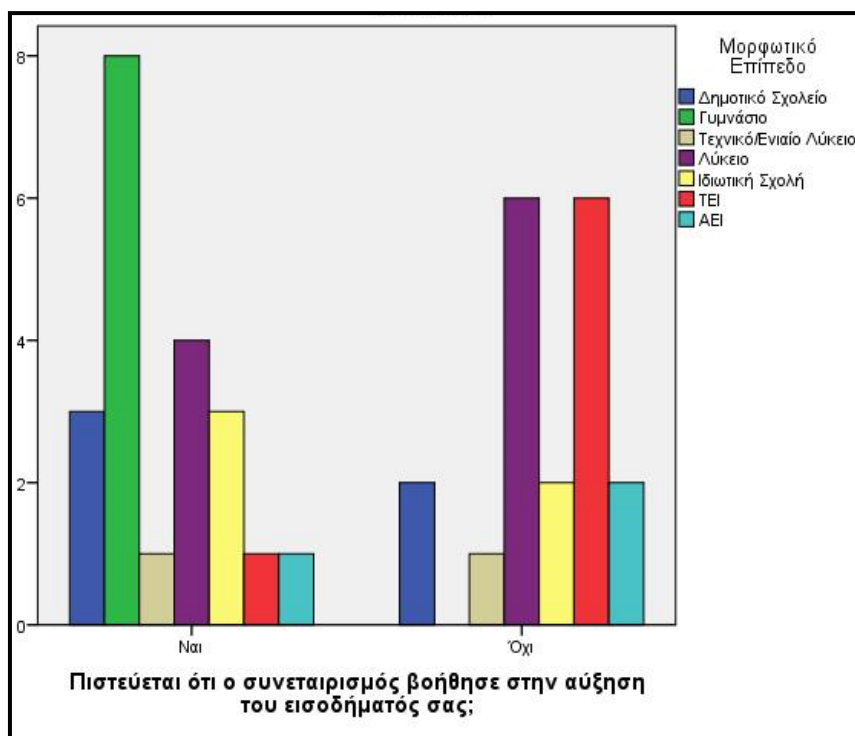

Διάγραμμα 7.12. Έλεγχος chi-square

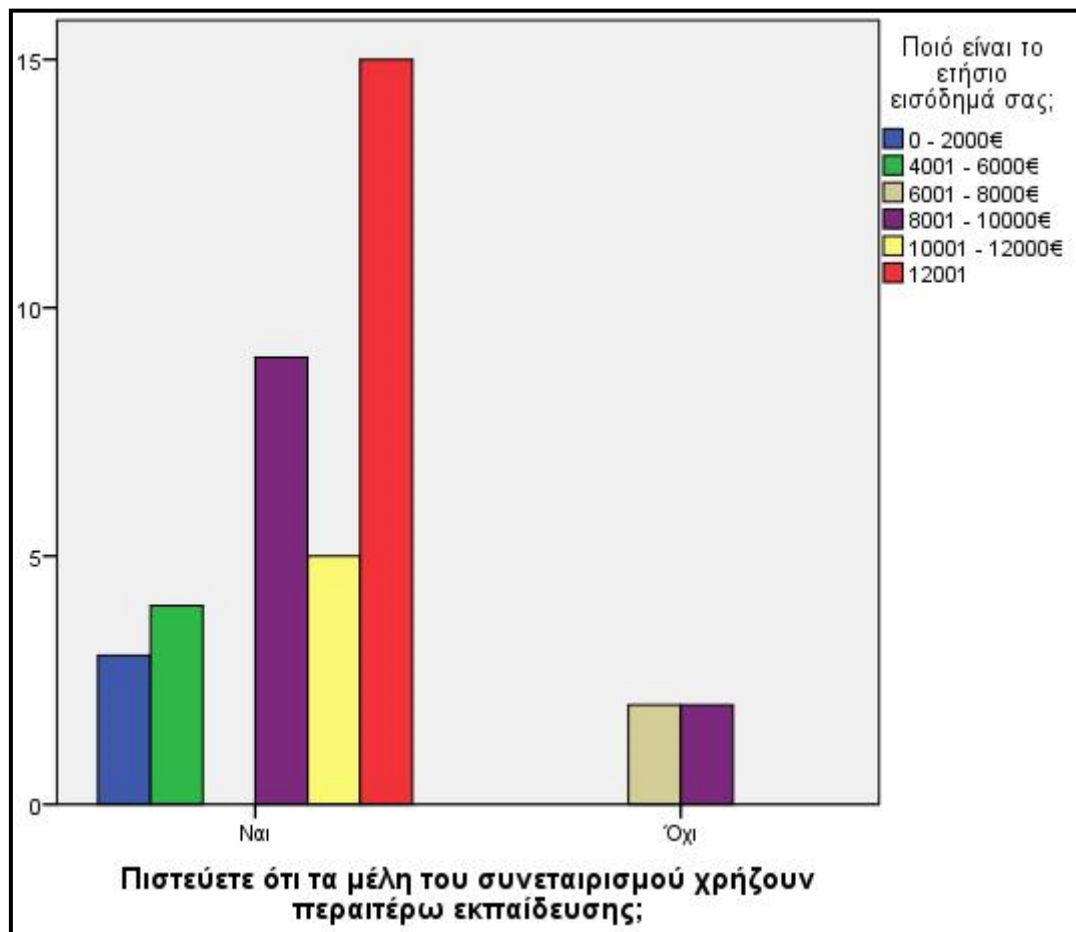
Σχετικά με το μορφωτικό επίπεδο φαίνεται να υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά όσον αφορά στο εάν είναι ικανοποιημένοι από τη συμμετοχή τους στο συνεταιρισμό ($p\text{-value}=0.002$). Ειδικότερα φαίνεται ότι όσο υψηλότερο είναι το μορφωτικό επίπεδο τόσο μειώνονται τα ποσοστά μη ικανοποίησης (Διάγραμμα 7.12). Το ίδιο φαίνεται και στην ερώτηση σχετικά με την προοπτική του συνεταιρισμού τους όπου φαίνεται ότι όσο αυξάνεται το μορφωτικό επίπεδο τόσο καλύτερη είναι η γνώμη τους για την προοπτική του συνεταιρισμού (Διάγραμμα 7.13) ($p\text{-value}=0.044$). Αντιθέτως όσον αφορά στο εάν ο συνεταιρισμός βοήθησε στην τοπική ανάπτυξη φαίνεται ότι όσο αυξάνεται το μορφωτικό επίπεδο τόσο μειώνονται οι θετικές απαντήσεις (Διάγραμμα 7.14) ($p\text{-value}=0.038$).

Διάγραμμα 7.13. Έλεγχος chi-square

Διάγραμμα 7.14. Έλεγχος chi-square

Διάγραμμα 7.15. Έλεγχος chi-square

7.5. Γραμμική συσχέτιση – συντελεστής συσχέτισης

Στο κεφάλαιο αυτό θα αναφερθούμε στη γραμμική συσχέτιση μεταξύ μεταβλητών που χρήζουν ιδιαίτερης προσοχής και ειδικότερα η συσχέτιση μεταξύ μεταβλητών που αφορούν στα δημογραφικά χαρακτηριστικά των ερωτηθέντων και μεταβλητών που αφορούν σε διάφορες πτυχές της παράλληλης στήριξης. Η συσχέτιση μετρά το βαθμό συνάφειας- αλληλεπίδρασης ανάμεσα σε δύο ή περισσότερες μεταβλητές. Πρακτικά σημαίνει, ότι από την τιμή ενός δείκτη (συντελεστή συσχέτισης) κατανοούμε πόσο έντονη ή χαλαρή είναι η συσχέτιση δύο μεταβλητών. Η διαδικασία συσχέτισης παρουσιάζεται όχι μόνο σε ποσοτικές μεταβλητές (συντελεστής Pearson) αλλά και σε ποιοτικές ή κατηγορικές μεταβλητές. Θα πρέπει να διακρίνουμε μία διαφορά. Το γεγονός της ύπαρξης ή μη έντονης συνάφειας- συσχέτισης ανάμεσα σε δύο μεταβλητές, δεν συνεπάγεται απαραίτητα και την ύπαρξη μίας συναρτησιακής σχέσης αυτών.

Οι συντελεστές συσχέτισης που θα δούμε χωρίζονται σε δύο κατηγορίες. Η πρώτη αφορά το συντελεστή γραμμικής συσχέτισης του Pearson και αναφέρεται σε ποσοτικές μεταβλητές και η δεύτερη κατηγορία αφορά τους συντελεστές Spearman και Kendall, οι οποίοι χρησιμοποιούνται σε ποιοτικές μεταβλητές και κατηγορικές μεταβλητές (δηλαδή μεταβλητές των οποίων οι τιμές δεν επιδέχονται ιεράρχηση).

Οι τιμές που μπορεί να πάρει ένας συντελεστής συσχέτισης είναι από -1 έως +1. Αρνητικές τιμές του συντελεστή γραμμικής συσχέτισης δύο μεταβλητών σημαίνει ότι έχουμε την ύπαρξη αρνητικής γραμμικής συσχέτισης. Δηλαδή, οι μεγαλύτερες τιμές της μίας μεταβλητής τείνουν να αντιστοιχούν στις μικρότερες τιμές της άλλης μεταβλητής. Θετικές τιμές του συντελεστή γραμμικής συσχέτισης είναι ένδειξη θετικής γραμμικής συσχέτισης μεταξύ δύο μεταβλητών. Δηλαδή, οι μεγαλύτερες τιμές της μίας μεταβλητής τείνουν να αντιστοιχούν στις μεγαλύτερες τιμές της άλλης μεταβλητής. Τιμές κοντά στο μηδέν αποτελούν ένδειξη ότι δεν υπάρχει στατιστικά σημαντική γραμμική συσχέτιση μεταξύ των δύο μεταβλητών. Όσο πιο μεγάλες είναι οι τιμές του συντελεστή, ή όσο πιο κοντά βρίσκονται στη μονάδα (σε απόλυτη τιμή πάντα), τόσο πιο ισχυρή είναι η γραμμική συσχέτιση μεταξύ τους.

Η μηδενική και η εναλλακτική υπόθεση εδώ είναι οι εξής:

H0: $p\text{-value}=0$ ή δεν υπάρχει γραμμική συσχέτιση μεταξύ των δύο μεταβλητών

H1: $p\text{-value} \neq 0$ ή υπάρχει γραμμική συσχέτιση μεταξύ των δύο μεταβλητών

Για να διερευνήσουμε την σχέση μεταξύ των μεταβλητών κάναμε χρήση του συντελεστή συσχέτισης Spearman δεδομένου ότι οι μεταβλητές ήταν ποσοτικές.

Πίνακας 7.21 Γραμμική Συσχέτιση δημογραφικών χαρακτηριστικών με τις ερωτήσεις 7, 9, 10, 12, 14, 15, 16, 17 και 19.

		Φύλο	Οικογενειακή Κατάσταση	Ηλικία	Μορφωτικό Επίπεδο	Ετήσιο εισόδημά
Q7	r	.362*	-.160	.143	.192	-.114
	p-value	.022	.324	.377	.234	.485
Q9	r	.184	-.133	-.019	.026	-.263
	p-value	.257	.412	.909	.875	.101
Q10	r	.448**	.050	-.068	.014	-.403**
	p-value	.004	.761	.677	.931	.010
Q12	r	.184	-.133	-.139	.173	-.199
	p-value	.257	.412	.394	.287	.218
Q14	r	.247	-.207	-.230	.454**	-.147
	p-value	.125	.201	.153	.003	.365

Q15	r	.344*	.215	.029	.065	-.197
	p-value	.030	.182	.859	.691	.222
Q16	r	.398*	-.212	-.108	.406**	-.223
	p-value	.011	.190	.507	.009	.166
Q17	r	.376*	-.053	-.148	.249	-.096
	p-value	.017	.746	.362	.121	.555
Q19	r	-.274	-.006	.108	-.156	.195
	p-value	.087	.972	.508	.338	.228

Ο πίνακας 7.21 δείχνει τις συσχετίσεις μεταξύ των δημογραφικών χαρακτηριστικών με τις ερωτήσεις που αφορούν στις απόψεις των ερωτώμενων σε ορισμένα θέματα σχετικά με τα εκπαιδευτικά προγράμματα, τις παροχές του συνεταιρισμού και το βαθμό ικανοποίησης τους. Όπως και με το στατιστικό τεστ chi-square βρέθηκε στατιστικά σημαντική θετική συσχέτιση μεταξύ του φύλου και των ερωτήσεων 7, 10, 15, 16 και 17 (p-value <0.05). Επίσης στατιστικά σημαντική θετική συσχέτιση βρέθηκε μεταξύ του μορφωτικού επιπέδου και των ερωτήσεων 14 και 16 και τέλος στατιστικά σημαντική αρνητική συσχέτιση βρέθηκε μεταξύ του ετήσιου εισοδήματος και της ερώτησης 10 (p-value <0.05). Ο συντελεστής συσχέτισης για τα παραπάνω κυμαίνεται από $-0,403 < r < 0,454$.

Κεφάλαιο 8

Συμπεράσματα

Στην Ελλάδα, υπάρχουν πάνω από 6.000 αγροτικοί συνεταιρισμοί με περισσότερα από 700.000 μέλη - σχεδόν όλοι οι αγρότες στην Ελλάδα είναι μέλη τουλάχιστον ενός συνεταιρισμού. Οι αγροτικοί συνεταιρισμοί διαχειρίζονται σημαντικά μερίδια αγοράς στους τομείς του ελαιολάδου, των επιτραπέζιων ελιών, του κρασιού και του γαλακτοκομικού τομέα (Πιόρουλος, 2012). Ωστόσο, συνολικά, έχουν μόνο μικρή συμβολή στον τομέα των τροφίμων (σχεδόν το 8% του συνόλου των επιχειρήσεων). Ο κλάδος των τροφίμων στην Ελλάδα αντιπροσωπεύει περίπου το 17% του συνολικού αριθμού των επιχειρήσεων και συμβάλλει κατά 22% στη συνολική απασχόληση και κατά 21% στον ετήσιο κύκλο εργασιών της μεταποιητικής βιομηχανίας (IOBE 2010). Ο ρόλος των γεωργικών συνεταιρισμών είναι καθοριστικός για τη βελτίωση της κοινωνικοοικονομικής κατάστασης των μελών τους και των τοπικών κοινοτήτων. Επιπλέον, οι ελληνικοί αγροτικοί συνεταιρισμοί έχουν αυξήσει τη διαπραγματευτική ισχύ των αγροτών και αποτελούν σημαντικό παράγοντα αγροτικής ανάπτυξης, καθώς συμβάλλουν στην οικονομική βιωσιμότητα των αγροτικών περιοχών, ιδιαίτερα στις λιγότερο ευνοημένες περιοχές της Ελλάδας (Theodosiou et al., 2010, Chatzitheodoridis et al. 2013).

Ωστόσο, ο Sergaki και Semos (2006) αναφέρουν ότι το μέσο καθαρό κέρδος των δευτεροβάθμιων αγροτικών συνεταιρισμών ήταν 420.000 €, ενώ το ίδιο ποσοστό για τις ιδιωτικές επιχειρήσεις (IOFs) που κατόρθωσαν να επενδύσουν ήταν 435.000 €. Ένας δείκτης της χαμηλής απόδοσής τους είναι ότι πολλοί δευτεροβάθμιοι αγροτικοί συνεταιρισμοί έχουν αρνητικές καθαρές θέσεις και χαμηλό κεφάλαιο κίνησης, ενώ το μετοχικό τους κεφάλαιο είναι είτε ανεπαρκές είτε δεν χρησιμοποιείται αποτελεσματικά (Sergaki και Semos 2006, Baourakis et al., 2013). Οι συνεταιρισμοί παράγουν συνολικά περιορισμένη αξία για τους γεωργούς-μέλη τους (Ηλιόπουλος 2012). Αυτό θα μπορούσε να εξηγηθεί από τον αριθμό των "λειτουργικά ανενεργών" αγροτικών συνεταιρισμών.

Στην πραγματικότητα, πολλοί υφιστάμενοι συνεταιρισμοί δεν εξυπηρετούν κανένα πραγματικό επιχειρηματικό σκοπό, αλλά η ύπαρξή τους δικαιολογείται μόνο σε πολιτική βάση. Τις τελευταίες δεκαετίες, αρκετοί συνεταιριστικοί ηγέτες χρησιμοποίησαν τη θέση τους ως ένα πρώτο βήμα για μια πολιτική σταδιοδρομία είτε στα εθνικά κοινοβούλια είτε στα κοινοβούλια της ΕΕ (Demakis 2004). Επιπλέον, η πολιτική παρέμβαση προς τους συνεταιρισμούς είναι συνεχής διαχρονικά. Από τις αρχές της δεκαετίας του 1930 οι κυβερνήσεις χρησιμοποίησαν τους αγροτικούς συνεταιρισμούς ως εργαλείο δημόσιας πολιτικής για την παροχή αγροτικών πιστώσεων, την οργάνωση γεωργικών αγορών και την πολιτική επιρροή των μελών τους (Patronis 2002). Το κύριο κυβερνητικό εργαλείο για παρέμβαση στις υποθέσεις αγροτικών συνεταιρισμών ήταν μέσω της συνεταιριστικής νομοθεσίας (Karafolas 2005). Ο πειραματισμός με διαφορετικά νομικά πλαίσια και η εκτεταμένη επέμβαση στην εσωτερική οργάνωση και τις επιχειρηματικές αποφάσεις των γεωργικών συνεταιρισμών οδήγησαν τους οργανισμούς αυτούς σε τεράστια προβλήματα και χρέη κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '80 και του '90. Σε μερικές χώρες όπως στη Δανία, το Βέλγιο και τη Σουηδία, δεν υπάρχει κανένας νόμος για τους συνεταιρισμούς, υπάρχουν μόνο νόμοι για τις εταιρίες.

Οι προαναφερθείσες πολιτικές παρεμβάσεις είχαν αρνητικό αντίκτυπο στη θέση των συνεταιρισμών και στην ανταγωνιστικότητά τους στην αγορά. Όταν στην Ελλάδα μιλάμε για συνεταιρισμούς η σκέψη κάθε μέσου ανθρώπου πηγαίνει στους αγροτικούς συνεταιρισμούς με πληροφορίες όπως «χαρίζονται χρέη στους αγροτικούς συνεταιρισμούς» ή «μεγάλο φαγοπότι στους αγροτικούς συνεταιρισμούς» ή «εκκαθαρίζονται μεγάλες συνεταιριστικές οργανώσεις λόγω υπέρογκών δανείων» κ.ο.κ. Η κακή εικόνα, η απραξία και η απαξίωση των αγροτικών συνεταιρισμών δεν σημαίνει ότι ο συνεταιριστικός θεσμός έχει εξαντλήσει την ιστορική του πορεία και δεν μπορεί να σταθεί αντιμέτωπος στις προκλήσεις. Απλώς σημαίνει ότι ο συνεταιριστικός θεσμός έχει χρησιμοποιηθεί με λάθος τρόπο από λάθους ανθρώπους χωρίς να αντιληφτεί τους εσωτερικούς και εξωτερικούς παράγοντες. Ένας από τους λόγους που οι αγροτικοί συνεταιρισμοί θεωρούνται μια κακή και ανεπαρκή επιλογή είναι ότι πολλοί συνεταιριστές δεν επικεντρώνονται στους στόχους και στα οφέλη που οι συνεταιρισμοί μπορούν να προσφέρουν στα μέλη τους και στις κοινωνίες μέσα στις οποίες λειτουργούν και το γεγονός πως ότι και να συμβεί με τους συνεταιρισμούς, επικρατεί η άποψη, ότι την ευθύνη και την διαχείριση θα την αναλάβει το κράτος.

Τώρα όμως που αυτά τα δυο εμπόδια έχουν απολέσει, υπάρχουν τεράστιες προοπτικές για αποτελεσματική επιχειρηματική δράση των αγροτικών συνεταιρισμών αφού είναι η πιο εναλλακτική λύση, στον κατάλληλο τόπο και τον κατάλληλο χρόνο. Μόνο πρόσφατα (μετά τα μέσα της δεκαετίας του 1990) οι συνεταιρισμοί στην Ελλάδα ξεκίνησαν συστηματικές προσπάθειες για την αναδιοργάνωση της οργανωτικής δομής και των επιχειρηματικών στρατηγικών τους. Κατά συνέπεια, πολλοί αγροτικοί συνεταιρισμοί έχουν εμπλακεί στη διαδικασία των τροφίμων και δημιούργησαν τις δικές τους μάρκες. Ωστόσο, οι μέθοδοι μάρκετινγκ τους είναι γενικά αδύναμες, με τα προϊόντα να είναι πολύ λιγότερο διαφοροποιημένα από αυτά των μεγάλων ιδιωτικών επιχειρήσεων τροφίμων (Sergaki και Semos, 2006; Salanou και Sergaki 2013). Επιπλέον, η έλλειψη στρατηγικής εστίασης και η προτίμηση των στρατηγικών για την παραγωγή (Kyriakopoulos et al., 2004) κατέστησαν τους ελληνικούς αγροτικούς συνεταιρισμούς ιδιαίτερα ευάλωτους (Benos et al., 2007) και ανίκανους να ανταποκριθούν στις ταχείες αλλαγές των αγορών (Nonkonic και Power 2005).

Οι περισσότερες όμως κυβερνήσεις προβαίνουν σε ιδιωτικοποιήσεις κρατικών επιχειρήσεων. Δεν μπορεί όμως σε αυτή τη περίπτωση να υπάρχει, μόνο ένα επιχειρηματικό μοντέλο με τις κεφαλαιουχικές εταιρείες. Συνεπώς οι συνεταιρισμοί είναι η μόνη πραγματική εναλλακτική επιχειρηματική πρόταση «ενάντια» στις κεφαλαιουχικές εταιρείες. Ωστόσο, οι αγροτικοί συνεταιρισμοί πρέπει να ανταγωνίζονται με τις ιδιωτικές εταιρείες (εταιρείες που κατέχουν οι επενδυτές) που εφαρμόζουν εξελιγμένες στρατηγικές διαχείρισης και τεχνικές μάρκετινγκ.

Στην εποχή όμως της κρίσης, της ανεργίας, της συρρίκνωσης, της κατάργησης του παρεμβατισμού, της δυσαρέσκειας για τις παγκοσμιοποιημένες κεφαλαιουχικές εταιρείες, οι ελληνικές αγροτικές οργανώσεις έχουν τεράστιες δυνατότητες να εξελιχθούν, να αναδειχτούν και να ξανά αναγεννηθούν στις σωστές βάσεις με τα σωστά εργαλεία για να αξιοποιήσουν τη συλλογική δράση των αγροτών, που είναι τώρα αναγκαία όσο ποτέ (Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, 1999, EDGAR PARNELL).

Με τη διατριβή αποβλέπω να αφυπνίσω όλους τους εμπλεκόμενους φορείς και κυρίως τα μέλη συνεταιρισμών να «αρπάξουν» αυτή την μοναδική ευκαιρία και να αναδιαμορφώσουν τις οργανώσεις τους για να αντιμετωπίσουν τις άλλες μορφές επιχείρησης ώστε οι συνεταιρισμοί να θεμελιώσουν τον πιο κυρίαρχο ρόλο που πρέπει να έχουν σήμερα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Baourakis G., Kalogeras N., van Dijk G., Chatzitheodoridis F.C. (2003): Assessing the financial performance of marketing cooperatives and investor owned firms: a multicriteria methodology. In: Conference Vertical Markets and Cooperative Hierarchies: The Role of Cooperatives in the International Agri-Food Industry, Bad Herrenalb, June 12–16, 2003.

Barton, D. (1989). “What is a cooperative?” Στο D. W. Cobia (Ed.), *Cooperatives in agriculture*, (pp.1-20). Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

Benos T., Kalogeras N., Verhees F. (2007): Greek co-ops’ re-engineering: exploring the influences among organizational attributes, strategic attributes and performance. In: Conference EMNet 2007 (Franchising, Cooperatives, Strategic Alliances, Joint Ventures and Venture Capital Relations), Rotterdam, June 20–30, 2007: 1–25.

Chatzitheodoridis F., Michailidis A., Theodosiou G., Loizou E. (2013): Local cooperation: A dynamic force for endogenous rural development. In: Karassavoglou A., Polychronidou P. (eds): *Balkan and Eastern European Countries in the Midst of Global Economic Crisis. Contributions to Economics, Part 3*, Springer-Verlag, Germany: 121–132.

Cook, M.L. (1997). “Organizational structure and globalisation: The case of user oriented firms”. Στο J. Nils-son & G. Van Dijk (Eds.), *Strategies and structures in the agro-food industries* (pp. 77–93). Assen, NL van Gorcum.

Demakis J. (2004): Co-operative rules and entrepreneurship. In: Papageorgiou C. (ed.): *Co-operative Ideas and Entrepreneurship within the Framework of the EU* (in Greek). Stamoulis Publishing, Athens: 59–70.

Garrison R., Noreen E. ,(2005), *Διοικητική Λογιστική*, εκδόσεις Κλειδάριθμος, Αθήνα

Iliopoulos C. (2012): *Support for Farmers’ Cooperatives; Country Report Greece*. Wageningen UR, Wageningen

- IOBE (2010): The Food and Beverages Industry in Greece. Annual Report 2009 (in Greek). Foundation for Economic and Industrial Research.
- Karafolas S. (2005): Development and prospects of the Greek cooperative credit system. *Journal of Rural Cooperation*, 33: 3–20.
- Kyriakopoulos K., Meulenbergh M.T.G., Nilsson J. (2004): The impact of cooperative structure and firm culture on market orientation and performance. *Agribusiness: An International Journal*, 20: 379–396.
- Lundholm R., Sloan R., (2006), *Equity Valuation and Analysis*, New York: McGraw Hill.
- Meulenbergh, M.T.G. (2000). Voluntarily marketing institutions in food marketing systems. In A. vanTilburg, H.A.J. Moll, & A. Kuyvenhoven (Eds.), *Agricultural markets beyond liberalization* (pp. 213–233). Boston: Kluwer Academic Publishers
- Narver, J.C., & Slater, S.F. (1990). The effect of a market orientation on business profitability. *Journal of Marketing*, 54(4), 20–35
- Novkovic S., Power N. (2005): Agricultural and rural cooperative viability: a management strategy based on cooperative principles and values. *Journal of Rural Cooperation*, 3: 67–78.
- Patronis V. (2002): Between state and market forces: Greek agricultural co-operative organizations in transition period. In: 13th Congress of the International Economic History Association, Buenos Aires, July 22–26, 2002.
- Salavou H., (2010) Strategy types of service firms: evidence from Greece: *Management Decision*, Vol. 48 Iss: 7, pp.1033 - 1047
- Salavou H.E., Sergaki P. (2013): Generic business strategies in Greece: Private food firms versus agricultural cooperatives. *Journal of Rural Co-operation*, 41: 44–59.
- Salavou, H. and Halikias, J. (2009) Strategy types of exporting firms: a view on the basis of competitive advantage: *European Business Review*, 21(2): 144-58.
- Sergaki P., Semos, A., (2006): The Greek unions of agricultural cooperatives as efficient enterprises. *Agricultural Economics Review*, 7: 15–27.

Theodosiou G., Michailidis A., Loizou E., Chatzitheodoridis F., Sergaki P. (2010): Endogenous rural development: evidence from a typical Greek region. *Economics and Rural Development*, 6: 17–23.

USDA (1997). “Cooperatives in international trade”. Cooperative information Report 1, section 27, Rural Business Cooperative Service

vanDijk,G. (1999). Evolution of business structure and entrepreneurship of cooperatives in the horti- and agribusiness. *Finish Journal of Business Economics*, 4, 471–483.

Weygant J.J. , Kieso D.E., Kimmel P.D., (1999), *Accounting Principles*, 5th Edition. New York: John Wiley and Sons Inc.

Αδαμίδης, Α., (1998), “Ανάλυση Χρηματοοικονομικών Καταστάσεων”, Εκδόσεις University Studio Press, Θεσσαλονίκη

Γεωργόπουλος, Ν. (2006) *Στρατηγικό Μάνατζμεντ*: Αθήνα: Εκδόσεις Μπένου.

Γκίνογλου Δ., Ταχυνάκης Π., Μωυσή Σ., (2005), *Γενική Χρηματοοικονομική Λογιστική*, Εκδόσεις: Rosili, Αθήνα

Γκλεζάκος, Μ., (2004), “Εισαγωγή στην Ανάλυση της Οικονομικής Κατάστασης των Επιχειρήσεων”, Πανεπιστημιακές Παραδόσεις, Τμήμα Στατιστικής και Ασφαλιστικής Επιστήμης, Πανεπιστήμιο Πειραιά

Κάντζος, Κ., (2002), “Ανάλυση Χρηματοοικονομικών Καταστάσεων”, Εκδόσεις Interbooks, Αθήνα

Κοντογεώργος Α. & Σεργάκη Π. 2015. *Αρχές Διοίκησης Αγροτικών Συνεταιρισμών: Προκλήσεις και προοπτικές. Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο*

Κοντογεώργος Α. 2015. «Συνεταιριστική Οικονομία». Έκδοση: 1.0. Πάτρα 2015. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: <https://eclass.upatras.gr/courses/DEAPT147/>

Λαζαρίδης, Γ και Παπαδόπουλος, Δ., (2005), “Χρηματοοικονομική Διοίκηση. Βασικές Έννοιες Χρηματοοικονομικής. Χρηματοοικονομικός Σχεδιασμός και Διοίκηση Κεφαλαίου Κίνησης”, τεύχος Α, Β Έκδοση, Θεσσαλονίκη

Λιούκας, Σ. (2010) Οι Ελληνικές επιχειρήσεις μετά την κρίση. Προοπτικές και Στρατηγικές για διεθνή ανταγωνιστικότητα. Διαθέσιμο στο: www.bankofgreece.gr/BoGDocuments/20-5_lioukas.pdf

Μπέης, Ι., (2000), “Ανάλυση Ισολογισμών με Δείκτες για τη Λήψη Αποφάσεων”, Εκδόσεις Επίκεντρο, Θεσσαλονίκη.

Νέα Πασεγές. (ιστοσελίδα : www.neapaseges.gr)

Νιάρχος, Ν., (2004), “Χρηματοοικονομική Ανάλυση Λογιστικών Καταστάσεων”, Εκδόσεις Σταμούλη. Αθήνα-Πειραιάς.

Πάρνελ, Ε.,(2000), « Επανεφευρεσή των Συνεταιρισμών. Επιχειρήσεις για τον 21ο Αιώνα», Εκδόσεις Στοχαστής, Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Παπαγεωργίου, Κ. (2015). «Θετικές ρυθμίσεις και διατηρούμενες αδυναμίες στη νομοθεσία για τους αγροτικούς συνεταιρισμούς, “Περιοδικό Κοινωνική Οικονομία”, διαθέσιμο στο http://isem-journal.blogspot.gr/2015/01/blog-post_71.html

Παπαγεωργίου, Κ., & Κλήμη-Καμινάρη, Ο. (2014). «Σύγχυση στην συνεταιριστική ορολογία», Κοινωνική Οικονομία, 2, (Οκτ - Δεκ 2014) http://isem-journal.blogspot.gr/2014/09/blog-post_21.html